


& Student Samenwerking (de)centraal



Een onderzoek naar internationaliseringsmotieven
bij het opstarten van verschillende vormen
van Europese joint master programmes aan Nederlandse universiteiten

Masterscriptie Organisatie & Management, Bestuurskunde
Radboud Universiteit Nijmegen
M.W. Anten (s4054881)
Begeleider: dr. U.D. Pape
Tweede lezer: dr. M.E. Honingh
Januari 2016

Voorwoord

Nijmegen, januari 2016

Geachte lezer,

Voor u ligt mijn masterscriptie die ik heb geschreven in het kader van de masteropleiding Bestuurskunde, specialisatie Organisatie en Management aan de Radboud Universiteit. Het inleveren van deze scriptie, markeert het einde van mijn studietijd. Deze scriptie is dan ook een afsluitend geheel van alles wat ik afgelopen jaren heb mogen leren. Al mijn kennis en vaardigheden die ik afgelopen jaren heb opgedaan, heb ik ingezet. Maar ook de motivatie, toewijding en inzet die ik afgelopen jaren heb aangeleerd, waren nodig om tot deze scriptie te komen.

Met veel plezier heb ik aan mijn scriptie gewerkt. Mijn interesse in onderwijs is in deze scriptie in grote mate naar voren gekomen. Ook heb ik veel plezier beleefd aan het afnemen van de interviews door het hele land. Ik vond het ontzettend leerzaam om zelf verantwoordelijk te zijn voor het gehele proces. Trots ben ik dan ook dat het me uiteindelijk is gelukt en dat ik een, mijns inziens, geslaagd eindresultaat heb neergezet.

Natuurlijk heb ik bij tijdens dit scriptieproces waardevolle hulp van anderen gehad. Allereerst wil ik mijn scriptiebegeleider dr. Ulla Pape bedanken. Met haar steun en aanwijzingen heb ik vele stappen mogen zetten en mijn scriptie tot een professioneel en wetenschappelijk stuk gemaakt. Wanneer ik door de bomen het bos niet meer zag, kon zij mij met ogenschijnlijk gemak weer het goede pad op sturen, waardoor ik gemotiveerd weer aan de slag kon gaan. Ten tweede wil ik mijn stagebegeleider bij Neth-ER, Sebastiaan den Bak, bedanken. Hij heeft mij onder andere door mij het werkveld in te sturen, geholpen om deze scriptie wetenschappelijk, maar ook relevant voor de praktijk te maken. Tevens wil ik mijn ouders, vriend, studiegenoot en vriendinnen bedanken. Door hen werd ik gemotiveerd, werkte ik lange dagen in de universiteitsbibliotheek, werd ik afgeleid op de juiste momenten, was er interesse in mijn vorderingen en werd er tijd vrij gemaakt om mijn scriptie na te kijken. Tot slot wil ik natuurlijk ook mijn respondenten bedanken. Zonder hun input was dit onderzoek er niet geweest.

Ik wens u veel leesplezier!

Marion Anten

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	4
Kernbegrippen	5
Afkortingen	6
Inleiding	7
Aanleiding	7
Probleemstelling	11
Theoretisch kader	14
Internationalisering van het hoger onderwijs	14
Internationaliseringproces	17
Model met internationaliseringsmotieven bij joint programmes	27
Hypothesen	29
Methodologisch kader	32
Onderzoeksstrategie	32
Casusselectie	32
Dataverzameling	34
Operationalisatie	37
Resultaten en analyse	40
Casusbeschrijving	40
Internationaliseringsmotieven	42
Andere motieven bij het opstarten	67
Belemmeringen bij het opstarten	69
Institutionele internationaliseringsstrategie	75
Kennis en keuze joint programmes	85
Samenvatting van resultaten	88
Conclusie	93
Aanbevelingen	94
Discussie	100
Referentielijst primaire bronnen	102
Referentielijst secundaire bronnen	104
Bijlagen	107
Bijlage 1: Mail deelname onderzoek	107
Bijlage 2: Interviewguide	109
Bijlage 3: Respondenten interview	112

Samenvatting

Internationalisering op universiteiten is de afgelopen tijd in grote mate toegenomen. Internationaliseringsplannen worden opgesteld om internationaliseringsactiviteiten op te zetten, zoals joint master programmes. Hier spelen internationaliseringsmotieven een rol bij, maar het is niet duidelijk op welke en op welke manier deze door de oprichters van joint programmes worden gebruikt. Dit onderzoek heeft de internationaliseringsmotieven die spelen bij het opstarten van joint master programmes onderzocht. Er is onderscheid gemaakt in vier verschillende vormen van joint programmes: Erasmus Mundus joint degrees, Erasmus Mundus double en multiple degrees, interuniversitaire joint degrees en interuniversitaire double en multiple degrees. Er is tevens gekeken naar andere motieven, belemmeringen, inbedding van joint programmes in internationaliseringsplannen en de keuze voor een bepaalde vorm van een joint programme. Door middel van interviews bij betrokkenen van twaalf joint Europese programmes in Nederland en de internationaliseringsplannen van de bijbehorende universiteiten is dit onderzocht. Internationaliseringsmotieven die meespelen richten zich op internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten, het uitbreiden van het vakgebied, samenwerking met Europese partners en meer studenten werven. Stimulans vanuit de Europese Unie is van weinig belang, personeel heeft al internationale ervaring en een joint programme is vaak niet winstgevend. Belemmeringen doen zich voor in wetgeving, nationale en onderwijssystemen, de grote mate van tijd, energie en geld dat het kost en kwaliteitszorg. Joint programmes worden voornamelijk op initiatief van vakgroepen en wetenschappelijk personeel op universiteiten en met weinig invloed van centraal niveau opgezet. Elke vorm van een joint programme heeft zijn eigen voor- en nadelen. Met de resultaten van dit onderzoek hebben toekomstige oprichters van joint programmes inzicht in de wijze waarop joint programmes bijdragen aan internationalisering, kunnen universiteiten gericht joint programmes bevorderen en kan de Rijksoverheid belemmeringen met betrekking tot joint programmes verhelpen.

Kernwoorden: Joint Programmes, Internationaliseringsmotieven, Joint Degree, Double Degree, Multiple Degree, Erasmus Mundus, Interuniversitair

Kernbegrippen

Joint master programme

Een universitair masterprogramma waarbinnen twee of meer universiteiten uit verschillende Europese landen samenwerken om een gezamenlijk onderwijsprogramma aan te bieden, waarbij studenten op twee of meer universiteiten in verschillende landen onderwijs volgen.

Joint degree

Een diploma dat behaald wordt na het volgen van een joint programme waarbij de twee of meer betrokken universiteiten gezamenlijk één diploma afgeven.

Double degree

Een diploma dat behaald wordt na het volgen van een joint programme waarbij de twee betrokken universiteiten afzonderlijk een diploma afgeven.

Multiple degree

Een diploma dat behaald wordt na het volgen van een joint programme waarbij de drie of meer betrokken universiteiten afzonderlijk een diploma afgeven.

Erasmus Mundus

Europees onderwijsprogramma voor joint programmes, waarbij subsidies vanuit de Europese Unie beschikbaar zijn.

Interuniversitaire samenwerking

Onderwijsaanpak tussen universiteiten zonder hulp van derden.

Afkortingen

DAAD	Deutscher Akademischer Austauschdienst
DD	Double Degree
EC	Europese Commissie
EHEA	European Higher Education Area
EM	Erasmus Mundus
EU	Europese Unie
JD	Joint Degree
LERU	League of European Research Universities
MD	Multiple Degree
NVAO	Nederlandse-Vlaamse Accreditatieorganisatie

Inleiding

Aanleiding

Door vrije handel is het steeds makkelijker om ons te verplaatsen over de hele wereld (Altbach & Knight, 2007). Onderwijs speelt hier op in: studenten gaan in steeds grotere getale in het buitenland studeren (Nuffic, 2013). Deze trend wordt aangeduid als internationalisering. Universiteiten maken beleid rondom internationalisering en via verschillende activiteiten voeren zij dit uit (De Haan, 2014a). Eén van deze internationaliseringactiviteiten zijn joint programmes. Joint programmes bestaan in verschillende vormen: met of zonder Erasmus Mundus en met een joint, double of multiple degree als resultaat (VSNU, 2014). De universiteiten schrijven algemeen internationaliseringsbeleid voor, maar wat zijn de redenen voor het oprichten van een specifieke internationaliseringsactiviteit als joint programmes? In dit onderzoek wordt gekeken naar de internationaliseringsmotieven bij het opstarten van joint programmes.

Internationalisering van het hoger onderwijs in Nederland

Internationalisering in het onderwijs is ook in Nederland een veelbesproken onderwerp. De internationaliseringsbrief van Bussemaker (2014) getuigt van het belang van internationalisering van het onderwijs vanuit de Nederlandse overheid. In de brief wordt opgeroepen tot meer internationalisering van mbo en hoger onderwijs. Dit zou noodzakelijk zijn voor het verwerven van kennis, vaardigheden en beroepscompetenties (Bussemaker, 2014). Andersom zorgen buitenlandse studenten voor een verrijking van het Nederlandse onderwijs, de wetenschap en de kenniseconomie. Bussemaker (2014) bepleit in de internationaliseringsbrief dat er voor internationalisering in het hoger onderwijs kansen liggen voor mobiliteit van studenten, maar ook voor een gezamenlijke positionering, de international classroom en internationale samenwerking.

Internationaliseringssamenwerking in Europa

Om te internationaliseren maken veel hoger onderwijsinstellingen gebruik van samenwerking met andere hoger onderwijsinstellingen (Bussemaker, 2014). In Europa ontstaat daartoe meer samenwerking tussen deze instellingen in verschillende landen (Bussemaker, 2014; VSNU, 2014). Samenwerking tussen Europese hoger onderwijsinstellingen is onder invloed van het Bologna proces toegenomen (EACEA, 2015). Dit proces is in 1999 gestart door het tekenen van de Bolognaverklaring door 29 Europese landen en is in 2015 geïmplementeerd in 47 Europese landen (Teichler, 2009; Corbett & Henkel, 2013; EACEA, 2015). Deze landen samen wordt de European Higher Education Area

(EHEA) genoemd. Het Bolognaproces is het belangrijkste Europese samenwerkingsproces binnen het hoger onderwijs (EACEA, 2015). Met het Bolognaproces worden Europese landen gestimuleerd om op het gebied van hoger onderwijs meer samen te werken door gezamenlijke programma's en diploma's (Teichler, 2009; EACEA, 2015). Het Bolognaproces ondersteunt mobiliteit van studenten, onder andere door het European Credit Transfer System (ECTS) (EACEA, 2015).

Joint programmes

Door middel van conferenties in Praag, Berlijn, Bergen en Londen is het Bolognaproces in de loop van de jaren uitgebreid (Teichler, 2009). Eén samenwerking die vanuit het Bolognaproces is ontstaan zijn joint programmes (EACEA, 2015). Tijdens de conferentie in Praag in 2001 was er de oproep om meer studieprogramma's aan te bieden door samenwerking tussen instellingen vanuit verschillende landen. Door een studieprogramma op te zetten door middel van samenwerking kan een gezamenlijk diploma worden behaald, zodat de Europese dimensie van het hoger onderwijs bevorderd kan worden (EACEA, 2015).

Het door het Bolognaproces gestarte initiatief om gezamenlijke studieprogramma's aan te bieden in Europa is uitgegroeid tot joint programmes. Een joint programme kan gedefinieerd worden als een samenwerking tussen meerdere hoger onderwijsinstellingen die gezamenlijk een opleiding aanbieden (EP-Nuffic, 2015; VSNU, 2014). Een student volgt een joint programme op meerdere betrokken instellingen en de participerende hoger onderwijsinstellingen erkennen elkaars vakken en diploma's.

Joint, double en multiple degrees

Een joint programme leidt bij het afronden van het programma tot een diploma in de vorm van een joint, double of multiple degree. Een joint degree is één gezamenlijk diploma van alle hoger onderwijsinstellingen die het joint programme aanbieden, waarbij ze eveneens gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het programma (De Wit, 2009, p. 51; VSNU, 2014). Een double degree zijn twee diploma's die worden behaald door één joint programme te volgen, waarbij de betrokken instellingen alleen verantwoordelijk zijn voor het eigen onderdeel binnen het programma waarvoor een diploma wordt afgegeven (De Wit, 2009, p. 51; VSNU, 2014). Een student studeert hierbij voor een bepaalde periode aan twee instellingen en aan het joint programme zijn twee diploma's verbonden. Een multiple degree is op dezelfde manier opgezet als een double degree, alleen studeert een student voor een bepaalde periode aan drie of meer instellingen en zijn er drie of meer diploma's aan verbonden (VSNU, 2014).

Joint programme met Erasmus Mundus

Naar aanleiding van het Bologna proces en de conferentie in Praag is in 2004 de Europese Commissie (EC) begonnen met het stimuleren van joint programmes (European Commission, 2013; EACEA, 2015). Hiervoor heeft de EC het Erasmus Mundusprogramma opgericht (European Commission, 2013; EACEA, 2015). Met het Erasmus Mundusprogramma kan met behulp van financiering vanuit de Europese Commissie een joint programme worden opgezet door Europese hoger onderwijsinstellingen. De Europese Commissie stelt subsidies beschikbaar voor studiebeurzen, het management van het programma en mobiliteit van het personeel (European Commission, 2013). Hier tegenover staan een aantal voorwaarden waar het consortium, de hoger onderwijsinstellingen die samen een Erasmus Mundusprogramma op willen zetten, aan moet voldoen om onder de naam van Erasmus Mundus een joint programme op te zetten. Het joint programme moet minimaal één of twee jaar duren, waarbij 60 of 120 ECTS te behalen zijn. Daarnaast moet het joint programme worden geïmplementeerd door een consortium van Europese en eventueel niet-Europese landen (European Commission, 2013). Tevens moet er een hoge kwaliteit onderwijs zijn voor studenten wereldwijd en een bepaald aantal plekken beschikbaar voor studenten met een Erasmus Mundusstudiebeurs. Tot slot moeten studenten in minstens twee van de Europese landen in het consortium voor een bepaalde periode studeren en moet het programma uiteindelijk leiden tot een erkend joint, double of multiple degree (European Commission, 2013). Het Erasmus Mundusprogramma liep onder deze naam van 2004 tot en met 2013. Vanaf 2014 is Erasmus Mundus geen los programma meer, maar ondergebracht in Erasmus+, het Europese subsidieprogramma voor onderwijs, jeugd en sport (European Commission, 2015). Het onderdeel Erasmus Mundus wordt daarbinnen voortgezet als voorgaande jaren, met behoud van de voorwaarden.

Joint programme zonder Erasmus Mundus

Hoewel de steun vanuit de Europese Unie voor een stimulans heeft gezorgd voor joint programmes, zetten ook veel hoger onderwijsinstellingen zonder de hulp van het Erasmus Mundusprogramma een joint programme op (EP-Nuffic, 2015). De hoger onderwijsinstellingen krijgen dan geen financiële steun van de Europese Commissie. Een joint programme hoeft dan niet te voldoen aan de bijbehorende voorwaarden van een Erasmus Mundusprogramma, maar wel aan de richtlijnen die voortgevloeid zijn uit het Bologna proces (European Commission, 2013; EACEA, 2015).

Omdat er een Europees programma is voor joint programmes, wordt in dit onderzoek alleen gebruik gemaakt van joint programmes in Europese landen.

Joint programmes in Nederland

Als lid van de Europese Unie en onderdeel van de EHEA bieden ook Nederlandse universiteiten joint programmes aan. De joint programmes in Nederland worden, net zoals in de rest van Europa, opgezet om internationalisering van de hoger onderwijsinstellingen in de praktijk te brengen (Bussemaker, 2014). Hoewel ook binnen Nederlandse hbo-instellingen joint programmes worden aangeboden, is dit vooral het geval binnen universiteiten (VSNU, 2014). Dit onderzoek richt zich daarom op joint programmes aan universiteiten.

Redenen voor universiteiten om joint programmes op te zetten, zijn onder andere meer zichtbaarheid en reputatie van de universiteit, het werven van meer buitenlandse studenten en het verwerven van meer inkomsten (EP-Nuffic, 2015). Daarnaast zijn ook het ontwikkelen van een meer internationaal curriculum en het versterken van samenwerking met andere regio's belangrijke redenen voor universiteiten om joint programmes op te zetten (EP-Nuffic, 2015).

In Nederland worden joint programmes op dertien van de veertien Nederlandse universiteiten aangeboden (VSNU, 2014). Het blijkt dat Nederlandse universiteiten vooral joint programmes met double degrees aanbieden, namelijk 82 procent van alle in Nederland bestaande joint programmes. Respectievelijk dertien en vijf procent van het aanbod joint programmes is een joint of multiple degree. De reden dat er aanzienlijk meer double degrees worden aangeboden, is de complexe wetgeving omtrent het opzetten van joint degrees. Tegelijkertijd zorgen joint degrees wel voor meer vergaande samenwerking tussen universiteiten (VSNU, 2014; EP-Nuffic, 2015).

In Nederland bieden alle dertien universiteiten joint programmes aan op bachelor- en masterniveau (VSNU, 2014). Dit zijn in totaal 155 joint programmes, waarvan de meerderheid op masterniveau is. Binnen de joint master programmes is te zien dat de meeste zijn gebaseerd op zelf opgezette samenwerking, namelijk 113. Van de 147 joint programmes op masterniveau zijn daarnaast 34 joint master programmes op basis van Erasmus Mundus (VSNU, 2014). Omdat er in Nederland vooral joint programmes op masterniveau worden aangeboden, zal dit onderzoek zich richten op joint master programmes.

Onderzoek naar internationaliseringsmotieven van joint programmes

VSNU (2014) stelt dat al veel gebruik wordt gemaakt van joint programmes op Nederlandse universiteiten, vooral op masterniveau. Universiteiten gebruiken het als manier om te internationaliseren. Hoewel al door EP-Nuffic (2015) is vastgesteld waarom universiteiten een joint degree zouden moeten opstarten en universiteiten ook redenen hebben om joint programmes te ambiëren, is nog niet duidelijk waarom personeel van universiteiten

kiest om een joint programme op te starten. Daarbij is voor double en multiple degrees nog niet gekeken naar de redenen om te kiezen voor een double of multiple degree. Er is voor het opstarten van de internationaliseringsactiviteit joint programmes nog geen onderzoek gedaan naar welke internationaliseringsmotieven er vanuit de oprichters ten grondslag liggen. Het is interessant om inzicht te krijgen in waarop oprichters van joint programmes hun keuze om een joint programme te starten baseren, zodat niet alleen door derden wordt aangegeven waarom joint programmes opgestart moeten worden, maar ook vanuit het werkveld inzicht wordt gegeven in motieven om met joint programmes te internationaliseren. Met dit inzicht kunnen universiteiten hun internationaliseringsplannen beter toespitsen op joint programmes en vanuit de plannen een keuze maken voor een joint programme als uiting van internationalisering. Andersom kunnen oprichters van joint programmes met dit onderzoek inzicht krijgen in internationaliseringsmotieven en deze laten aansluiten bij de internationaliseringsstrategie. Tot slot kan dit inzicht op Rijksoverheidsniveau voor een meer concrete uitleg van het belang van joint programmes op het gebied van internationalisering zorgen en voor meer duidelijkheid rondom de meerwaarde van joint programmes.

Probleemstelling

Doelstelling en vraagstelling

Nederlandse universiteiten werken aan internationalisering en zetten hierbij joint programmes op, als onderdeel van de internationaliseringsstrategie. Over de internationaliseringsmotieven van oprichters van joint programmes bestaat echter onduidelijkheid. Dit zal in dit onderzoek onderzocht worden aan de hand van een doel- en vraagstelling.

Doelstelling

De doelstelling behorende bij dit onderzoek is: inzicht krijgen in de internationaliseringsmotieven van Nederlandse universiteiten bij het opstarten van een Europese joint master programme met onderscheid in zowel een samenwerking via Erasmus Mundus en een interuniversitaire samenwerking, als een joint, double of multiple degree teneinde de Rijksoverheid, universiteiten en toekomstige oprichters van joint programmes hier op in te laten spelen in de toekomst.

Vraagstelling

Om bovenstaande doelstelling te bereiken is voor dit onderzoek de volgende vraagstelling geformuleerd: Welke internationaliseringsmotieven speelden mee voor Nederlandse universiteiten bij het opstarten van een Europese joint master programme met onderscheid in zowel een samenwerking via Erasmus Mundus of een interuniversitaire samenwerking, als een joint, double of multiple degree?

De vraagstelling is opgesplitst in de volgende deelvragen:

1. Wat zijn internationaliseringsmotieven?
2. Welke internationaliseringsmotieven zijn er?
3. In hoeverre spelen internationaliseringsmotieven een rol bij het opzetten van een joint programme?
4. Hoe verhouden internationaliseringsmotieven zich tot andere motieven bij het opstarten van een joint programme?
5. Hoe verhouden internationaliseringsmotieven zich tot belemmeringen bij het opstarten van een joint programme?
6. Hoe verhouden internationaliseringsmotieven en een joint programme zich tot het internationaliseringsplan van een universiteit?
7. Wat betekenen de internationaliseringsmotieven voor de keuze voor een Erasmus Mundus of interuniversitaire samenwerking, of de keuze voor een joint, double of multiple degree?

Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Met dit onderzoek kan inzicht worden verkregen in internationaliseringsmotieven die meespelen bij het opstarten van een joint programme en welke motieven geschikt zijn voor bepaalde vormen van joint programmes. Er is in de wetenschappelijke literatuur nog weinig tot niets bekend over de redenen voor het opstarten van specifieke internationaliseringsactiviteiten. Met dit onderzoek wordt inzicht verkregen in één van die internationaliseringsactiviteiten, namelijk joint programmes. Met de resultaten van dit onderzoek kan worden gekeken in hoeverre de internationaliseringsmotieven van joint programmes aansluiten bij de internationaliseringsstrategie van een universiteit. Dit onderzoek kan daarmee ook bijdragen aan de inzichten van de internationaliseringsprocessen van het hoger onderwijs.

Dit onderzoek is tevens relevant voor de praktijk, omdat universiteiten leren over internationaliseringsmotieven bij het opstarten van joint programmes bij hun collega-universiteiten, zodat zij deze ervaringen kunnen meenemen bij eigen overwegingen voor het

opstarten van een joint programme. Daarbij kan met meer kennis over de motieven bij het opstarten van joint programmes meer aansluiting worden gezocht met de internationaliseringsstrategie van de universiteit. Universiteiten spenderen veel tijd en energie in internationalisering en daarom is het goed om te weten in hoeverre bepaalde motieven daadwerkelijk bijdragen aan de internationalisering van de universiteit. Tot slot geeft dit onderzoek meer inzicht in de wijze waarop joint programmes bijdragen aan de internationalisering van het hoger onderwijs in Nederland dat op nationaal en institutioneel niveau een veel besproken onderwerp is.

Leeswijzer

In dit onderzoek wordt allereerst een theoretisch kader ontwikkeld waarin wordt beschreven wat internationaliseringsmotieven zijn en welke internationaliseringsmotieven er zijn. Daarna wordt in het methodologisch kader de casusselectie, dataverzameling en data-analyse verantwoord en de variabelen geoperationaliseerd. In de hierop volgende resultatensectie wordt de data, interviews met betrokkenen van joint programmes en internationaliseringsplannen van universiteiten, op basis van het theoretisch kader geanalyseerd en worden aan de hand van de analyse de resultaten vastgesteld. Binnen de resultatensectie wordt gekeken naar de rol van internationaliseringsmotieven, andere motieven, belemmeringen, de internationaliseringsplan en de verschillende vormen van joint programmes bij het opstarten van een joint programme. Tot slot wordt in de conclusie antwoord gegeven op de hoofdvraag, worden de beperkingen van het onderzoek en eventueel vervolgonderzoek besproken en worden aanbevelingen gedaan voor het werkveld.

Theoretisch kader

In het theoretisch kader zal aan de hand van de literatuur worden onderzocht wat internationaliseringsmotieven zijn en welke internationaliseringsmotieven er zijn. Hiervoor wordt allereerst het begrip internationalisering binnen universiteiten gedefinieerd, zoals in dit onderzoek zal worden gebruikt. Vervolgens zal het internationaliseringsproces op universiteiten worden omschreven aan de hand van modellen. Deze modellen worden toegespitst op dit onderzoek en uitgesplitst naar internationaliseringsplannen, internationaliseringsmotieven en internationaliseringsactiviteiten. Aan de hand van de literatuur worden deze begrippen uitgelegd en wordt beschreven hoe deze stappen verband met elkaar houden. Uit de voorgaande stappen volgt een vanuit de literatuur ontstaan model met internationaliseringsmotieven die in dit onderzoek gebruikt zal gaan worden. Tot slot worden aan de hand van de beschreven literatuur hypothesen voor dit onderzoek opgesteld.

Internationalisering van het hoger onderwijs

Internationalisering van het hoger onderwijs is aan de orde van de dag. Het is echter lastig te zeggen wanneer het proces van internationalisering in het hoger onderwijs is begonnen (Knight & De Wit, 1995, p. 5; Huisman & Van der Wende, 2005, p. 11; Maringe, 2009; Teichler, 2009). Het lijkt erop dat internationalisering een aantal decennia geleden opgekomen is. Duidelijk is dat het steeds belangrijker wordt binnen het hoger onderwijs (Huisman & Van der Wende, 2005; Maringe, 2009). Het Bolognaproces heeft hier een grote rol in gespeeld (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 11). Wanneer er over internationalisering gesproken wordt, gaat het vaak ook over globalisering (Teichler, 2004; Huisman & Van der Wende, 2005, p. 12). Omdat deze internationalisering en globalisering geen eenduidige betekenis hebben, kunnen ze onderling voor verwarring zorgen (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 12; Altbach & Knight, 2007; Maringe, 2009). Ook de term Europeanisering wordt in verband gebracht met de begrippen internationalisering en globalisering (Teichler, 2004; Huisman en Van der Wende, 2005, p. 12). Hieronder zullen de termen globalisering, internationalisering en Europeanisering worden uitgelegd aan de hand van literatuur. Vervolgens zal de keuze voor het gebruik van het begrip internationalisering in dit onderzoek worden toegelicht.

Globalisering

Verschillende onderzoekers hebben het begrip globalisering omschreven (Teichler, 2004; Huisman & van der Wende, 2005, p. 12; Altbach & Knight, 2007; Maringe, 2009). Huisman en Van der Wende (2005, p. 12) omschrijven globalisering als “een toenemende

convergentie en onderlinge onafhankelijkheid van economieën en samenlevingen”, waarbij grenzen tussen landen vervagen. Altbach en Knight (2007) hebben naast een economische benadering ook een wetenschappelijke benadering: “globalisering is de context van de economische en wetenschappelijke ontwikkelingen die deel uitmaken van de realiteit van de 21^e eeuw”. Volgens Maringe (2009) kan globalisering vooral worden gezien als een proces dat alle mensen in de wereld opneemt in één wereldwijde sociaaleconomische eenheid. Bij globalisering binnen het hoger onderwijs spreekt Teichler (2004) over meer verbinding tussen verschillende landen en vervagende landsgrenzen.

Met het oog op deze verschillende definities kan worden gesteld dat globalisering een trend is in de hedendaagse samenleving waarbij landsgrenzen vervagen en de wereld meer een eenheid wordt op het gebied van economie. Voor universiteiten betekent globalisering vanuit dit oogpunt dat universiteiten niet meer landgebonden zijn en grenzen tussen de universiteiten vervagen, waardoor meer eenheid ontstaat (Teichler, 2004). Dit zorgt ervoor dat diploma’s tussen landen in grotere mate erkend worden en samenwerking en mobiliteit bevorderd kan worden, waardoor een open kennissamenleving ontstaat (Van der Wende, 2007).

Internationalisering

Net als bij globalisering bestaat ook over de betekenis van internationalisering geen eenduidigheid en zijn er verschillende definities (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 12; Altbach & Knight, 2007; Maringe, 2009). Dat er geen eenduidige betekenis is van internationalisering laat De Haan (2014b) zien met een overzicht van de verschillende definities die door de jaren heen aan het begrip internationalisering zijn gehangen. De definities focussen hierbij op institutioneel, nationaal en sectoraal niveau. Daarnaast verschilt de strekking van internationalisering van activiteiten, proces, functie, systematische inspanningen, strategisch management en veranderingsproces (De Haan, 2014b). Volgens Huisman en Van der Wende (2005, p. 12) blijven landen bij internationalisering, anders dan bij globalisering, een eigen systeem, maar worden ze onderling wel meer verbonden door grensoverschrijdende activiteiten. Altbach & Knight (2007) omschrijven internationalisering binnen het onderwijs als: “het beleid en de praktijk die door academische systemen en instellingen – en zelfs door individuen – worden ingezet om om te gaan met de wereldwijde academische omgeving”. Wanneer naar internationalisering bij universiteiten wordt gekeken, wordt onder internationalisering vaak een sterker wordende samenwerking tussen universiteiten in verschillende landen verstaan (Van der Wende, 2007). Maringe (2009) ziet internationalisering als het proces dat universiteiten een internationaal perspectief integreren in het onderwijs en onderzoek op hoger onderwijsinstellingen. Op basis van deze

verschillende definities wordt voor dit onderzoek de volgende definitie van internationalisering op universiteiten gehanteerd: een proces van het integreren van internationale perspectieven op universiteiten met als gevolg internationale activiteiten op het gebied van onderwijs en onderzoek.

Europeanisering

Naast globalisering en internationalisering wordt ook de term Europeanisering gebruikt om internationale contacten binnen het hoger onderwijs te benoemen (Teichler, 2004, Huisman en Van der Wende, 2005, p. 12; Smeby & Trondal, 2005). Europeanisering gaat, zoals de term al aangeeft, over Europa. Het gaat, net zoals bij internationalisering, over onderlinge verbondenheid tussen landen met het behoud van het eigen systeem, alleen dan in de 28 landen van de Europese Unie (EU). Bij europeanisering werken EU-landen samen voor stabiliteit en economische groei in het land zelf en op Europees niveau om het wereldwijde concurrentievermogen van Europa te verbeteren (Teichler, 2004; Huisman & Van der Wende, 2005, p. 12). Hierbij worden de landen door elkaar en door de EU beïnvloed (Smeby & Trondal, 2005). Wanneer het begrip europeanisering in de context van universiteiten wordt gebruikt, gaat het daarom om de samenwerking tussen Europese landen op het gebied van onderwijs en onderzoek.

Internationalisering als uitgangspunt

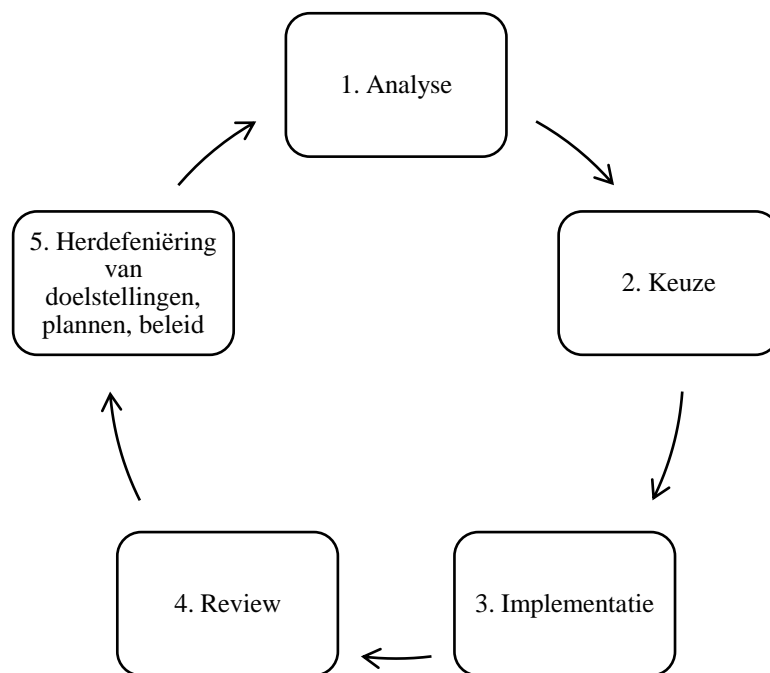
Dit onderzoek zal zich richten op Europese landen en hoewel het een logisch gevolg is dat er voor de term Europeanisering gekozen wordt, wordt in dit onderzoek internationalisering als uitgangspunt genomen. Het begrip internationalisering wordt in meerdere mate in verband gebracht met het integreren van internationale perspectieven op zowel nationale als institutionele niveaus in het hoger onderwijs dan europeanisering. Dit is tevens waar dit onderzoek over gaat, waardoor er voor internationalisering is gekozen. Daarnaast wordt gekozen voor het uitgangspunt van internationalisering boven het begrip globalisering. De reden hiervoor is dat internationalisering wordt gezien als een gevolg van globalisering, met daarbij oog voor het individu (Qiang, 2003; Van der Wende, 2007). Als reactie op de globalisering maken universiteiten internationaliseringsbeleid om effectief op de globalisering in te spelen (Van der Wende, 2007). Aangezien het in dit onderzoek gaat om een reactie op globalisering, door middel van samenwerking tussen verschillende landen, wordt de term internationalisering gebruikt.

Internationaliseringproces

In dit onderzoek zal internationalisering als uitgangspunt worden genomen, waarbij het begrip internationalisering wordt gehanteerd als een proces van het integreren van internationale perspectieven op universiteiten met als gevolg internationale activiteiten in onderwijs en onderzoek. Het gaat hierbij om een procesbenadering van internationalisering (Knight & De Wit, 1995, p. 16). Met dit uitgangspunt wordt gekeken op welke manier internationalisering wordt toegepast op universiteiten. Hiervoor wordt gekeken naar het internationaliseringsproces en de praktijk daarvan op universiteiten. Verschillende onderzoekers hebben dit onderzocht om internationalisering concreter te maken (Rudzki, 1995; Knight & De Wit, 1995; Kehm & Teichler, 2007; Maringe & Gibbs, in Maringe, 2009; De Wit, 2009; Ritzen & Marconi, 2011; De Haan, 2014b). Met deze onderzoeken naar het proces moet duidelijker worden wat de achterliggende redenen zijn om binnen universiteiten te internationaliseren en hoe dit wordt toegepast in de praktijk. In de bestaande literatuur zijn internationaliseringsmodellen ontwikkeld die het proces van internationalisering op universiteiten weergeven. Deze modellen worden hieronder uitgelegd. Vervolgens wordt er in het kader van dit onderzoek verder ingegaan op internationaliseringsmotieven en internationaliseringsactiviteiten binnen dit proces.

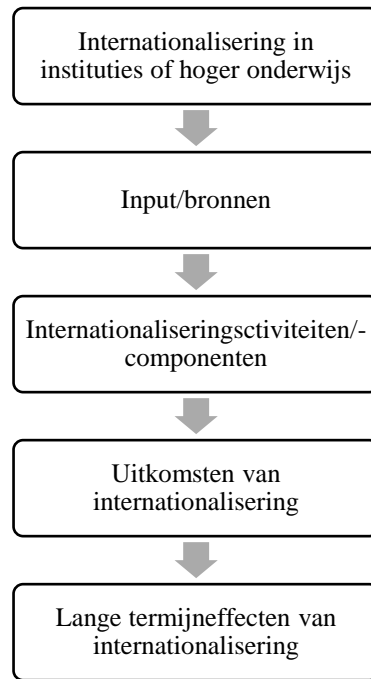
Internationaliseringsmodellen

De literatuur laat verschillende internationaliseringsmodellen zien als het gaat om internationaliseringsprocessen op universiteiten (Knight & De Wit, 1995, pp. 25-28; Rudzki, 1995; De Wit, 2009, pp. 23-25). Rudzki (1995) ontwikkelde een model (zie Figuur 1) waarbij vanuit de wil om te analyseren wordt gekeken naar het waarom achter internationalisering en op welke manier geïnternationaliseerd kan worden binnen de universiteit. Dit is de eerste fase van internationalisering. Hierna volgt de tweede fase, waarin een keuze wordt gemaakt hoe de internationalisering er in de praktijk uit gaat zien en waarin een strategisch plan wordt ontwikkeld. In de daaropvolgende derde fase wordt de internationalisering geïmplementeerd binnen de universiteit, waarna dit in de vierde fase wordt geëvalueerd. Tot slot wordt in de vijfde fase het oorspronkelijke plan waar nodig bijgesteld, waarna weer naar de eerste fase kan worden gegaan om te groeien en ontwikkelen.



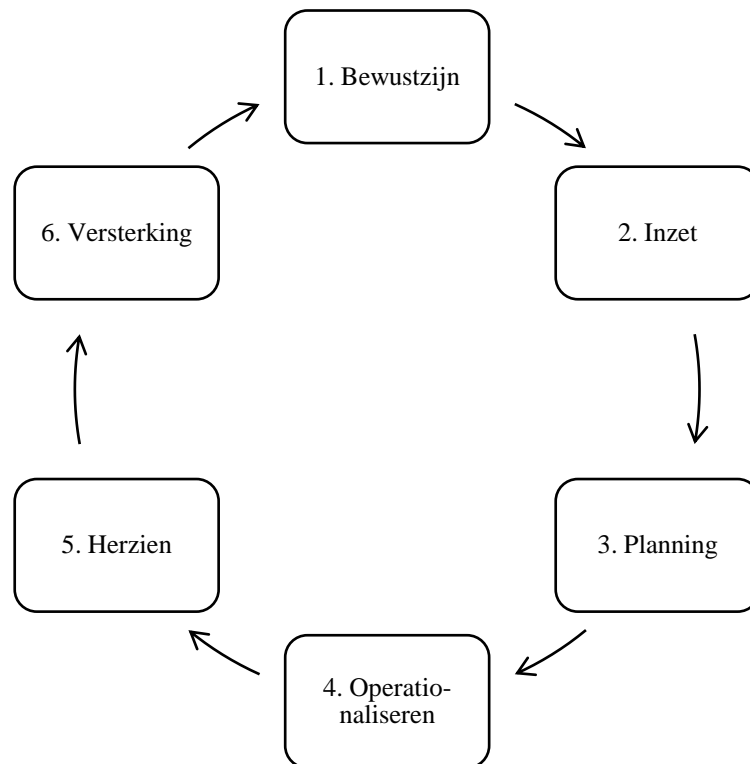
Figuur 1. Proactief internationaliseringsmodel. Aangepast overgenomen uit *The application of a strategic management model to the internationalization of higher education institutions* door R.E.J. Rudzki, 1995, *Higher Education*, 29, 421-441.

De Wit (2009, pp. 23-25) laat het ‘General Programme Logic Model’ zien, welke is toegepast op internationalisering (zie Figuur 2). Dit model geeft antwoord op de vragen in welke richting de internationalisering gaat, hoe er gekomen moet worden en hoe duidelijk is wanneer het doel is bereikt. Deze vragen worden beantwoord door vijf stappen te volgen. De eerste stap is het plan om internationalisering in te brengen in de institutie of het hoger onderwijs. De tweede stap gaat om de input en wat daarbij nodig is om de doelen te bereiken. Bij de derde stap wordt gekeken welke specifieke activiteiten kunnen bijdragen aan het bereiken van internationalisering. De uitkomsten van de internationalisering zijn de vierde stap, waarbij wordt bekeken wie en wat er is bereikt. Tot slot wordt in de vijfde stap gekeken naar de lange termijneffecten van het programma op de deelnemers. Net als het model van Rudzki (1995) worden in dit model eerst alle mogelijkheden bekeken om daarna de internationalisering in de praktijk te brengen en in een later stadium de uitkomsten te bekijken. Het model van De Wit (2009, pp. 23-25) verschilt van het model van Rudzki (1995) op de laatste stap. Waar Rudzki (1995) teruggaat naar de eerste stap om het proces bij te stellen, kijkt het model van De Wit (2009, pp. 23-25) naar de lange termijneffecten van de internationalisering.



Figuur 2. ‘General Programme Logic Model’. Aangepast overgenomen uit *Measuring success in the internationalisation of higher education* (p. 25) door H. de Wit, 2009, p. 25, Amsterdam: EAIE.

Net als Rudzki (1995) hebben Knight en De Wit (1995, pp. 25-28) ook een internationaliseringsmodel in de vorm van een cyclus ontwikkeld (zie Figuur 3). In dit model is de eerste stap bewustzijn van het nut, de doelstellingen en voordelen van internationalisering voor studenten, personeel, faculteit en de universiteit. Bij de tweede stap wordt de inzet van het College van Bestuur, faculteiten, personeel en studenten bekeken, waarna in de derde stap de planning wordt vastgesteld met onder andere doelen en strategieën. Hierna volgt de stap van operationaliseren, waarin activiteiten worden opgezet en richtlijnen worden uitgeschreven. De vijfde stap gaat om het herzien van de kwaliteit en effecten van de strategie. In de zesde en laatste stap wordt de internationalisering ontwikkeld en worden de betrokkenen beloond. Dit model verschilt van de modellen van Rudzki (1995) en De Wit (2009, pp. 23-25), omdat het model van Knight & De Wit (1995, pp. 25-28) meer ingaat op alle betrokkenen bij het internationaliseringsproces.



Figuur 3. Internationaliseringscyclus. Aangepast overgenomen uit Strategies for internationalisation of higher education: historical and conceptual perspectives (p. 26) door J. Knight en H. de Wit, 1995, pp. 25-28, in Strategies for Internationalisation of Higher Education: a Comparative Study of Australia, Canada, Europe and the Unites States of America, Amsterdam: EAIE.

In alle drie de modellen is te zien dat de eerste stappen van het internationaliseringsproces vergelijkbaar zijn (Knight & De Wit, 1995, pp. 25-28; Rudzki, 1995; De Wit, 2009, pp. 23-25). Het begin van het proces bestaat in de drie modellen uit de wil om te internationaliseren, waarna wordt gekeken wat de mogelijkheden zijn en via welke strategie doelen bereikt kunnen worden. Hierna wordt een keuze gemaakt voor de internationaliseringsactiviteiten en worden deze uitgevoerd. In het licht van dit onderzoek is het belangrijk te weten hoe de weg is van het plan om te internationaliseren naar een internationaliseringsactiviteit. Het betreft hier de implementatie van internationalisering.

Hoewel de modellen logisch op elkaar volgende stappen laten zien is er in de praktijk niet altijd sprake van een logisch op elkaar volgend proces. De Haan (2014a) onderzocht de kloof tussen de internationaliseringsstrategie en de uitvoering van internationalisering op Nederlandse universiteiten. Het blijkt dat hiertussen een kloof wordt ervaren, doordat universiteiten vinden dat werknemers niet strategisch denken, terwijl werknemers vinden dat de internationaliseringsstrategie te hoog gegrepen en onduidelijk is (De Haan, 2014a).

Hierdoor sluiten de strategie van de universiteit en de internationaliseringspraktijk niet op elkaar aan.

Van internationaliseringsplan naar internationaliseringsactiviteit

Om duidelijk te krijgen hoe het internationaliseringsstrategie leidt tot internationaliseringsactiviteiten wordt gebruik gemaakt van internationaliseringsmotieven. Deze motieven worden verwerkt in internationaliseringsplannen en geven een directe reden waarom universiteiten internationaliseringsactiviteiten opzetten (Qiang, 2003; Knight, 2004). Motieven zorgen ervoor dat universiteiten willen internationaliseren en dit willen inbedden in het onderwijs, zodat internationalisering wordt toegepast binnen de universiteit (Qiang, 2003; Maringe, 2009). Hieronder wordt aan de hand van literatuur eerst ingegaan op wat internationaliseringsmotieven zijn en welke internationaliseringsmotieven er voor universiteiten zijn. Vervolgens wordt ingegaan op internationaliseringsactiviteiten.

Internationaliseringsmotieven

Internationaliseringsmotieven zijn de specifieke redenen van universiteiten om te internationaliseren en daartoe activiteiten op te zetten (Knight, 2004; Maringe, 2009). Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar internationaliseringsmotieven (Van der Wende, 1997; Knight, 2004; Thissen & Ederveen, 2006, p. 8; Kehm & Teichler, 2007; Maringe & Gibbs, in Maringe, 2009; Ritzen & Marconi, 2011; De Haan, 2014b). Binnen dit theoretisch kader zal worden uitgegaan van het model ontwikkeld door De Haan (2014b), ondersteund door andere literatuur (Van der Wende, 1997; Knight, 2004; Thissen & Ederveen, 2006, p. 8; Kehm & Teichler, 2007; Maringe & Gibbs, in Maringe, 2009; Ritzen & Marconi, 2011). Het model van De Haan (2014b) wordt gebruikt, omdat dit model een volledig overzicht biedt van internationaliseringsmotieven en het onderzoek is gedaan bij Nederlandse universiteiten. Dit sluit aan bij het huidige onderzoek.

De Haan (2014b) heeft onderzoek gedaan naar internationaliseringsmotieven, in het onderzoek internationaliseringselementen genoemd. In het onderzoek werd gekeken welke elementen door Nederlandse hbo-instellingen en universiteiten als internationalisering werden geïnterpreteerd (De Haan, 2014b). In het kader van het huidige onderzoek zal alleen worden gekeken naar elementen van de universiteiten en niet naar de hbo-instellingen binnen het onderzoek van De Haan (2014b). Het model van De Haan (2014b) bevat veertien internationaliseringselementen die met elkaar samenhangen. Van deze elementen worden in dit onderzoek de eerste negen beschreven en ondersteund met andere literatuur. De laatste vijf elementen bleken door de Nederlandse universiteiten het minst elementair te worden

gevonden. Per internationaliseringselement interpreteerde minder dan vijftig procent van de respondenten deze vijf elementen als internationaliseringselement. Dit is de reden dat deze elementen niet verder worden meegenomen in dit onderzoek en daartoe ook niet worden uitgewerkt, zoals bij de andere negen elementen wel is gedaan. De negen elementen die volgens het onderzoek van De Haan (2014b) door universiteiten het meest als internationalisering worden beschouwd, zijn de volgende:

1. Werving van studenten

Het voornaamste element bleek werving van studenten (De Haan, 2014b). Het gaat hierbij om de werving op internationaal niveau. Ook andere onderzoek laat zien dat internationalisering gepaard gaat met het werven van studenten (Knight, 2004; Kehm & Teichler, 2007).

2. Het verkrijgen van internationale ervaring, competenties en kennis

Volgens universiteiten is een tweede element het verkrijgen van internationale ervaring, competenties en kennis (De Haan, 2014b). Het gaat hierbij om zowel studenten als personeel. Studenten die niet naar het buitenland gaan, kunnen hiermee toch internationale kennis opdoen, doordat er een internationale omgeving ontstaat. Het onderzoek van Maringe & Gibbs (in Maringe, 2009) laat tevens zien dat het verrijken van ervaringen van studenten en personeel door internationale educatieve ervaring motieven voor universiteiten zijn om te internationaliseren. Deze ervaring wordt belangrijk gevonden om te werken en leven in een culturele en diverse omgeving (Knight, 2004).

3. Verbeteren van onderwijs- en onderzoekskwaliteit

Het verbeteren van onderwijs- en onderzoekskwaliteit blijkt ook mee te spelen voor universiteiten (De Haan, 2014b). Onderwijs- en onderzoekskwaliteit kan worden verbeterd, doordat internationale studenten als rolmodel kunnen fungeren, omdat zij geselecteerde en zeer goede studenten zijn. Dit heeft veel positieve effecten volgens de universiteiten (De Haan, 2014b). Andersom is de onderwijs- en onderzoekskwaliteit voor studenten een belangrijke motief om in het buitenland te studeren (Thissen & Ederveen, 2006, p. 8).

4. Internationale positionering

Een vierde element van universiteiten dat uit het onderzoek van De Haan (2014b) naar voren komt, is de internationale positionering van de institutie. Het gaat hierbij om rankings of reputatie van de universiteit op het gebied van internationale status. Dit sluit aan bij Maringe en Gibbs (in Maringe, 2009) die stelden dat internationalisering de status van een hoger onderwijsinstelling verhoogt. Ook Knight (2004) stelt dat reputatie belangrijk is voor universiteiten in termen van internationalisering.

5. Internationale marketing

Internationale marketing blijkt voor universiteiten een vijfde plek in te nemen wat betreft internationaliseringselementen (De Haan, 2014b). Het gaat hier om de activiteiten van een universiteit in het buitenland, zoals het opdoen van nieuwe samenwerkingspartners en het vinden van onderzoekssubsidies.

6. Globaliserings- en overheidsbeleid

Op de zesde plek wat betreft interpretatie van internationalisering binnen universiteiten staat globaliserings- en overheidsbeleid (De Haan, 2014b). Het gaat hier om de druk vanuit de Nederlandse overheid en de Europese Unie (EU) om meer te internationaliseren als gevolg van globalisering. Ook uit onderzoek van Ritzen en Marconi (2011) blijkt dat universiteiten internationaliseren omdat ze door de EU worden gestimuleerd. Hiervoor heeft de EU een aantal programma's ontwikkeld en geeft ze subsidie voor internationalisering (Ritzen & Marconi, 2011).

7. Bouwen van een netwerk

Een zevende element is het bouwen van een netwerk (De Haan, 2014b). Het gaat hier om verschillende vormen van samenwerking waarbij het vooral om de kwaliteit van de partners gaat. Met een netwerk kan aan duidelijke en strategische doelen gewerkt worden in het kader van internationalisering (Knight, 2004).

8. Een veranderingsproces voor universiteiten

Het achtste element gaat om de veranderingen die universiteiten doormaken door middel van internationalisering (De Haan, 2014b). Het gaat dan niet alleen over het ontwikkelen van Engelstalige programma's of het hebben van meer internationale studenten, maar ook het veranderen van de manier van denken van studenten en personeel.

9. Internationalisering van curricula en onderwijsprogramma's

Bij het negende element gaat het om het internationaliseren van curricula en onderwijsprogramma's (De Haan, 2014b). Door internationalisering ontwikkelen universiteiten internationale programma's of voegen ze internationale dimensies toe aan bestaande programma's. Ook Van der Wende (1997) geeft aan dat het toevoegen van internationale elementen belangrijk is voor internationalisering. Dit element geldt namelijk voor een groter aantal studenten en voor een langere tijd, omdat hierbij internationalisering verweven wordt in het onderwijs.

Naast bovenstaande negen internationaliseringselementen heeft De Haan (2014b) nog vijf internationaliseringselementen meegenomen in haar onderzoek. Het tiende element zijn de definiërende kenmerken van hoger onderwijs, waarbij internationalisering er één van is.

Het elfde en twaalfde internationaliseringselementen zijn respectievelijk het creëren van een internationale omgeving en integratie van de gehele institutie. Het dertiende internationaliseringselement is de mobiliteit van studenten en personeel. Tot slot is het laatste internationaliseringselement volgens De Haan (2014b) het oplossen van globale of sociale problemen.

In het onderzoek van De Haan (2014b) wordt aangehaald dat internationalisering een aantal jaar geleden werd gedreven door geld. Studenten vanuit andere landen konden zorgen dat de financiële positie van universiteiten werd verbeterd door het afdragen van collegegeld. Voor Nederlandse onderwijsinstellingen blijkt internationalisering ook een financieel middel (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 212). Ook Knight (in Altbach & Knight, 2007) geeft aan dat het financiële motief voor universiteiten een rol speelt om te internationaliseren wanneer een door de overheid gesubsidieerde universiteit geldproblemen heeft. Over het algemeen is het verdienen van geld aan internationalisering voor de overheidsgesubsidieerde universiteiten echter geen hoofdmotief om te internationaliseren (Knight, in Altbach & Knight, 2007). Veel universiteiten blijken echter wel hoge collegegelden te vragen van studenten (Knight, in Altbach & Knight, 2007). In directe zin lijkt geld geen motief voor universiteiten om te internationaliseren, maar in indirecte zin kan het financiële voordelen opleveren doordat de internationalisering positieve invloed heeft op de betrokken universiteit. Daarnaast profiteren meer ontwikkelde EU-landen van de financiële voordelen van internationalisering in het hoger onderwijs (Knight, in Altbach & Knight, 2007).

Internationaliseringsactiviteiten

Internationalisering beslaat een groot aantal motieven, maar deze motieven hebben pas een functie als er ook middelen zijn om het doel internationalisering te bereiken (Qiang, 2003). De volgende stap in het internationaliseringsproces is de uitgewerkte strategie in motieven omzetten in internationaliseringsactiviteiten (Knight & De Wit, 1995, pp. 25-28; Rudzki, 1995; De Wit, 2009, pp. 23-25). Deze activiteiten zijn instrumenten die worden ingezet om daadwerkelijk te internationaliseren (Knight & De Wit, 1995, pp. 18-19). Op het gebied van onderwijs is er voor universiteiten een breed scala aan activiteiten die zij als instrumenten kunnen inzetten om te internationaliseren. Onder andere een meer internationale invalshoek in de curricula, internationale gastsprekers en het uitwisselen van studenten en personeel (Knight & De Wit, 1995, pp. 18-19; Huisman & Van der Wende, 2005; p. 203). Ook het opzetten van internationale samenwerkingsverbanden, een internationaal systeem voor studiepunten en het opzetten van joint en double degreeprogramma's zijn

internationaliseringsactiviteiten (Knight & De Wit, 1995, pp. 18-19; Huisman & van der Wende, 2005, pp. 203-204).

Wanneer universiteiten activiteiten inzetten om te internationaliseren, is het noodzakelijk dat samenwerking tussen universiteiten wordt opgezet (Van Vught, Van der Wende & Westerheijden, 2002, p. 106; Chan, 2004). Bijna alle activiteiten om internationalisering in het onderwijs op te zetten, hebben immers internationale contacten nodig om uitgevoerd te kunnen worden (Knight & De Wit, 1995, p. 17; Tadaki & Tremewan, 2013). Universiteiten moeten dus samenwerken op internationaal niveau, ofwel met universiteiten in het buitenland. De samenwerking wordt daarbij voornamelijk op basis van wederzijds voordeel opgezet (Tadaki & Tremewan, 2013). Vooral in Europa wordt er veel samengewerkt tussen universiteiten ten behoeve van internationalisering (Van Vught, Van der Wende & Westerheijden, 2002, p. 117). De universiteiten kiezen voor een samenwerking om te internationaliseren, omdat ze samen meer kunnen bereiken (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 221). Daarbij kan een universiteit zich door de samenwerking sterker profileren binnen de European Higher Education Area (EHEA) en zorgen dat het Europees hoger onderwijs wordt versterkt.

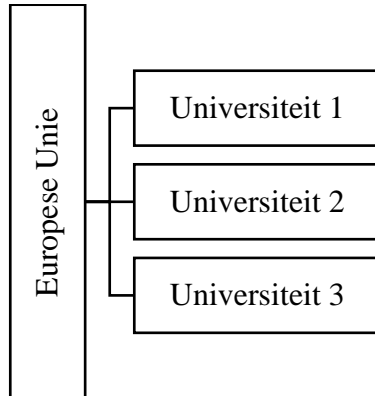
Samenwerking tussen universiteiten wordt opgezet door wetenschappelijk personeel, maar ook door universiteitsnetwerken (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 126, pp. 132-133). Hiermee worden strategische allianties opgezet met duidelijk beoogde doelen en uitkomsten (Knight, 2004). De keuze voor universitaire partners om activiteiten mee op te zetten, wordt vaak gemaakt op grond van geografische ligging, taalovereenkomsten en culturele affiniteit (Chan, 2004; Huisman & Van der Wende, 2005, p. 221). Ook wederzijds vertrouwen, gedeelde waarden en bestaande verbinding zijn belangrijk bij het opzetten van een samenwerking (Chan, 2004; Huisman & Van der Wende, 2005, p. 221). Om daarmee een succesvolle samenwerking op te zetten zijn een aantal factoren nodig, zoals gedeelde doelen, tijd en middelen en goede communicatie nodig (Chan, 2004).

Wanneer partners zijn gekozen, wordt de vorm van samenwerking tussen de partners duidelijk. De samenwerking tussen universiteiten wordt bilateraal of multilateraal, met een consortium, opgezet (Knight, 2004; Tadaki & Tremewan, 2013). Bij een bilaterale samenwerking is er sprake van een samenwerking tussen twee universiteiten (Knight, 2004). Bij een multilaterale samenwerking of consortium is er sprake van een samenwerking tussen drie of meer universiteiten (Knight, 2004; Tadaki & Tremewan, 2013). Een multilaterale samenwerking wordt ook een netwerk genoemd (Knight, 2004). Het voordeel van een multilaterale samenwerking is dat de doelen vaak duidelijk en meer strategisch zijn opgezet.

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

Nadeel ervan is dat de samenwerking moeizamer gaat door de complexiteit die de verschillende onderwijssystemen en culturen met zich meebrengen (Knight, 2004).

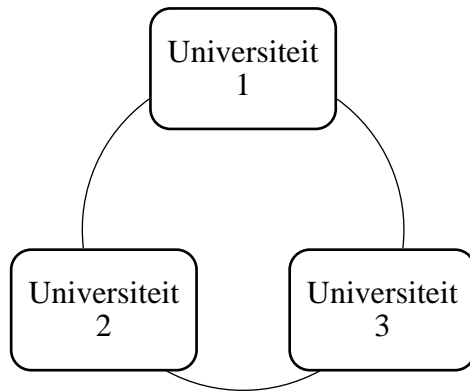
Wanneer de partners en de vorm van de samenwerking duidelijk zijn, worden op basis van de samenwerking internationaliseringsactiviteiten door de universiteiten ontwikkeld, welke worden versterkt door beleid van de Europese Unie (EU) (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 221; Ritzen & Marconi, 2011). De EU biedt verschillende onderwijsprogramma's aan ten behoeve van internationalisering binnen universiteiten. Universiteiten maken hier gebruik van om nieuwe samenwerking met buitenlandse universiteiten op te starten. Met hulp van de Europese Unie gaan universiteiten zo een samenwerking met elkaar aan, waarbij ze aan de voorwaarden van de Europese Unie moeten voldoen en financieel gesteund worden (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 224). Eén van de programma's waarmee de Europese Unie samenwerking stimuleert, is het Erasmus Mundusprogramma (Keeling, 2006; Ritzen & Marconi, 2011). Met een samenwerking via Erasmus Mundus stimuleert de Europese Unie het opzetten van joint programmes (Keeling, 2006). Een samenwerking die bestaat bij een Erasmus Mundusprogramma is een samenwerking tussen de universiteiten, maar met invloed van de Europese Unie. Dit is schematisch weergegeven in Figuur 4 in de vorm van een multilaterale samenwerking



Figuur 4. Multilaterale Erasmus Mundussamenwerking

Universiteiten hoeven niet door de Europese Unie gestimuleerd te worden om een samenwerking op te zetten. Samenwerking wordt ook opgezet door middel van interuniversitaire partnerschappen waarbij universiteiten zelf de samenwerking met elkaar opzoeken (Ferrier-Kerr & Haxton, 2014). Hierbij gaat personeel samenwerken via bestaande contacten of via contacten van de universiteit (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 126, pp. 132-133). Deze vorm van samenwerking wordt gebruikt wanneer een joint programme niet via Erasmus Mundus is opgericht, maar door middel van een interuniversitaire samenwerking.

Deze vorm van samenwerking is schematisch weergegeven in Figuur 5, in de vorm van een multilaterale samenwerking.



Figuur 5. Multilaterale interuniversitaire samenwerking

Er zijn dus verschillende manieren waarop universiteiten kunnen samenwerken als het gaat om internationale onderwijsprogramma's. Deze manieren van samenwerken uitend zich onder andere in joint programmes. Uitgangspunt van joint programmes zijn een internationale ervaring voor studenten en het verbeteren van hun kansen in werkgelegenheid (Knight, 2013). Er is echter geen literatuur beschikbaar over de internationaliseringsmotieven bij het opzetten van joint programmes. De reden hiervoor is dat joint programmes relatief nieuw zijn geworden (Knight, 2013).

Ten tweede is er beperkte literatuur beschikbaar over de vormen van samenwerking als het gaat om joint programmes, in de vorm van bilateraal of multilateraal en via Erasmus Mundus of interuniversitaire partnerschappen. Er is weinig bekend over de redenen en voordelen van een bepaalde vorm van een joint programme, ook als het gaat om de verschillende diplomavormen. Eén van de weinige onderzoeken die hier wel naar is gedaan, is van Knight (2013) die stelt dat er onbedoelde gevolgen gepaard gaan met joint programmes, zoals dat double degrees oneerlijk zijn, omdat het twee diploma's voor evenveel studiepunten geeft. Vanwege het beperkte onderzoek naar joint programmes kunnen in dit onderzoek daarom vooralsnog geen uitspraken worden gedaan over de internationaliseringsmotieven en de motieven voor vormen van joint programmes.

Model met internationaliseringsmotieven bij joint programmes

In dit onderzoek zal worden onderzocht welke internationaliseringsmotieven meespelen bij het opstarten van een joint programme, waarbij onderscheid wordt gemaakt in verschillende vormen van joint programmes. Op basis van de internationaliseringselementen van De Haan (2014b) is voor dit onderzoek een aantal internationaliseringsmotieven vastgesteld die volgens het onderzoek van De Haan (2014b) het meest als internationalisering

op universiteiten werden geïnterpreteerd. Ook ondersteuning van andere literatuur is meegenomen bij het vaststellen van de motieven (Van der Wende, 1997; Knight, 2004; Thissen & Ederveen, 2006, p. 8; Kehm & Teichler, 2007; Maringe & Gibbs, in Maringe, 2009; Ritzen & Marconi, 2011).

Het eerste internationaliseringsmotief wat op het model van De Haan (2014b) is gebaseerd, is het werven van studenten door middel van een joint programme. Het tweede internationaliseringselement van De Haan (2014b) is opgesplitst in de motieven ‘het verkrijgen van internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten’ en ‘het verkrijgen van internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel’. Het derde internationaliseringselement van De Haan (2014b) is opgesplitst in de motieven ‘het verbeteren van onderwijskwaliteit’ en ‘het verbeteren van onderzoekskwaliteit’. Het element ‘internationale positionering’ is vertaald naar het verbeteren van de reputatie van de universiteit, omdat het binnen dit element voornamelijk om de reputatie gaat. Het vijfde element van De Haan (2014b) is hetzelfde gebleven als motief binnen dit onderzoek en betreft het opzetten van een joint programme als internationale marketing. Het element ‘globaliserings- en overheidsbeleid’ is binnen dit onderzoek vertaald naar stimulans vanuit de Europese Unie. Hier is voor gekozen, omdat joint programmes via de Europese Unie gestimuleerd kunnen worden door het Erasmus Mundusprogramma en er op nationaal niveau een dergelijke stimulans niet bestaat. Het zevende element ‘bouwen van een netwerk’ is vertaald naar een samenwerking aangaan met een Europese partner, omdat het om Europese joint programmes gaat in dit onderzoek. Het achtste element van De Haan (2014b) ‘een veranderingsproces voor universiteiten’ is niet direct vertaald naar een motief in dit onderzoek, maar is terug te zien in verschillende motieven, namelijk het werven van studenten, de internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten en personeel en het vakgebied uitbreiden. Het vakgebied uitbreiden is tevens het motief dat naar voren komt in het negende element ‘internationalisering van curricula en onderwijsprogramma’s’, omdat universiteiten met joint programmes internationale programma’s ontwikkelen of internationale dimensies aan bestaande programma’s toevoegen, zoals beschreven bij dit element. Het motief ‘vanuit financieel oogpunt’ in dit onderzoek is niet direct terug te leiden uit het model van De Haan (2014b), maar komt naar voren uit het onderzoek van De Haan (2014b). Ook uit andere literatuur bleek dit een belangrijk motief, waardoor dit motief tevens is wordt gebruikt in dit onderzoek (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 212; Knight, in Altbach & Knight, 2007).

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

Met de bovenstaande motieven is een model opgesteld welke voor dit onderzoek gebruikt zal worden. Het model is een aanvulling op het bestaande onderzoek. Hoewel door De Haan (2014b) onderzoek is gedaan naar wat internationalisering inhoudt voor universiteiten, is nog geen onderzoek gedaan naar de rol van internationaliseringsmotieven bij het opzetten van internationaliseringsactiviteiten. Het vanuit de literatuur ontstane model zal dienen als uitgangspunt bij het uitvoeren van het onderzoek naar internationaliseringsmotieven bij verschillende vormen van joint programmes. Hiermee moet inzicht worden verkregen in hoeverre de internationaliseringsmotieven meespelen en of hierbij verschillen zijn tussen de verschillende vormen van joint programmes. Het opgestelde model is te zien in Tabel 1.

Tabel 1 Model met Internationaliseringsmotieven bij Joint Programmes

Internationaliseringsmotieven bij een joint programme

Het joint programme is opgezet om studenten te werven

Het joint programme is opgezet om meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten te verkrijgen

Het joint programme is opgezet om meer internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel te verkrijgen

Het joint programme is opgezet om de onderwijskwaliteit te verbeteren

Het joint programme is opgezet om de onderwijskwaliteit te verbeteren

Het joint programme is opgezet om de onderzoekskwaliteit te verbeteren

Het joint programme is opgezet om de reputatie van de universiteit te verbeteren

Het joint programme is opgezet als internationale marketing

Het joint programme is opgezet omdat het vanuit de Europese Unie is gestimuleerd

Het joint programme is opgezet om een samenwerking aan te gaan met een Europese partner

Het joint programme is opgezet om het onderwijs in het vakgebied uit te kunnen breiden

Het joint programme is opgezet vanuit financieel oogpunt

Hypothesen

In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal: Welke internationaliseringsmotieven speelden mee voor Nederlandse universiteiten bij het opstarten

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

van een Europese joint master programme met onderscheid in zowel een samenwerking via Erasmus Mundus of een interuniversitaire samenwerking, als een joint, double of multiple degree? Naar aanleiding van het theoretisch kader zijn hypothesen opgesteld. Aan de hand hiervan worden de verwachtingen van de resultaten en het verwachte antwoord op de onderzoeksvraag vastgesteld.

Allereerst wordt verwacht dat joint programmes worden opgezet vanuit elf internationaliseringsmotieven. Dit zijn de volgende internationaliseringsmotieven:

1. Meer studenten werven
2. Internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten verkrijgen
3. Internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel verkrijgen
4. Onderwijskwaliteit verbeteren
5. Onderzoekskwaliteit verbeteren
6. De reputatie van de universiteit verbeteren
7. Internationale marketing
8. Omdat het vanuit de Europese Unie is gestimuleerd
9. Een samenwerking aangaan met een Europese partner
10. Het onderwijs in het vakgebied uitbreiden
11. Vanuit financieel oogpunt

Er wordt verwacht dat deze internationaliseringsmotieven een reden zijn voor universiteiten om joint programmes op te zetten.

Op basis van het onderzoek van De Haan (2014b) wordt verwacht dat de volgende internationaliseringsmotieven in meerdere mate hebben meegespeeld bij het opstarten van het joint programme dan de andere internationaliseringsmotieven:

1. Meer studenten werven
2. Internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten verkrijgen
3. Internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel verkrijgen
4. Onderwijskwaliteit verbeteren
5. Onderzoekskwaliteit verbeteren

Daarnaast wordt verwacht dat de internationaliseringsmotieven stimulans vanuit de Europese Unie en het financiële oogpunt in sterkere mate meespelen bij Erasmus Mundusprogramma's dan bij interuniversitaire programma's, omdat Erasmus Mundus een Europees programma is en er subsidies bij betrokken zijn.

Ten derde wordt verwacht dat een multilaterale samenwerking bij een joint programme wordt opgezet, omdat het als voordeel heeft dat doelen duidelijker en

strategischer zijn. Verwacht wordt dat een bilaterale samenwerking wordt opgezet, omdat het nadeel van een multilaterale samenwerking is dat de samenwerking complexer is vanwege de complexiteit die verschillende onderwijssystemen en culturen met zich meebrengen.

Ten vierde wordt verwacht dat een samenwerking tussen verschillende universiteiten wordt opgezet vanuit verschillende redenen om een partner te kiezen. Deze zijn geografische ligging, taalovereenkomsten, culturele affiniteit, wederzijds vertrouwen, gedeelde waarden en bestaande verbinding. Verwacht wordt dat deze redenen ook meespelen bij de keuze van een partner in de samenwerking bij een joint programme.

Tot slot wordt verwacht dat er enerzijds internationaliseringsmotieven zijn van universiteiten die vastgelegd zijn in internationaliseringsplannen en anderzijds internationaliseringsmotieven van het personeel dat betrokken is bij het opstarten van joint programmes. Voor dit onderzoek wordt verwacht dat er of hierbij sprake is van een procesrelatie tussen de motieven of dat deze motieven niet geheel op elkaar aansluiten, doordat er sprake is van een implementatiekloof.

Methodologisch kader

In het methodologisch kader worden de methoden voor dit onderzoek besproken die gebruikt worden om inzicht te krijgen in de internationaliseringsmotieven bij het opstarten van joint programmes. Het methodologisch kader bevat de onderzoeksstrategie, casusselectie, dataverzameling, data-analyse en operationalisatie.

Onderzoeksstrategie

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van kwalitatief onderzoek. De onderzoeksstrategie die binnen het kwalitatief onderzoek wordt gebruikt, is de casestudy. Bij het gebruik van deze strategie wordt er voor gekozen methodentriangulatie toe te passen. Hiervoor worden twee methoden gecombineerd, namelijk het afnemen van interviews en documentenanalyse. Er is voor een casestudy gekozen, omdat er met dit onderzoek dieper wordt ingegaan op de internationaliseringsmotieven bij het opstarten van joint programmes. Er is ruimte om andere factoren te bevragen die een rol spelen. Daarnaast kunnen hiermee verschillende bronnen worden vergeleken. Dit zullen interviews en documenten zijn.

Binnen dit onderzoek zal allereerst gebruik worden gemaakt van interviews. Er zijn interviews afgenomen bij oprichters en betrokkenen van joint master programmes aan Nederlandse universiteiten. Deze respondenten hebben de meeste informatie over de internationaliseringsmotieven van joint programmes, omdat zij het meest betrokken zijn geweest bij dit proces. Het interview zorgt ervoor dat de kennis direct van de betrokkenen komt en dat er dieper kan worden ingegaan op de internationaliseringsmotieven door middel van doorvragen.

Daarnaast zal er binnen de casestudy gebruik worden gemaakt van documentenanalyse. Hierbij zullen documenten worden onderzocht in de vorm van internationaliseringsplannen van de universiteit. Enerzijds zullen dit officiële documenten zijn in de vorm van internationaliseringsstrategieën en strategische plannen. Anderzijds zal er gebruik worden gemaakt van websiteteksten van de universiteiten over internationalisering, wanneer de universiteiten de officiële documenten niet openbaar hebben staan of wanneer de websiteteksten een goede aanvulling vormen op de officiële documenten.

Casusselectie

Voor de casusselectie is een overzicht gemaakt van de Europese joint master programmes die op Nederlandse universiteiten bestaan. Niet alle joint master programmes waren te achterhalen. Binnen het ontstane overzicht is een vierdeling gemaakt in Erasmus Mundus joint degrees, Erasmus Mundus double of multiple degrees, zelf opgezette joint

degrees en zelf opgezette double of multiple degrees. Double en multiple degrees zijn als eenzelfde vorm gebruikt, omdat de degrees, behalve het aantal diploma's, niet veel van elkaar verschillen. Elk joint master programme staat voor één casus. Binnen dit onderzoek worden twaalf cases onderzocht. Hierbij zijn van elke vorm van een joint master programme drie cases geselecteerd (zie Tabel 2).

De selectie van de joint master programmes is allereerst gebaseerd op geografische spreiding. Van de veertien universiteiten in Nederland, werd van twaalf universiteiten een joint master programme geselecteerd. Er zijn geen joint programmes van de Open Universiteit en Universiteit Leiden geselecteerd. De Open Universiteit had geen joint programmes en de Universiteit Leiden had geen geschikte programma's had, omdat deze niet met slechts Europese partners waren. Hierdoor bleven twaalf universiteiten over waarbij het joint master programme als casus kon dienen. Naast dat de casusselectie werd gedaan op basis van geografische spreiding, is er rekening gehouden met de balans tussen alfa-, bèta- en gammaprogramma's. Tevens is er, zover mogelijk, gekeken naar een evenredige verdeling tussen double en multiple degrees.

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

Tabel 2 Casusselectie

		Samenwerkingsvorm	
		Erasmus Mundus	Interuniversitaire samenwerking
Diplomavorm	Joint degree	International Master of Science in Rural Development - Wageningen University	Master in Advanced Epidemiology (in Clinical and Genetic Research) - Erasmus Universiteit Rotterdam
		International Master of Cartography - Universiteit Twente	Nederland-Duitslandstudies - Radboud Universiteit Nijmegen
		Joint Master's Programme in International Humanitarian Action - Rijksuniversiteit Groningen	International Master in Affective Neuroscience - Maastricht University
	Double/multiple degree	Erasmus Mundus International Master in Service Engineering - Tilburg University (multiple degree)	Master Germanistik AMBO - Universiteit van Amsterdam (double degree)
		Erasmus Mundus Master's Degree in Women's and Gender Studies - Universiteit Utrecht (double degree)	Geosciences of Basins and Lithosphere - Vrije Universiteit Amsterdam (double degree) ¹
		Erasmus Mundus Joint Master in Economics and Management of Network Industries - TU Delft (multiple degree)	MSc Industrial and Applied Mathematics/SimTech - TU Eindhoven (double degree)

Dataverzameling

Interviews

Nadat is vastgesteld welke joint master programmes geanalyseerd zouden worden voor het onderzoek, zijn de Nederlandse contactpersonen van de geselecteerde joint master programmes benaderd via een mail (zie Bijlage 2). Uiteindelijk is contact verkregen met elke

¹ Dit joint programme is in de analyse meegenomen als een joint degree, nadat dit bleek uit het interview.

betrokkene bij de geselecteerde cases en een afspraak voor een interview gemaakt met de aangeschrevene of een andere betrokkene bij het joint master programme.

De data voor dit onderzoek is verzameld via semigestructureerde interviews. Hiervoor is een interviewgide opgesteld (zie Bijlage 3). Het interview bestond uit een aantal vragen en er is gebruik gemaakt van een prioriteringsoefening. Allereerst werd binnen het interview de werkwijze en de structuur van het interview uitgelegd. Daarbij werd toestemming gevraagd voor het opnemen van het interview, het gebruik van de transcriptie en de analyse van de transcriptie in het onderzoek en het publiceren van het onderzoek met de naam van de respondent en de naam van het programma. Daarna was er ruimte voor de geïnterviewde om te vertellen over het joint master programme. Door het stellen van deze vraag werd voor de respondent ruimte gecreëerd om zijn verhaal te doen en kon er een globaal beeld van het joint programme worden ontwikkeld bij de onderzoeker. Hierbij werd, wanneer de geïnterviewde dit niet uit zichzelf deed, nog specifiek ingegaan op de startdatum van het programma, de wijze waarop het programma is opgestart en de partners binnen het programma. Deze vragen waren tevens om een beeld te krijgen van het joint programme. Vervolgens werd ingegaan op de internationaliseringsmotieven, waarbij de prioriteringsoefening aan bod kwam. De internationaliseringsmotieven, welke op basis van literatuur waren vastgesteld, werden middels losse kaartjes voorgelegd aan de geïnterviewde. Hierbij werden de kaartjes bij elke respondent in dezelfde volgorde aangeboden, welke van te voren willekeurig was vastgesteld. Door de prioriteringsoefening kon concreet aan de respondent worden gevraagd welke internationaliseringsmotieven een rol speelden bij het opstarten van het joint programme en welke motieven belangrijk waren. Dit zorgde voor structuur in het interview en voor een concreter beeld van de internationaliseringsmotieven bij de analyse. Aan de geïnterviewde werd gevraagd de kaartjes door te nemen en deze te prioriteren op basis van relevantie bij het opstarten van het joint programme. De geïnterviewde kon de kaartjes leggen onder het kaartje 'Dit joint programme is opgezet ...', welke de onderzoeker op tafel had geplaatst. Nadat de geïnterviewde dit had gedaan, werd er specifiek ingegaan op de drie meest relevante en de twee minst relevante internationaliseringsmotieven. De reden voor deze keuze was dat het te lang zou duren om alle internationaliseringsmotieven langs te gaan en het voor het onderzoek het meest relevant was om te weten welke internationaliseringsmotieven het meest relevant waren en welke dat niet waren. Tevens werd de geïnterviewde gevraagd of er nog andere internationaliseringsmotieven waren waar op in moest worden gegaan, of er internationaliseringsmotieven bij waren die bij het opstarten niet mee hadden gespeeld en of er internationaliseringsmotieven waren die misten binnen de aangeboden

internationaliseringsmotieven. Dit werd gevraagd om te voorkomen dat belangrijke redenen van respondenten bij internationaliseringsmotieven over werden geslagen, respondenten de ruimte kregen om niet-relevante internationaliseringsmotieven buiten de rangschikking te plaatsen en om de respondenten zelf de lijst te laten aanvullen. Dit laatste zorgde ervoor dat de internationaliseringsmotieven die niet uit de literatuur kwamen ook konden worden meegenomen bij het onderzoek. Bij het laatste onderdeel van het interview werden er nog verdere vragen gesteld. Er werd hier gevraagd welke andere motieven, naast internationaliseringsmotieven, er hadden meegespeeld bij het opstarten, hoe het joint programme was ingebed in de internationaliseringsstrategie van de universiteit en in hoeverre de geïnterviewde op de hoogte was van de verschillende vormen van een joint programme bij het opstarten en waarom er wel of niet was gekozen voor een bepaalde vorm. Deze vragen werden gesteld om het opstarten van het joint programme in een kader te plaatsen. Tot slot werd de geïnterviewde verteld dat de transcriptie kon worden ingezien en dat de scriptie, wanneer deze voltooid was, toe wordt gestuurd.

Voor het afnemen van de interviews bestond er de mogelijkheid het interview persoonlijk te voeren, waarbij de onderzoeker op bezoek ging bij de geïnterviewde, of via Skype, met daarbij de voorkeur voor een persoonlijk interview. Wegens reisafstand is uiteindelijk één interview via Skype afgenomen en is de rest van de interviews persoonlijk gevoerd op de Nederlandse universiteiten. De interviews zijn gehouden op 29 juli 2015 en in de periode van 17 augustus tot en met 10 september 2015. Verwacht werd dat de interviews 45 minuten zouden duren. In de praktijk varieerde dit van dertig minuten tot een uur en een kwartier. Tijdens het interview was er sprake van een structuur, maar werd er tevens veel ruimte gelaten voor de respondent om te vertellen. Uit de interviews is de beoogde informatie gehaald en zijn er duidelijke resultaten voor het onderzoek naar voren gekomen. Het interview was altijd een vraaggesprek tussen één geïnterviewde en de onderzoeker.

Documentenanalyse

De internationaliseringsplannen zijn verzameld via de websites van de universiteiten die worden onderzocht en zijn dus gerelateerd aan de geselecteerde joint programmes. Op de websites van de universiteiten waren de internationaliseringsplannen via strategische plannen, institutionele internationaliseringsstrategieën en websiteteksten te vinden. De internationaliseringsplannen die hiermee voor handen waren, zijn meegenomen in het onderzoek.

Data-analyse

De data die voortkwam uit de interviews en internationaliseringsplannen is geanalyseerd door de onderzoeker. Voor de analyse zijn de interviews opgenomen met een recorder. De opnamen zijn uitgewerkt tot woordelijke transcripten. De officiële documenten waren PDF-bestanden en de websiteteksten zijn verwerkt tot Wordbestand. Voor de analyse van zowel de transcripten als de internationaliseringsplannen is gebruik gemaakt van het codeerprogramma Atlas.ti. Alle bestanden zijn gecodeerd. De transcripten en de internationaliseringsplannen werden gecodeerd door middel van analysetriangulatie, waarbij er zowel deductief als inductief werd gecodeerd.

De deductieve codering vond plaats door middel van de internationaliseringsmotieven die aan de hand van de literatuur waren gebruikt in dit onderzoek. Wanneer een respondent sprak over een internationaliseringsmotief werd deze gecodeerd met de bijbehorende code. Hierbij werd onderscheid gemaakt in een codering waarbij de respondent het internationaliseringsmotief als relevant benoemde en waarbij de respondent het als niet relevant benoemde. Nadat deze internationaliseringsmotieven werden gecodeerd, werden de coderingen middels een codeboom uitgewerkt naar een specifiekere codering. Hierdoor werd elk internationaliseringsmotief onderverdeeld in meerdere onderdelen.

De inductieve codering werd toegepast op de transcriptfragmenten en fragmenten uit de internationaliseringsplannen die bijdroegen aan het onderzoek, maar bij de deductieve codering aan bod waren gekomen. Het ging hierbij om onder andere transcriptfragmenten over andere motieven en belemmeringen bij het opstarten van het joint programme en de inbedding in de internationaliseringsstrategie. De inductieve codering werd bij de internationaliseringsplannen alleen toegepast wanneer er werd gesproken over joint programmes. Nadat deze transcriptfragmenten en fragmenten uit de internationaliseringsplannen gecodeerd waren, werden deze in een codeboom gegroepeerd. Hierbij werd een overkoepelende code aan de bij elkaar passende coderingen gegeven.

De uiteindelijk ontstane codes en de daaraan verbonden fragmenten zijn voor de analyse en de resultaten van dit onderzoek gebruikt.

Operationalisatie

Operationalisatie kernbegrippen

In dit onderzoek worden onafhankelijke en afhankelijke variabelen gebruikt. De onafhankelijke variabelen in dit onderzoek zijn de internationaliseringsmotieven. De definitie van internationaliseringsmotieven en de soorten internationaliseringsmotieven zijn beschreven

in het theoretisch kader en in een model geplaatst. Deze zijn in de interviews voorgelegd aan de respondenten door middel van een prioriteringsoefening. De onafhankelijke variabele internationaliseringsmotieven is van nominaal niveau.

De afhankelijke variabelen in dit onderzoek zijn de joint programmes en de verschillende vormen daarin. De vormen zijn Erasmus Mundus joint degrees, Erasmus Mundus double en multiple degrees, interuniversitaire joint degrees en interuniversitaire double en multiple degrees. De definitie van deze begrippen zijn beschreven in de inleiding en het theoretisch kader van dit onderzoek. De afhankelijke variabele is van nominaal niveau. De double en multiple degrees worden in dit onderzoek onder dezelfde vorm geschaard, omdat deze degrees, behalve in aantal diploma's, niet van elkaar verschillen.

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van een onderzoek verwijst naar de mate waarin dezelfde onderzoeksresultaten naar voren komen wanneer het onderzoek wordt herhaald, wat wordt bepaald door de nauwkeurigheid en consistentie waarmee variabelen worden gemeten. De betrouwbaarheid van dit onderzoek is vergroot door gebruik te maken van een semigestructureerd interview. Door het gebruik van een vragenlijst lagen de vragen en het interview grotendeels vast, zodat aan de respondenten dezelfde vragen zijn gesteld. Daarnaast is er gebruik gemaakt van een prioriteringsoefening, waardoor aan de respondenten dezelfde internationaliseringsmotieven zijn voorgelegd en geen internationaliseringsmotieven konden worden vergeten. Ten derde is het interview bij twaalf betrokkenen van joint programmes afgenomen, waardoor een breed beeld is ontstaan van de internationaliseringsmotieven die meespelen. Tot slot is de betrouwbaarheid vergroot door de interviews vast te leggen in transcripten en de internationaliseringsplannen in bestanden.

Validiteit

Er bestaan twee vormen van validiteit, waarbij het bij interne validiteit gaat om de geldigheid van het onderzoek, ofwel of het effect dat beoogd was te meten ook echt gemeten is. Bij externe validiteit gaat het om de generaliseerbaarheid van het onderzoek.

De interne validiteit in dit onderzoek is vergroot door de respondenten de internationaliseringsmotieven voor te leggen middels een prioriteringsoefening. Hierdoor konden de uit de literatuur verkregen internationaliseringsmotieven op een directe manier aan de respondenten worden aangeboden. De ontstane prioritering geeft daarmee een gedeeltelijk antwoord op de onderzoeksvraag. Om te zorgen dat andere zaken die hebben meegespeeld bij

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

het opstarten van het joint programme aan bod kwamen, zijn er meerdere vragen gesteld om de respondent de ruimte te geven om deze aan te geven.

In dit onderzoek is er sprake van externe validiteit, omdat de joint programmes geselecteerd zijn op de vorm van het joint programme, de geografische spreiding en de vakgebieden. Door deze verscheidenheid in joint programmes is er getracht met een zo divers mogelijke steekproef een zo algemeen mogelijk beeld neer te zetten van joint programmes. Daarbij kan niet worden uitgesloten dat elk joint programme om andere redenen is opgestart.

Resultaten en analyse

Om antwoord te geven op de hoofdvraag ‘Welke internationaliseringsmotieven speelden mee voor Nederlandse universiteiten bij het opstarten van een Europese joint master programme met onderscheid in zowel een samenwerking via Erasmus Mundus of een interuniversitaire samenwerking, als een joint, double of multiple degree?’ zijn de interviews met betrokkenen bij het opzetten van de geselecteerde joint programmes en daarnaast de internationaliseringsplannen van bijbehorende universiteiten geanalyseerd. De analyse van de resultaten van dit onderzoek zijn achtereenvolgens onderverdeeld in de beschrijving van de geselecteerde joint programmes en vervolgens de internationaliseringsmotieven op volgorde van relevantie volgens de respondenten en de redenen die ze hierbij hebben. Hierop volgend worden andere motieven en belemmeringen bij het opstarten van joint programmes die uit de interviews naar voren kwamen geanalyseerd. Daarna volgt de analyse van de internationaliseringsstrategie vanuit de documenten en respondenten. Tot slot volgt de analyse in hoeverre de respondenten afwisten van de verschillende mogelijkheden van de joint programmes en de redenen die hebben meegespeeld bij het kiezen voor een bepaalde vorm. Elk deel van de analyse zal worden afgesloten met een deelresultaat. Aan het einde van de resultatensectie zal een samenvatting van de resultaten worden gegeven en zullen de resultaten worden ingebed in de bestaande onderzoeksliteratuur.

Casusbeschrijving

Voor dit onderzoek zijn in totaal twaalf interviews gehouden met betrokkenen bij joint programmes op twaalf verschillende Nederlandse universiteiten. Hoewel het uitgangspunt was om per vorm van een joint programme drie betrokkenen van joint programmes te interviewen, bleek dat één interuniversitaire double degree in verloop van tijd een joint degree was geworden en later gestopt is. Dit was niet duidelijk bij de selectie van de joint programmes. Het betrof hier het joint programme van universiteit 7. Daarom zijn de resultaten gebaseerd op drie Erasmus Mundus joint degrees, drie Erasmus Mundus double of multiple degrees, vier interuniversitaire joint degrees en twee interuniversitaire double of multiple degrees. In Bijlage 1 is een overzicht te vinden met de geïnterviewde personen en de afneemdata van de interviews. Hieronder volgt een analyse de vakgebieden, de bestaansduur, partners en aantal deelnemende studenten en nationaliteit studenten van de joint programmes.

Vakgebieden joint programmes

In het selecteren van de joint programmes voor dit onderzoek is een spreiding gemaakt in de vakgebieden, waarbij rekening is gehouden met een verscheidenheid in alfa-, bèta- en

gammaprogramma's. Naar aanleiding van de interviews kunnen de joint programmes worden ingedeeld in verschillende vakgebieden. Allereerst vallen de joint programmes van universiteit 1, 3 en 5 onder het maatschappelijk vakgebied. De joint programmes van universiteit 2, 6 en 7 vallen onder het technisch vakgebied. Het vakgebied van de joint programmes van universiteit 4 en 12 is ICT. De joint programmes van universiteit 8 en 10 behoren tot het medisch vakgebied. Tot slot behoren de joint programmes van de universiteit 9 en 11 onder het taalkundig vakgebied.

Voor sommige vakgebieden blijkt het een logischere keuze om een internationaal studieprogramma aan te bieden dan andere vakgebieden. Allereerst de joint programmes op taalkundig gebied. Voor deze studieprogramma's is het interessant om met buitenlandse partners samen te werken. In dit geval ging het bij beide programma's om een samenwerking met Duitsland. De respondenten gaven aan dat ze dit deden om de studie Duits aantrekkelijker te maken, zodat meer studenten Duits naar Nederland zouden gaan. Daarnaast is het voor de joint programmes met maatschappelijke vakgebieden interessant om een joint programme te hebben. De respondenten gaven aan dat het joint programme ervoor zorgde dat het onderwerp van de studie vanuit verschillende invalshoeken kon worden bekeken. Dit zorgde ervoor dat studenten verschillende perspectieven opdeden voor de toekomst. Voor het technisch vakgebied verschilde het per joint programme of een internationaal studieprogramma noodzakelijk was. Universiteit 2 gaf aan dat door het kleine vakgebied een studieprogramma alleen kon bestaan door een internationaal studieprogramma. Voor de andere twee joint programmes onder het technisch vakgebied was het minder noodzakelijk om een internationaal studieprogramma te hebben. Ook voor het ICT- en medische vakgebied is het minder interessant of noodzakelijk om een internationaal programma aan te bieden. Deze vakgebieden hebben geen internationale samenwerking nodig om te bestaan.

Bestaansperiode joint programmes

In welk jaar de joint programmes gestart zijn, verschilt per programma. Het langst durende joint programme is gestart in 2000. Het kortst durende joint programme is gestart in 2015. De rest van de programma's zijn gestart tussen 2004 en 2014. Voor twee programma's geldt dat zij later zijn veranderd van een double degree naar een joint degree. Eén programma heeft pas later een Erasmus Mundusstatus gekregen. Van de twaalf joint programmes die deelnamen aan dit onderzoek zijn er twee gestopt wegens te weinig deelnemende studenten. Eén universiteit binnen een joint programme heeft zich in een later stadium meer zijdelings opgesteld binnen het programma en voor één joint programme is het voortbestaan in de toekomst onzeker.

Partners joint programmes

De samenwerking van de geselecteerde joint programmes bestaat in totaal uit minimaal twee tot maximaal acht partners. In vier gevallen bestaat de samenwerking uit het minimum van twee partners, waarbij dit in drie gevallen een Nederlandse en een Duitse universiteit zijn en in één geval een Nederlandse en een Italiaanse universiteit. Dit is een bilaterale samenwerking. Bij de joint programmes die met meer dan twee partners samenwerken, zijn dit ook altijd Europese partners. Dit zijn consortia. Hierbij hebben zes van de acht programma's minstens één Duitse partner. Dit maakt dat Duitse universiteiten in negen van de twaalf joint programmes een partner zijn. Andere landen waarmee veel wordt samengewerkt, zijn Italië, Frankrijk en Spanje, welke in respectievelijk zes, vier en drie joint programmes een partner zijn. Andere landen die in het consortium van de geïnterviewde joint programmes zitten, zijn onder andere België, Noorwegen, Hongarije en Griekenland.

Aantal deelnemende studenten en nationaliteit studenten

Zeven van de twaalf joint programmes hebben ongeveer vijftien tot dertig studenten per jaar die deelnemen aan het programma. Vijf joint programmes hebben kleinere studentenaantallen, waarbij deze verschillen van één student tot tien studenten per jaar. Eén joint programme daarvan, dat inmiddels gestopt is, heeft één student in totaal gehad. Het programma is gestopt, omdat het niet lukte om meer studenten te werven. Vijf respondenten geven aan dat de verhouding tussen Europese en niet-Europese studenten ongeveer gelijk is. Eén respondent geeft aan dat er vooral niet-Europese en minder Europese studenten deelnemen aan het programma, terwijl een andere respondent aangeeft dat er vooral veel Europese studenten en minder niet-Europese studenten deelnemen. Volgens één respondent nemen er een derde Nederlandse, een derde Europese en een derde niet-Europese studenten deel aan het joint programme. De drie joint programmes waarbij er een consortium is met een Duitse en Nederlandse universiteit hebben vrijwel alleen Nederlandse en/of Duitse studenten, waarbij het vooral om Duitse studenten gaat. Ook het programma dat één student heeft gehad, had een Duitse student. Vijf respondenten geven expliciet aan dat er bijna geen Nederlandse studenten deelnemen aan de joint programmes. Een gegeven verklaring hiervoor is: "Nederlanders weten blijkbaar niet dat Erasmus Mundus bestaat." (interview 6, EM DD/MD).

Internationaliseringsmotieven

Tijdens het interview is aan de respondenten een elftal kaartjes met internationaliseringsmotieven voorgelegd. Deze zijn door de respondenten in volgorde van relevantie geplaatst bij het opzetten van het joint programme. Hieruit is een rangschikking

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

gekomen van de motieven bij alle joint programmes en een rangschikking van de verschillende vormen van joint programmes (zie Tabel 3). De nummers in Tabel 3 staan voor de gemiddelde plek die alle betrokkenen van joint programmes of een bepaalde vorm van een joint programme aan het internationaliseringsmotief hebben toegewezen.

Tabel 3 Rangschikking internationaliseringsmotieven

Internationaliserings- motieven	Alle joint programmes	Erasmus Mundus Joint Degrees	Erasmus Mundus Double/ Multiple Degrees	Interuni- versitaire Joint Degrees	Interuni- versitaire Double/ Multiple Degrees
Om meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten te verkrijgen	1	1	1	1	1
Om het onderwijs in het vakgebied uit te kunnen breiden	2	2	2	3	2
Om een samenwerking aan te gaan met een Europese partner	3	2	9	2	2
Om meer studenten te werven	4	5	2	4	4
Om de onderwijskwaliteit te verbeteren	5	4	4	7	8
Als internationale marketing	6	9	6	6	4
Om de reputatie van de universiteit te verbeteren	7	7	5	9	6
Om de onderzoekskwaliteit te verbeteren	8	10	7	5	9
Omdat het vanuit de Europese Unie is gestimuleerd	9	6	10	7	10
Om meer internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel te verkrijgen	10	8	7	10	11
Vanuit financieel oogpunt	11	11	11	11	7

De respondenten hebben bij de rangschikking van de internationaliseringsmotieven uitgelegd waarom ze een motief op één van de eerste drie plekken en op de laatste twee plekken plaatsten. De respondenten kregen hiernaast ruimte om zelf redenen aan te dragen bij andere internationaliseringsmotieven als zij dit nodig achten. Hierdoor is er niet door alle respondenten bij ieder motief een reden aangegeven waarom het relevant was bij het

opstarten. De analyse bij de redenen van de respondenten of de motieven relevant of minder relevant waren bij het opstarten van het joint programme volgt hieronder. Hierbij zijn de internationaliseringsmotieven in volgorde geplaatst van gemiddeld meest relevant naar gemiddeld minst relevant. De motieven zijn onderverdeeld in verschillende redenen bij het motief. Onder elk internationaliseringsmotief volgt een deelresultaat van het beschreven motief. Aan het einde van de analyse van alle internationaliseringsmotieven volgt ook een deelresultaat van de gehele analyse van internationaliseringsmotieven.

1. Om meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten te verkrijgen

Bij het opzetten van joint programmes vonden de respondenten het verkrijgen van meer internationale ervaring, competenties en kennis voor de studenten gemiddeld het meest relevant. Dit internationaliseringsmotief staat gemiddeld op de eerste plek. Elf van de twaalf respondenten hebben een reden gegeven bij plaatsing van dit motief. Over het algemeen geven de respondenten aan dat ze een programma vooral voor studenten opzetten. Er zijn verschillende redenen voor de relevantie van het internationaliseringsmotief 'het verkrijgen van internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten'. De respondenten noemen vier manieren waarop het opdoen van internationale ervaring, competenties en kennis tot uiting voor studenten tot uiting komt in joint programmes: 1) Studenten leren van elkaar, 2) Studenten leren over Europa, 3) Toekomstig netwerk voor studenten, 4) Internationale ervaring voor studenten in Nederland.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Er is bij dit internationaliseringsmotief geen onderscheid tussen de verschillende joint programmes. De respondenten vinden dit allemaal het belangrijkste motief om een joint programme op te starten. Alle respondenten zijn in hun redenen tevens positief over dit internationaliseringsmotief om een joint programme op te zetten.

1. Studenten leren van elkaar

De meeste respondenten (9/11) vinden het belangrijk dat studenten op meerdere plekken onderwijs kunnen volgen, omdat "het voor de student uiteindelijk veel meer oplevert dan wanneer ze op één plek studeren." (interview 2, EM JD). Niet alleen om daarmee elkaars cultuur te leren kennen, maar een respondent geeft ook aan dat de studenten via een joint programme met drie verschillende onderwijssystemen kennismaken (interview 4, EM DD/MD). Een respondent zegt: "Want je ziet dat er meer aan de hand is dan kennisoverdracht. Want mensen leren van kennis die we aanbieden en discussiëren, maar

eigenlijk het grootste leereffect gebeurt door interactie tussen de studenten onderling. En die ervaring is veel rijker naarmate die mensen uit verschillende achtergronden komen.” (interview 10, interuniversitaire JD). Dit leren van elkaar zou goed zijn voor de toekomst van de studenten: “Die competenties inderdaad. Dat die gewoon goed aansluiten bij wat ze hierna gaan doen. Eventueel in het bedrijfsleven of door naar een PhD. Toch andere manieren van kennis opdoen.” (interview 4, EM/DD).

2. Studenten leren over Europa

Een andere reden dat door twee respondenten (2/11) wordt aangegeven bij dit internationaliseringsmotief is dat studenten “ontzettend veel kunnen leren van het Europese gedachtegoed.” (interview 1, EM JD) en dat je ‘Europese burgers creëert.’ (interview 5, EM DD/MD). Door de joint programmes doen studenten dus Europese ervaring, competenties en kennis op volgens deze twee respondenten.

3. Toekomstig netwerk voor studenten

Twee van de elf respondenten vinden een joint programme ook “een uitstekende kans om je netwerk uit te breiden.” (interview 12, interuniversitaire DD/MD) en op deze manier “ook een soort community vormen.” (interview 5, EM DD/MD). Door middel van de internationale ervaring, competenties en kennis die studenten verkrijgen via een joint programme ontwikkelen ze een netwerk voor de toekomst: “Nu bouw je ook je netwerk in het buitenland. En straks, misschien, ben je op zoek naar een baan of een zakenpartner, noem maar op.” (interview 12, interuniversitaire DD/MD).

4. Internationale ervaring voor studenten in Nederland

Eén respondent geeft aan dat ze via het joint programme “Nederlandse studenten in contact willen brengen” met internationale studenten om “buitenlandervaring thuis” te creëren (interview 6, EM DD/MD). De respondent wil hiermee dat Nederlandse studenten ook iets meekrijgen van de internationale ervaring, competenties en kennis en als gevolg daarvan naar het buitenland willen.

Deelresultaat internationaliseringsmotief

Respondenten vinden het verkrijgen van internationale competenties, kennis en ervaring het meest relevant bij het opstarten van joint programmes. De student staat dus centraal als het gaat om het opzetten van joint programmes.

2. Om het onderwijs in het vakgebied uit te kunnen breiden

Net zoals over het eerste internationaliseringsmotief zijn de respondenten ook over het internationaliseringsmotief ‘om het onderwijs in het vakgebied uit te breiden’ allemaal positief. Dit internationaliseringsmotief staat gemiddeld op een tweede plek qua relevantie bij het opstarten van joint programmes. Tien van de twaalf respondenten hebben een reden gegeven bij de plaatsing van dit internationaliseringsmotief. De reden waarom dit voor alle respondenten een belangrijk motief was bij het opstarten, verschilt per respondent. Enkele respondenten (4/12) hadden meerdere redenen waarom dit internationaliseringsmotief relevant was bij het opstarten van het joint programme. De respondenten vinden dit motief belangrijk omdat 1) Kennis en expertise van partners samengevoegd kan worden, 2) Er meer aandacht voor het vakgebied komt, 3) De studenten kennismaken met verschillende invalshoeken.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Bij dit internationaliseringsmotief hebben interuniversitaire joint degrees het een plek lager staan dan de andere vormen van joint programmes. De andere vormen van joint programmes hebben het internationaliseringsmotief, net als de gemiddelde algehele rangschikking, gemiddeld op de tweede plek staan.

1. Kennis en expertise partners samenvoegen

Zeven van de twaalf respondenten geven aan dat met het opzetten van het joint programme ervoor gezorgd kan worden dat er meer kennis en expertise is over het vakgebied die aan studenten kan worden meegegeven. Respondenten geven hierbij aan dat ze niet alle kennis en expertise zelf in huis hebben die partners binnen het joint programme wel hebben. “We hebben echt geprobeerd een inhoudelijk programma op te tillen, van de grond te krijgen, wat meer is dan de optelsom van alle modules.” (interview 1, EM JD) geeft een respondent aan als reden voor het samenvoegen van kennis en expertise. Dit onderstreept een andere respondent met: “Dat is natuurlijk als je met een ander instituut samenwerkt, dan heb je al meer expertise in huis. Dan heb je al meer om te geven.” (interview 9, interuniversitaire JD). Ook twee anderen respondenten sluiten hierbij aan met ‘Samen zijn we sterk’ (interview 5, EM DD/MD) en ‘We kunnen nu een mooi gezamenlijk programma opzetten wat kwalitatief goed is, want je combineert expertise uit drie landen.’ (interview 2, EM JD).

2. Meer aandacht vakgebied

Middels het joint programme geven vijf respondenten aan meer aandacht voor het vakgebied te willen krijgen om het onderwijs in het vakgebied uit te kunnen breiden. Dit heeft

verschillende redenen. De respondenten geven aan dat ze een “bijzonder vakgebied” (interview 6, EM DD/MD) hebben, maar het is vaak ‘eigenlijk te klein in Nederland om het overeind te houden’ (interview 2, EM JD). Het joint programme van de laatste respondent is cartography. Dit vakgebied is te klein om een Nederlands programma te hebben, omdat er dan meer afgestudeerden zouden zijn dan het vakgebied nodig heeft (interview 2, EM JD). Door een internationaal programma wordt dit probleem voorkomen. De respondenten vinden het vanwege de kleine vakgebieden relevant dat je via een joint programme “de mogelijkheid krijgt om je vakgebied groter en invloedrijker te maken” (interview 5, EM DD/MD). Daarnaast geeft een respondent aan dat je een bepaalde richting wilt aanbieden voor studenten die er op dat moment niet blijkt te zijn (interview 8, interuniversitaire JD).

3. Verschillende invalshoeken voor studenten

Twee respondenten geven aan dat ze via een joint programma het onderwijs in het vakgebied willen uitbreiden door studenten met verschillende invalshoeken kennis te laten maken. Eén respondent geeft hierbij aan: “Het werkveld leent zich uitermate goed voor een internationale joint programme. (...) Het is een internationale sector. Er wordt niet alleen geopereerd met Nederlanders, maar over de hele wereld. Het heeft eigenlijk weinig zin om daar een nationaal perspectief in te kiezen.” (interview 3, EM JD). De andere respondent geeft aan dat studenten “leren op verschillende manieren naar één en hetzelfde vakgebied te kijken” (interview 4, EM DD/MD).

Deelresultaat internationaliseringsmotief

Het vakgebied uitbreiden is een belangrijke motivatie om joint programmes op te starten. Het uitbreiden van het vakgebied brengt nieuwe mogelijkheden met zich mee voor het vakgebied, maar ook voor studenten.

3. Om een samenwerking aan te gaan met een Europese partner

Een samenwerking aangaan met een Europese partner blijkt gemiddeld tevens een relevant internationaliseringsmotief om een joint programme op te zetten en staat op de derde plek. Geen enkele respondent geeft aan dat de samenwerking of het contact is gestart bij het joint programme. Elk joint programme komt voort uit een bestaande samenwerking of bestaande contacten. Een respondent geeft aan: “Bestaande samenwerking is bijna altijd de start van dit soort dingen.” (interview 6, EM DD/MD). Alle respondenten (12/12) hebben een reden gegeven bij dit internationaliseringsmotief. Enerzijds gaven de respondenten bij dit internationaliseringsmotief, zoals bij andere motieven, een reden bij het plaatsen van het internationaliseringsmotief. Anderzijds gaven de respondenten bij de vraag of er nog andere

motieven hadden meegespeeld bij het opstarten vaak aan dat ze een bestaande samenwerking wilden uitbreiden of dat er al contacten waren. Aangezien dit motief valt onder het internationaliseringsmotief ‘om een samenwerking aan te gaan met een Europese partner’ worden de redenen bij die extra motieven onder dit internationaliseringsmotief geplaatst. De redenen waarom respondenten dit internationaliseringsmotief relevant vonden, lopen uiteen. De redenen en manieren waarom dit internationaliseringsmotief relevant was, zijn: 1) Een joint programme vanuit persoonlijke contacten, 2) Een joint programme vanuit een bestaand onderwijsprogramma, 3) Een joint programme vanuit het onderzoeksnetwerk, 4) Een joint programme vanuit vereniging vakgebied, 5) Samenwerking binnen vakgebied uitbreiden of verstevigen. Enkele respondenten (4/12) hadden meerdere redenen waaruit de samenwerking voor het joint programme was voortgekomen.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Bij de verschillende vormen van joint programmes is dit internationaliseringsmotief relevant bij het opstarten, behalve bij Erasmus Mundus double en multiple degrees, waarbij dit motief erg laag scoort qua relevantie. Dit blijkt niet uit de reacties van de respondenten, aangezien deze groep dezelfde redenen geeft om een samenwerking aan te gaan als de andere vormen van joint programmes. Daarbij wordt wel binnen deze groep aangegeven dat een samenwerking aangaan geen reden was om een joint programme op te starten, want “Dat deden wij al. Daar hoefden we dit niet per se voor.” (interview 5, EM DD/MD). Respondenten binnen deze groep hebben dit internationaliseringsmotief anders geïnterpreteerd. Dit kan de reden zijn dat dit motief in deze groep veel minder relevantie heeft gekregen dan bij andere groepen. Ook binnen de verschillende vormen van joint programmes zijn de joint programmes voortgekomen vanuit verschillende vormen van bestaande samenwerking of contacten.

1. Joint programme ontstaan vanuit persoonlijke contacten

Vijf respondenten geven aan dat de samenwerking onder andere is voortgekomen uit persoonlijke contacten. Het gaat dan om medewerkers van de universiteiten die elkaar al kennen uit het werkveld en gaan samenwerken in een joint programme. “Het waren gewoon een aantal mensen die elkaar kenden en vertrouwden en zeiden: “Zullen we het gewoon doen?”” (interview 6, EM DD/MD). Respondenten geven aan dat het bij een samenwerking moet gaan om “persoonlijke matching” (interview 12, interuniversitaire DD/MD) en “dat er een beetje chemie moet zijn” (interview 6, EM DD/MD).

2. Joint programme ontstaan vanuit bestaand onderwijsprogramma

Vijf joint programmes geven aan dat de samenwerking vanuit een onderwijsprogramma is voortgekomen. Dit is onder andere het geval bij drie interuniversitaire joint degrees. Het ontstaan van een joint programme komt enerzijds vanuit andere joint programmes: “Er was al een samenwerking op het niveau van Erasmus als een double degree.” (interview 9, interuniversitaire JD). Een andere respondent geeft hierbij aan: “En waarom? En waarom ook deze partners? Dat heeft eigenlijk te maken met het feit dat wij toen in het Erasmus Mundusprogramma eigenlijk al bezig waren.” (interview 8, interuniversitaire JD). Anderzijds ontstaan de joint programmes vanuit andersoortige onderwijsprogramma’s, zoals cursussen en intensive programmes. Eén respondent geeft hierbij aan: “Wij kenden elkaar al als deelnemende universiteiten van allerlei intensive programmes die wij in het verleden organiseerden.” (interview 1, EM JD).

3. Joint programme ontstaan vanuit onderzoeksnetwerk

Twee respondenten geven aan dat het joint programme voortkomt uit een bestaand onderzoeksnetwerk, vanuit “een basis van bestaande onderzoekssamenwerking is toen het idee gekomen om daar ook een joint master programme aan te koppelen” (interview 4, EM DD/MD). De andere respondent geeft aan: “Omdat dus die onderzoekssamenwerking er al was, wilden we ook samenwerking op het gebied van onderwijs.” (interview 7, interuniversitaire JD).

4. Joint programme ontstaan vanuit vereniging vakgebied

Bij twee respondenten is het joint programme ontstaan vanuit de internationale vereniging voor het vakgebied. De vereniging organiseert internationale bijeenkomsten waarbij de leden elkaar spreken en waar nieuwe ideeën ontstaan, bijvoorbeeld een onderwijssamenwerking. “Wij kennen elkaar, maar we leren elkaar ook vertrouwen en weten wat we aan elkaar hebben.” (interview 2, EM JD), waardoor een samenwerking voor een joint programme ontstond. Doordat de partners elkaar via de vereniging kennen, zijn “een aantal mensen uitgenodigd om bij elkaar te gaan zitten. En toen hebben wij met z’n allen dat programma geschreven.” (interview 5, EM DD/MD). De beide respondenten die een joint programme vanuit een vereniging voor het vakgebied hebben opgezet, zijn beide Erasmus Mundusprogramma’s.

5. Samenwerking binnen vakgebied uitbreiden of verstevigen

Wat bij twee respondenten tevens meespeelde, was het uitbreiden of verstevigen van de netwerken, want een joint programme “is toch een manier om dat uit te kunnen breiden”

(interview 4, EM DD/MD). Ook geeft één respondent hierbij aan dat, als het opzetten van het joint programme niet was gelukt, de partners ‘toch naar nieuwe wegen hadden gezocht om als groep door te gaan’ (interview 1, EM JD). De twee respondenten die dit relevant vinden zijn beide uit een joint programme via Erasmus Mundus.

Deelresultaat internationaliseringsmotief

Het aangaan van een samenwerking met een Europese partner via een joint programma is belangrijk, maar hiervoor worden geen onbekende partners benaderd. Een joint programme is een manier om een bestaande samenwerking uit te breiden of bestaande contacten vast te leggen in een programma, waarbij wederzijds vertrouwen belangrijk is.

4. Om meer studenten te werven

Het internationaliseringsmotief ‘om meer studenten te werven’ blijkt op een vierde plek te staan als het gaat om relevantie bij het opzetten van het joint programme. De respondenten geven bij dit motief ondersteunende redenen en geen van de respondenten vindt dit motief irrelevant. Negen van de twaalf respondenten hebben redenen aangegeven waarom zij dit internationaliseringsmotief relevant vonden. Ze gaven hier verschillende redenen voor en vier respondenten hadden meerdere redenen waarom zij dit een relevant internationaliseringsmotief vonden. De redenen waarom respondenten het werven van studenten belangrijk vonden bij het opstarten, zijn: 1) Meer studenten voor bestaanszekerheid van het programma, 2) Meer studenten voor voortbestaan van het vakgebied, 3) Meer studenten als mogelijk toekomstig onderzoeker, 4) Meer studenten vanwege financiële redenen.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Respondenten van Erasmus Mundus double en multiple degrees vinden dit motief relevanter dan de andere respondenten. Zij hebben het gemiddeld op de tweede plek staan, terwijl Erasmus Mundus joint degrees, interuniversitaire joint degrees en interuniversitaire double en multiple degrees het gemiddeld op de respectievelijk vijfde, vierde en vierde plek hebben staan. Er is geen verklaring vanuit de redenen van de respondenten voor dit verschil.

1. Meer studenten voor bestaanszekerheid van het programma

Zeven van de negen respondenten die een reden hebben gegeven waarom studenten werven relevant was bij het opstarten van het programma, geven aan dat dit is vanwege de bestaanszekerheid van het programma. Door een groter aantal studenten te hebben, is er een grotere kans dat het programma blijft bestaan. Enerzijds omdat van een aantal universiteiten wordt verwacht dat er een minimaal aantal studenten is om het programma te behouden. Eén

respondent geeft hierbij aan: “Om te kunnen bestaan moesten wij 20, 25 studenten hebben.” (interview 5, EM DD/MD). Een andere respondent geeft aan: “Maar we streven wel naar een hoger aantal. 25. Die twintig is net de grens, hè.” (interview 2, EM JD). Anderzijds omdat de respondenten het zelf belangrijk vinden dat er genoeg instroom moet zijn om een programma te laten voortbestaan. Respondenten hebben het hierbij over “een gezonde instroom” (interview 12, interuniversitaire DD/MD) en het programma op peil houden (interview 4, EM DD/MD).

2. Meer studenten voor voortbestaan van het vakgebied

Drie van de negen respondenten die een reden hebben gegeven waarom studenten werven relevant was bij het opstarten van het programma, vinden dit relevant voor het voortbestaan van het vakgebied. Eén respondent geeft aan: “Er zijn te weinig masterstudenten Duits als je bedenkt hoeveel banen er zijn in het onderwijs.” (interview 11, interuniversitaire DD/MD). Een andere respondent geeft aan dat het werven van studenten belangrijk is geweest “om meer studenten in dit deel van de sociale wetenschappen naar binnen te krijgen.” (interview 1, EM JD).

3. Meer studenten als mogelijk toekomstig onderzoeker

Twee van de negen respondenten die een reden hebben gegeven waarom studenten werven relevant was bij het opstarten van het programma, vinden dit relevant om daarmee toekomstig onderzoekers binnen te halen. Eén van de respondenten zegt hierover: “Wat bij ons zeker speelt is om goede studenten binnen te halen en hier op te leiden. Dus als je een masterstudent hier binnenhaalt, vervolgens via een promotietraject naar een PhD. Dat levert natuurlijk op. Je bent toch altijd op zoek naar goede mensen voor binnen je eigen onderzoek. Hoe op te leiden en misschien te houden.” (interview 8, interuniversitaire JD). De andere respondent geeft aan: “Als je dan meer studenten hebt, heb je meer personen die onderzoek kunnen doen.” (interview 11, interuniversitaire DD/MD).

4. Meer studenten vanwege financiële redenen

Twee van de negen respondenten die een reden hebben gegeven waarom studenten werven relevant was bij het opstarten van het programma, vinden dit relevant vanwege financiële redenen. Eén respondent noemt dit “financiële prikkels.” (interview 12, interuniversitaire DD/MD). Studenten betalen namelijk collegegeld aan de universiteit wat ze zelf door middel van beurzen betalen. Het collegegeld wat internationale studenten betalen, ligt fors hoger dan het collegegeld wat Nederlandse studenten betalen, waardoor deze studenten nog aantrekkelijker zijn. De andere respondent geeft aan: “Al was het alleen maar

omdat we steeds meer studenten wisten te werven die hun eigen beurzen meenamen en een deel afdragen aan het consortium.” (interview 1, EM JD).

Deelresultaat internationaliseringsmotief

Het werven van studenten is belangrijk bij het opstarten van joint programmes, omdat er minimale aantallen moeten worden behaald voor het voortbestaan van het programma, er voldoende studenten moeten worden opgeleid voor een baan in het werkveld of als onderzoeker en omdat internationale studenten beurzen met zich meebrengen en meer collegegeld betalen.

5. Om de onderwijskwaliteit te verbeteren

Het internationaliseringsmotief ‘om de onderwijskwaliteit te verbeteren’ blijkt gemiddeld een vijfde plaats in te nemen als het gaat om relevantie bij het opzetten van een joint programme. Tien respondenten hebben een reden gegeven bij de relevantie van dit internationaliseringsmotief. Een groot deel (6/10) van de respondenten vindt dat onderwijskwaliteit verbeteren een reden is om een joint programme op te zetten. Volgens vier van de tien respondenten speelt dit internationaliseringsmotief niet mee. Er zijn verschillende redenen waarom onderwijskwaliteit meespeelde of niet meespeelde bij het opzetten van het joint programme. Twee respondenten hadden meerdere redenen om dit internationaliseringsmotief relevant of niet relevant te vinden. De redenen waarom onderwijskwaliteit verbeteren relevant of niet relevant is, zijn onder te verdelen in: 1) Partners leren van en stimuleren elkaar in onderwijskwaliteit, 2) Kwaliteitsimpuls voor onderwijs of studenten, 3) Er is al onderwijskwaliteit binnen de universiteit of afdeling.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Joint programmes via Erasmus Mundus plaatsen dit internationaliseringsmotief hoger qua relevantie dan interuniversitaire joint programmes met gemiddeld een vierde plek. Dit komt omdat deze vorm vaker aangeeft het als leren van elkaar en kwaliteitsimpuls ziet. De interuniversitaire programma’s vinden het gemiddeld minder relevant, waarbij de joint degrees het op een zevende plek en double en multiple degrees het op een achtste plek plaatsen. Dit komt doordat omdat deze vormen vaker aangeven dat er al sprake is van onderwijskwaliteit.

1. Partners leren van en stimuleren elkaar in onderwijskwaliteit

Alle respondenten (6/6) die redenen geven waarom onderwijskwaliteit verbeteren relevant is voor het programma, vinden dit omdat ze hiermee leren van elkaar en elkaar stimuleren. Eén respondent geeft aan: “Dus ook wat onderwijsvernieuwingen betreft, leren de

andere partners. Wij leren ook weer van hen natuurlijk. Dat gaat dan weer over andere zaken. Bijvoorbeeld de thema's die ze daar hebben. Dat zijn weer andere thema's dan die wij hier hebben. Dus inhoudelijk leren wij van hen." (interview 2, EM JD). Een andere respondent zegt als reden om de onderwijskwaliteit te willen verbeteren: "Je hebt je eigen expertise op de universiteit, maar we hebben niet alle wijsheid in pacht." (interview 10, interuniversitaire JD).

2. Kwaliteitsimpuls voor onderwijs of studenten

Twee van de zes respondenten die de onderwijskwaliteit verbeteren via een joint programma relevant vinden, willen hiermee ook een kwaliteitsimpuls voor derden geven. De respondenten zien dit op verschillende manieren. De ene respondent geeft aan: "Maar ook de kwaliteit van je andere onderwijs, wat je in andere programma's verzorgt. Want wij hebben hier natuurlijk ook een masterprogramma. Je profiteert hier ook van in je andere programma." (interview 2, EM JD). Het gaat bij deze respondent om de kwaliteit over te brengen naar andere onderwijsprogramma's binnen de universiteit. De andere respondent ziet het als kwaliteitsimpuls voor andere studenten. De respondent geeft aan: "Omdat we dit soort programma's toch wel zien op een manier om een kwaliteitsimpuls te geven, een soort honoursprogramma. Het is echt opgezet, naar mijn idee, om de beste studenten te trekken en die geven natuurlijk ook een kwaliteitsimpuls aan zittende studenten." (interview 4, EM DD/MD).

3. Er is al onderwijskwaliteit binnen de universiteit of afdeling

Alle respondenten (4/4) die het verbeteren van de onderwijskwaliteit niet relevant vinden bij het opzetten van een joint programme, geven aan dat onderwijskwaliteit er al is bij hen en dat een joint programme daar niet aan bijdraagt: "Die onderwijskwaliteit houden we zelf wel in de gaten." (interview 6, EM DD/MD). Een respondent geeft aan: "Onderzoeks- en onderwijskwaliteit heb je in principe al. Dat loopt al. En verbeter je dat echt? Nou goed, omdat je er weer eens gezamenlijk over nadenkt. Maar dat was niet het oorspronkelijke doel." (interview 7, interuniversitaire JD). Ook een andere respondent geeft als reden: "Zoals gezegd, in principe zijn de opleidingen, de programma's, zijn goed bij beide universiteiten. Dus dat is niet echt een reden om het te doen." (interview 12, interuniversitaire DD/MD).

Deelresultaat internationaliseringsmotief

Onderwijskwaliteit verbeteren bij een joint programme speelt mee als partners elkaar stimuleren en willen leren van elkaar en wanneer je met het joint programme ander onderwijs kunt verbeteren of studenten kunt stimuleren. Dit motief is in het belang van studenten en de universiteit. Het is minder relevant wanneer er al voldoende onderwijskwaliteit is.

6. Als internationale marketing

Het internationaliseringsmotief ‘internationale marketing’ neemt gemiddeld een zesde plek in op de lijst met internationaliseringmotieven. Het staat hiermee op de middelste plek in de ranglijst. Zes van de twaalf respondenten hebben een reden gegeven bij de relevantie van dit internationaliseringsmotief. Drie van de zes respondenten vinden internationale marketing relevant. De andere drie respondenten vinden internationale marketing niet relevant bij het opstarten voor het programma. Hiervoor zijn verschillende redenen. De redenen waarom internationale marketing wel of niet meespeelt bij het opstarten, zijn: 1) Positief beeld naar de buitenwereld, 2) Zonder marketing genoeg aanmeldingen, 3) Universiteit is verantwoordelijk voor marketing, 4) Internationale marketing als gevolg van joint programme.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Erasmus Mundus joint degrees vinden dit internationaliseringsmotief gemiddeld minder relevant dan de andere vormen van joint programmes en plaatsen het op een negende plek. Eén van deze respondenten geeft aan dat internationale marketing niet nodig is (interview EM JD b). Interuniversitaire double en multiple degrees vinden internationale marketing gemiddeld relevanter en plaatsen het op een vierde plek. Deze respondenten geven in hun redenen ook aan dat zij hopen hiermee positief bekend te worden. Erasmus Mundus double en multiple degrees en interuniversitaire joint degrees plaatsen het beiden op een zesde plek.

1. Positief beeld naar de buitenwereld

Drie respondenten geven aan dat internationale marketing een reden was om het joint programme op te zetten. Naar de buitenwereld toe willen deze respondenten laten zien dat ze een joint programme hebben: “Je zwaait wel met de vlag van: wij hebben Erasmus Mundus. Je probeert het wel te gebruiken als marketing.” (interview 6, EM DD/MD). De andere twee respondenten sluiten hierbij en koppelen het tevens aan de werving van studenten: “Want wij wilden dat natuurlijk graag met ons weer verder zichtbaar maken en met dit werk zien mensen je ook weer. Je moet ergens bekend door raken en dat zou toch weer effect moeten hebben voor de instroom.” (interview 8, interuniversitaire JD). Een derde respondent geeft aan: “Als ze positief waren (...) dan gaan ze doorvertellen. (...) En dan komen er andere mensen. En dat willen wij.” (interview 12, interuniversitaire DD/MD).

2. Zonder marketing genoeg aanmeldingen

Eén respondent vindt internationale marketing niet noodzakelijk, omdat er al genoeg aanmeldingen voor het programma zijn: “Marketing internationaal. Dat is in ons geval ook

niet nodig, want wij hebben voor die honderd nog niet eens ons marketinginstrumentarium ingezet. Wij hebben vertegenwoordigers in allerlei landen, contacten met allerlei ambassades. Zodra we dat gaan doen, dan praat je over honderden applicaties.” (interview 2, EM JD).

3. Universiteit verantwoordelijk voor marketing

Eén respondent geeft aan dat internationale marketing bij het opzetten van het programma door het vakgebied niet heeft meegespeeld, omdat de universiteit de marketing regelt. De respondent zegt: “Internationale marketing was eigenlijk ook vanuit een concept vanuit de universiteit opgezet.” (interview 7, interuniversitaire JD).

4. Internationale marketing als gevolg van joint programme

Eén respondent geeft aan dat internationale marketing niet relevant was bij het opzetten, maar dat het een gevolg was: “Dat is meer een gevolg. Als je een programma eenmaal hebt, dan moet het wel in de markt gezet worden.” (interview 4, EM DD/MD).

Deelresultaat internationaliseringsmotief

Internationale marketing is belangrijk om aan de buitenwereld te laten zien dat je een joint programme hebt. Dit motief blijkt niet relevant wanneer er zonder marketing al genoeg aanmeldingen zijn of wanneer de universiteit hier verantwoordelijk voor is.

7. Om de reputatie van de universiteit te verbeteren

Bij het opzetten van joint programmes neemt het internationaliseringsmotief ‘om de reputatie van de universiteit te verbeteren’ een zevende plek in volgens de respondenten. Acht van de twaalf respondenten hebben een reden gegeven waarom ze dit motief al dan niet relevant vinden. De helft hiervan vindt dit motief meespelen bij het opstarten, de andere helft vindt dit niet meespelen bij het opstarten van het joint programme. Hiervoor zijn verschillende redenen. Deze redenen zijn onder te verdelen in: 1) Zichtbaarheid met joint programme, 2) Reputatie als gevolg van joint programme, 3) Reputatie is niet van toepassing, 4) Reputatie onderzoeksgroep verbeteren.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Met een gemiddelde vijfde plek vinden Erasmus Mundus double en multiple degrees de reputatie van de universiteit verbeteren relevanter dan de andere joint programmes, terwijl interuniversitaire double en multiple degrees dit motief gemiddeld minder relevant vinden. Hier is geen verklaring voor te vinden vanuit de redenen van de respondenten.

1. Zichtbaarheid met joint programme

Vier van de acht respondenten geven aan dat ze reputatie van de universiteit belangrijk vinden, omdat ze daarmee aan de buitenwereld kunnen laten zien wat de universiteit te bieden heeft. Eén respondent geeft hierbij als reden: “Het feit dat je een Erasmus Mundusprogramma hebt, geeft je toch ook wel wat meer zichtbaarheid aan de universiteit.” (interview 4, EM JD). Ook een andere respondent geeft aan dat het goed is om te laten zien dat de universiteit een joint programme heeft: “Het is leuk als je kunt laten zien: “We hebben double degrees en samenwerkingen.”” (interview 12, interuniversitaire DD/MD). De andere twee respondenten geven aan dat de zichtbaarheid ook aansluit bij de internationaliseringsplannen van de universiteit.

2. Reputatie als gevolg van joint programme

Drie van de acht respondenten die een reden aangaven bij dit internationaliseringsmotief vinden dat dit niet direct heeft meegespeeld bij het opstarten van het programma. Zij zagen het als een gevolg wat optrad op het moment dat je een joint programme had opgezet. “Zo’n reputatie krijg je vanzelf als je je werk goed doet, als je het onderwijs goed doet. En dit vind ik een beetje griezelig in die zin van: dat is allemaal windowdressing. Daarvoor hebben we het zeker niet gedaan.” (interview 2, EM JD). Ook een andere respondent vindt de reputatie iets wat je pas later kan merken: “Het was niet meteen onze bedoeling van het opzetten van het programma. Maar het heeft duidelijk wel dat effect. Dat straalt er op af.” (interview 10, interuniversitaire JD).

3. Reputatie is niet van toepassing

Eén respondent geeft aan dat de reputatie van de universiteit verbeteren niet heeft meegespeeld, omdat er weinig reputatie van de samenwerking in het joint programme uitging: “Dat is voor de andere partners wel een beetje een argument. Maar voor ons niet, want wij zijn omlaag getrouwd als het ware.” (interview 6, EM DD/MD).

4. Reputatie onderzoeksgroep verbeteren

Eén respondent geeft aan dat het niet gaat om het verbeteren van de reputatie van de universiteit, maar om het verbeteren van de reputatie als onderzoeksgroep: “Uiteindelijk identificeer je je aan de onderzoeksgroep, meer dan aan de universiteit. Dus de reputatie van je onderzoeksgroep is daaraan gerelateerd.” (interview 7, interuniversitaire JD). Dit internationaliseringsmotief speelt voor deze respondent dus wel mee bij het opzetten, maar op een andere manier.

Deelresultaat internationaliseringsmotief

De reputatie van de universiteit wordt gemiddeld niet één van de meest relevante motieven gevonden bij het opstarten van een joint programme. De joint programmes vinden de universitaire belangen minder zwaar wegen en zien het niet als doel bij het opstarten van een joint programme.

8. Om de onderzoekskwaliteit te verbeteren

Een achtste plek in de ranglijst voor internationaliseringsmotieven bij het opstarten van een joint programme is het motief ‘om de onderzoekskwaliteit te verbeteren’. Negen van de twaalf respondenten hebben een reden gegeven bij de plaatsing van dit internationaliseringsmotief. Hierbij geeft één respondent aan dat dit internationaliseringsmotief heeft meegespeeld bij het opstarten van het joint programme. De andere acht respondenten geven aan dat de onderzoekskwaliteit verbeteren niet heeft meegespeeld. Hiervoor zijn verschillende redenen. Deze zijn onder te verdelen in: 1) Onderwijs is het uitgangspunt en niet onderzoek, 2) Onderzoekskwaliteit als gevolg van joint programme, 3) Er is al onderzoekskwaliteit binnen de universiteit, 4) Studenten als toekomstig onderzoekers. Twee respondenten hebben twee redenen.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Interuniversitaire joint degrees vinden dit relevanter dan andere joint programmes en plaatsen het op een vijfde plek. Erasmus Mundus joint degrees en interuniversitaire double en multiple degrees plaatsen dit gemiddeld op een lagere, respectievelijk tiende en negende, plek. De Erasmus Mundus double en multiple degrees hebben dit motief op een zevende plek staan. De verschillen zijn terug te vinden in de redenen, waarbij een respondent van een interuniversitaire joint degree studenten wil opleiden tot toekomstig onderzoekers (interview interuniversitaire JD g). Respondenten van Erasmus Mundus joint degrees en interuniversitaire double en multiple degrees geven aan dat ze onderwijs veel belangrijker vinden dan onderzoek binnen joint programmes.

1. Onderwijs is het uitgangspunt en niet onderzoek

De meeste respondenten (6/9) geven aan dat het bij het opstarten van het joint programme niet ging om de onderzoekskwaliteit verbeteren, omdat het joint programme het opstarten van onderwijs als uitgangspunt had. Een respondent geeft aan: “Een joint programme gaat natuurlijk in eerste instantie over onderwijs. En op de universiteit is onderwijs natuurlijk aan onderzoek gekoppeld, klopt. Maar ik denk dat het in eerste instantie toch vooral ging om het onderwijs.” (interview 3, EM JD). Een andere respondent geeft aan:

‘Het is geen onderzoeksprogramma. Dat doen we op andere manieren.’ (interview 5, EM DD/MD). Ook een andere respondent geeft aan dat het niet om onderzoekskwaliteit, maar om onderwijs te doen was: “Het is echt als onderwijsactiviteit opgezet. Men kende elkaar wel vanuit het onderzoek, maar het heeft ook niet echt tot veel nieuwe samenwerking geleid.” (interview 6, EM DD/MD). Hier sluit een andere respondent bij aan: “Omdat wij het onderwijs altijd gewoon op één hebben gezet.” (interview 1, EM JD). Tot slot geeft een respondent aan dat het om onderwijs ging en niet om onderzoek, omdat “het geen onderzoeksmaster is, of zo.” (interview 11, interuniversitaire DD/MD).

2. Onderzoekskwaliteit als gevolg van joint programme

Drie van de negen respondenten geven aan dat het verbeteren van de onderzoekskwaliteit niet meespeelde bij het opstarten van het joint programme, maar een gevolg was van het joint programme. “Ik denk dat het eerder lager op de lijst is gekomen, omdat het niet het eerste is waar je direct mee bezig bent bij het programma. Het zit er meer omheen en dan moet je je afvragen of het direct onderdeel van het programma is. Volgens mij is het niet direct onderdeel van het programma.” (interview 3, EM JD). Een andere respondent geeft aan: “Los van het onderwijs voor deze master hebben we natuurlijk ook, soms via de master, ook onderzoekssamenwerking.” (interview 10, interuniversitaire JD).

3. Er is al onderzoekskwaliteit binnen de universiteit

Eén respondent geeft aan dat de onderzoekskwaliteit verbeteren geen reden was om het joint programme op te starten, omdat er al onderzoekskwaliteit was. De respondent geeft aan: “Onderzoeks- en onderwijskwaliteit heb je in principe al. Dat loopt al. (...) En onderzoekskwaliteit is er al. Want wat je doet voor zo’n samenwerking is toch vaak de goede groepen bij elkaar zetten. Dus dat is ook geen doel.” (interview 8, interuniversitaire JD).

4. Studenten als toekomstig onderzoekers

Eén respondent geeft aan dat het internationaliseringsmotief ‘de onderzoekskwaliteit verbeteren’ heeft meegespeeld bij het opstarten van het joint programma. De reden hiervoor is dat de studenten via het joint programme onderzoeker kunnen worden: “Studenten worden opgeleid in de masteropleiding voor die PhD. Voorbereid om in te stromen in dat onderzoeksnetwerk.” (interview 7, interuniversitaire JD).

Deelresultaat internationaliseringsmotief

Onderzoekskwaliteit is vergeleken met andere motieven niet relevant bij het opstarten, omdat een joint programme om onderwijs gaat en niet om onderzoek. Onderzoekskwaliteit

kan meespelen in een later stadium, omdat er onderzoekssamenwerking uit voortkomt of dat de studenten doorstromen naar PhD-opleidingen.

9. Omdat het vanuit de Europese Unie is gestimuleerd

Het internationaliseringsmotief ‘omdat het vanuit de Europese Unie is gestimuleerd’ heeft een negende plek als het gaat om relevantie bij het opstarten van het joint programme. Alle respondenten (12/12) hebben een reden aangegeven bij de relevantie van dit internationaliseringsmotief. Er zijn verschillende redenen, welke zijn onderverdeeld in: 1) EU als eerste stimulans bij het opzetten van het joint programme, 2) EU als stimulans via financiële middelen, 3) Stimulering EU is niet nodig, 4) Weinig steun en stimulering van EU ervaren, 5) Geen stimulering van EU nodig. Een aantal (4/12) respondenten hebben meerdere redenen aangegeven.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Joint programmes met joint degrees vonden dit relevanter, met een zesde en zevende plek, dan joint programmes met double of multiple degrees, welke het beiden op een tiende plek zetten. Een Erasmus Mundusprogramma is geen reden om meer vanuit de Europese Unie gestimuleerd te worden dan interuniversitaire programma's. Respondenten geven aan dat joint degrees meer door de Europese Unie worden gestimuleerd dan double en multiple degrees, wat de reden kan zijn dat dit motief door joint degrees als relevanter bij het opstarten wordt bevonden.

1. EU als eerste stimulans bij het opzetten van het joint programme

Vijf van de twaalf respondenten geven aan dat de Europese Unie (EU) de eerste stimulans is geweest om het joint programme op te zetten. De EU heeft hen als eerste geprikkeld om een joint programme op te zetten. Vier van deze respondenten hebben een joint programme via Erasmus Mundus. De respondenten geven vooral aan dat de Europese Unie via Erasmus Mundus een extra hulpmiddel is om het joint programme op te zetten. “Ik denk dat dat wel een belangrijke factor is geweest, om te zorgen dat dat netwerk ook inderdaad op gang is gebracht.” (interview 3, EM JD). Een andere respondent sluit hierbij aan: “Het is gewoon makkelijker als het er is. Dan kom je makkelijker tot het opzetten van zo'n programma.” (interview 4, EM DD/MD). Een derde respondent geeft aan dat het door de stimulans van de Europese Unie een joint programma heeft opgezet, maar “Ik ga het niet bovenaan zetten, want dan krijgen ze teveel eer. Maar het is wel aanwezig. Punt.” (interview 1, EM JD). De respondent vanuit het interuniversitaire joint programme geeft aan dat de Europese Unie handvatten geeft, ook al is het programma niet via Erasmus Mundus:

“Invoering van het diplomasupplement bijvoorbeeld. We werden op een gegeven moment hier op de universiteit geacht om een diplomasupplement te maken. En de paragraafjes die daarin genoemd werden, waren precies hetzelfde als waar mijn partners in Noorwegen mee aankwamen. En toen pas realiseerde ik me dat het vanuit de EU werd gestimuleerd. En dat het eigenlijk wel makkelijk is, dat je allemaal dezelfde soort supplementen hebt. En dat je ECTS hebt.” (interview 7, interuniversitaire DD/MD).

2. EU als stimulans via financiële middelen

Vier van de twaalf respondenten geven aan dat de Europese Unie het joint programme heeft gestimuleerd bij het opzetten door de financiële middelen die zij beschikbaar stelden. Drie van deze respondenten hebben een joint programme via Erasmus Mundus. Een respondent geeft aan: “Het is fijn dat de Europese Unie het mogelijk maakt en dat we dus op die manier financiële ondersteuning kunnen krijgen.” (interview 2, EM JD). Een andere respondent geeft aan dat de financiële middelen een goede stimulans zijn, maar nog niet voldoende: “Maar het is wel dat je het daarmee makkelijker opstart. Als er dan startsubsidie is, dan kun je vooral in de beginfase makkelijker dingen opzetten. Het feit dat je geld hebt om partners te bezoeken, om bepaalde evenementen op te zetten, om websites en brochures te maken. Als dat er allemaal niet is, dan sta je wel op achterstand.” (interview 4, EM DD/MD). Twee respondenten geven aan dat het door de financiële middelen zorgt voor zekere instroom van studenten door de studiebeurzen: “Het geeft ons een basisinstroom van vijf studenten waarvan we zeker weten dat ze komen.” (interview 6, EM DD/MD). De respondent van het interuniversitaire geeft aan dat ze het via Erasmus Mundus geprobeerd hebben en zag dat als volgt: “Vanuit Erasmus Mundus. Dat werd toen gezegd, ook wel terecht overigens, als een hele goede mogelijkheid om geld binnen te halen voor samenwerking en om studenten binnen te halen.” (interview 8, interuniversitaire DD/MD).

3. Stimulering EU is niet nodig

Drie van de twaalf respondenten geven aan dat stimulering vanuit de Europese Unie niet nodig was om het joint programme op te zetten. Dit wordt aangegeven door één respondent vanuit een Erasmus Mundusprogramma en twee respondenten vanuit interuniversitaire programma's. Eén respondent geeft aan dat de Europese Unie in het geheel niet bij het opzetten betrokken was, omdat er sprake is van een bilaterale samenwerking tussen Nederland en Duitsland: “En met de Europese Unie heeft het ook niks te maken, omdat de DAAD het heeft opgezet. Het is niet gestimuleerd door de Europese Unie. Dus geen Europees project, maar een Duitse uitwisseling.” (interview 11, interuniversitaire DD/MD).

Een andere respondent geeft aan dat ze zelf bepalen wat ze doen: “Je gaat het niet doen, omdat de EU iets zegt.” (interview 12, interuniversitaire DD/MD). Ook de respondent van het Erasmus Mundusprogramma geeft aan dat ze een joint programma vooral zelf wilden: “Wij vonden zelf internationalisering al belangrijk en hadden al internationale studenten. Dit was meer van: “Nou ja, goed.”” (interview 6, EM DD/MD).

4. Weinig steun en stimulering van EU ervaren

Twee van de twaalf respondenten, beiden vanuit een Erasmus Mundus joint degree, geven aan dat ze weinig steun en stimulering vanuit de EU hebben ervaren. Eén respondent begrijpt niet waarom de Europese Unie het zo ingewikkeld maakt: “Sterker nog, ik zou zeggen als je het dan stimuleert: waarom maak je het dan zo ingewikkeld? Die aanvragen. Dat vind ik geen stimuleren.” (interview 2, EM JD). De andere respondent sluit hierbij aan door zich af te vragen waarom ze zoveel zelf moeten regelen bij het opstarten: “We hebben vaak het idee gehad: “We zijn eigenlijk dingen aan het opknappen wat op een ander, hoger, niveau, politiek of door Brussel zelf moet worden opgeknapt”. Maar die knappen het niet op, dus we proberen het zelf maar.” (interview 1, EM JD). Deze respondent geeft tevens aan dat de Europese Unie hun joint programme niet verlengd en dat dat ook niet stimuleert: “We hebben zoveel expertise opgebouwd, we hebben zo’n groot netwerk en nu zeggen ze in één keer: “Laat maar zien dat je het zonder ons kunt”. Is dat geen enorme kapitaalvernietiging? Dat vind ik daarom toch ook een belangrijk punt.” (interview 1, EM JD).

5. Geen stimulering vanuit EU nodig

Twee van de twaalf respondenten geven aan dat de Europese Unie op geen enkele manier het opzetten van het joint programme heeft gestimuleerd. Dit betreft twee respondenten vanuit interuniversitaire joint programmes. Eén respondent is er kort over: “Dat is het niet. (...) Ze hebben het niet gestimuleerd.” (interview 10, interuniversitaire JD). De andere respondent geeft hiernaast nog opties hoe de Europese Unie het wel had kunnen stimuleren: “Wij krijgen geen extra middelen van de Europese Unie. Wat iets heel moois zou zijn, wat de Europese Unie zou kunnen doen, is inderdaad een internationale onderwijs- en examenregeling opzetten voor binationale opleidingen. Dat zou een hele mooie zijn, omdat alles waar je verschillen tussen Nederland en Duitsland hebt, moeten wij ad hoc oplossen.” (interview 9, interuniversitaire JD).

Deelresultaat internationaliseringsmotief

Of de stimulering van de EU relevant is, hangt erg af van de vorm van het joint programme. Bij joint degrees wordt de stimulering van de EU meer gezien als reden om een

joint programme op te zetten, terwijl double en multiple degrees zich minder gestimuleerd voelen, maar dit ook niet altijd nodig achten. Hoewel in de ranglijst dit motief op een lagere plek staat, blijkt daarentegen uit de redenen van de respondenten dat de stimulering van de EU wenselijk is vanwege financiële redenen en regels.

10. Om meer internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel te verkrijgen

Op de tiende plek voor relevante internationaliseringmotieven bij het opstarten van een joint programme staat ‘om meer internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel te verkrijgen’. De helft van de respondenten (6/12) geeft een reden bij de plaatsing van dit internationaliseringsmotief. De respondenten hebben verschillende redenen, welke zijn onderverdeeld in: 1) Personeel heeft reeds internationale ervaring, competenties en kennis, 2) Internationale ervaring, competenties en kennis van personeel als gevolg van joint programmes, 3) Mogelijkheid tot personeelsuitwisseling door joint programme. Eén respondent geeft twee redenen aan.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Erasmus Mundusprogramma's vonden dit meer relevant bij het opstarten van joint programmes dan interuniversitaire programma's en plaatsen het op een achtste en zevende plek. Interuniversitaire programma's plaatsen het op een tiende en elfde plek. Het verschil hiertussen is niet terug te zien in de redenen van de respondenten bij dit motief, maar komt omdat interuniversitaire programma's andere motieven relevanter vonden en Erasmus Mundusprogramma's andere motieven minder relevant vonden dan deze.

1. Personeel heeft reeds internationale ervaring, competenties en kennis

Bijna alle respondenten (5/6) die een reden hebben aangegeven, geven aan dat het personeel reeds internationale ervaring, competenties en kennis bezit. De respondenten geven aan: “Dat personeel heeft die internationale ervaring al. Dus daar ligt de nadruk niet zo op.” (interview 2, EM JD), “Maar docenten hebben dat over het algemeen.” (interview 6, EM DD/MD), “Het is leuk, maar de meesten hebben al redelijk wat ervaring, dus dat hoeft niet.” (interview 12, interuniversitaire DD/MD). Ook een andere respondent geeft aan dat ze al in een internationaal netwerk zitten: “Dit vind ik op zich een heel belangrijk argument, maar het gekke is dat de mensen die in het consortium zaten, zijn altijd al heel internationaal aan het opereren geweest. Eigenlijk dat netwerk wat ik net beschrijf, wat het consortium draagt, dat is al een heel lang bestaand netwerk van mensen die heel Europees of internationaal hebben gedacht.” (interview 1, EM JD). Ook de vijfde respondent geeft aan dat het netwerk zelf al erg

internationaal was: “We zijn een Duits-Nederlandse context. En de docenten hier en in Münster zijn allemaal in Duits-Nederlandse contexten opgegroeid, dus dat zou ook niet één van de grote motieven zijn.” (interview 9, interuniversitaire JD).

2. Internationale ervaring, competenties en kennis van personeel als gevolg joint programmes

Eén respondent geeft aan dat de internationale ervaring, competenties en kennis voor docenten niet meespeelde bij het opstarten, maar wel een gevolg was van het joint programme. De respondent geeft aan: “Je leert heel erg veel over regelgeving en wat er allemaal kan en niet kan. Maar dat is soms meer een last, dan dat je dat heel graag wil. Dus dat was zeker niet het uitgangspunt.” (interview 8, interuniversitaire JD).

3. Mogelijkheid tot personeelsuitwisseling door joint programme

Eén respondent geeft aan dat internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel heeft meegespeeld bij het opstarten door personeelsuitwisseling. De respondent geeft aan: “Staff exchange. Belangrijke. Dat is één van de verleidingen van het Erasmus Mundusprogramma. En op het moment dat je een gewone double degree doet, heb je dat natuurlijk niet.” (interview 6, EM DD/MD).

Deelresultaat internationaliseringsmotief

De internationale ervaring, competenties en kennis is geen reden om een joint programme op te starten. Personeel beschikt hier al over doordat ze veelal in internationale contexten werken. Studenten worden op dit punt belangrijker gevonden dan personeel bij een joint programme.

11. Vanuit financieel oogpunt

Het internationaliseringsmotief dat de respondenten het minst relevant vonden en daarmee op de elfde plek staat voor het opstarten van een joint programme is ‘vanuit financieel oogpunt’. Dit financiële motief is gemiddeld het minst relevant voor drie vormen van joint programmes. Elf van de twaalf respondenten hebben een reden aangegeven waarom ze dit argument relevant of niet relevant vinden bij het opstarten. Hier zijn verschillende redenen voor, welke zijn onderverdeeld in: 1) Joint programme is niet winstgevend, 2) Financieel voordeel via studenteninstroom, 3) Financieel oogpunt als gevolg van joint programme. Drie respondenten geven twee redenen.

Verschillen tussen vormen joint programmes

Respondenten met joint programmes via interuniversitaire double of multiple degrees vinden dit internationaliseringsmotief relevanter bij het opstarten dan andere vormen van joint

programmes. Zij zetten het gemiddeld op een zevende plek. Uit de redenen komt dit niet sterk naar voren waarom zij het relevanter vinden dan andere vormen. De andere vormen van joint programmes zetten dit motief gemiddeld op een elfde plek.

1. Joint programme is niet winstgevend

Het grootste deel van de respondenten (8/11) die een reden hebben aangegeven bij dit internationaliseringsmotief geeft aan dat dit internationaliseringsmotief niet mee heeft gespeeld, omdat het joint programme niet winstgevend is. Er is meer tijd en geld ingestopt dan dat er voor terug is gekregen. Een respondent geeft aan: “Wij hebben wel gemerkt van: er gaat veel meer geld en tijd in zitten. Dus winstgevend is het zeker niet, maar het dekt de kosten ook nog lang niet.” (interview 4, EM DD/MD). Hier sluit een andere respondent op aan: “Zo’n coördinatie van zo’n binationale opleiding is zo veel meer ingewikkeld en kost veel meer tijd en geduld en wat ook. En je krijgt niet meer geld daarvoor. Dus in principe is het meer werk, maar die wordt niet betaald.” (interview 9, interuniversitaire JD). Ook een andere respondent geeft aan dat ze er verlies op maken en dat de studenten geld kosten, maar “die internationalisering is veel belangrijker dan de financiën.” (interview 6, EM DD/MD). Andere respondenten geven aan dat het geen meevaller was (interview 8, interuniversitaire DD/MD) en je er geen cent beter van wordt (interview 1, EM JD).

2. Financieel voordeel via studenteninstroom

Vijf van de elf respondenten geeft aan dat het financieel oogpunt heeft meegespeeld bij het opstarten van het joint programme, omdat het ging om studenteninstroom en daarmee gepaarde collegegeld en de daarmee gekregen financiering. Een respondent legt uit: “Al was het alleen maar omdat we steeds meer studenten wisten te werven die hun eigen beurzen meenamen en een deel afdragen aan het consortium.” (interview 1, EM JD). Een andere respondent geeft aan: “In het begin doe je het toch vanuit financieel oogpunt, want ja, werving. Dat heeft toch ook wel met financiën te maken.” (interview 8, interuniversitaire DD/MD). En een andere respondent: “Feit is: je moet wel aantallen studenten hebben, want dat is wel de basis. Anders krijg je ook geen subsidie meer als universiteit natuurlijk, van het ministerie. Dus je moet studenten hebben.” (interview 3, EM JD).

3. Financieel oogpunt als gevolg van joint programme

Eén respondent geeft aan dat financieel oogpunt in eerste instantie geen internationaliseringsmotief was om het joint programme op te starten, maar dat het later wel mee gaat spelen. De respondent geeft aan: “Je wordt er pas rijker van na een tijdje. Als het heel goed gaat. En dan komen er ook geen grote bedragen binnen. Wat het uiteindelijk

oplevert is als je PhD-studenten hebt, want daar krijg je vanuit de overheid en universiteit geld voor.” (interview 8, interuniversitaire JD).

Deelresultaat internationaliseringsmotief

Een joint programme opzetten vanwege financiële redenen is geen motief, omdat een joint programme niet winstgevend is. De extra studenten die via het joint programme binnenstromen, kunnen wel voor een financiële impuls zorgen

Deelresultaat internationaliseringsmotieven

Uit de analyse van de rangschikking van de respondenten en de redenen die zij hier bij aangeven, blijkt dat alle voorgelegde internationaliseringsmotieven in meer of mindere mate meespelen bij het opstarten van het programma. Studenten vormen het hoofdmotief om een joint programme op te starten. Met het joint programme kunnen studenten volgens de respondenten in een internationale context van elkaar en over Europa leren en een toekomstig netwerk opbouwen. Daarnaast zijn motieven rondom het vakgebied en samenwerking belangrijke motieven om een joint programme op te starten. De joint programmes ontstaan om het vakgebied uit te breiden en er worden studenten geworven om het programma en daarmee het vakgebied te laten bestaan. Het is dus een goede manier om kleinere vakgebieden een nieuwe draai te geven. De samenwerking speelt mee, omdat er naar nieuwe manieren wordt gezocht om bestaande contacten of netwerken een impuls te geven. Dit wordt gevonden in een joint programme.

Motieven die minder relevant zijn en welke niet uitsluitend bevestigende redenen hebben, zijn motieven die gericht zijn op onderwijs- en onderzoekskwaliteit en het beeld van de universiteit naar de buitenwereld. Een joint programme zorgt voor onderwijskwaliteit, doordat er van elkaar wordt geleerd en het de kwaliteit van onderwijs en studenten verhoogt. Net als onderzoekskwaliteit is het er vaak al, waardoor een joint programme hier niet altijd aan bijdraagt. Onderzoekskwaliteit wordt tevens niet verbeterd, omdat een joint programme om onderwijs draait en het onderzoeksaspect daarmee buiten beschouwing wordt gelaten. Het beeld van de universiteit naar de buitenwereld toe, vertaald in de motieven internationale marketing en reputatie van de universiteit, is tevens minder relevant voor het opstarten van een joint programme. Hoewel de internationale marketing en de reputatie van de universiteit positief moeten zijn volgens de respondenten, wordt hier weinig aandacht aan besteed bij het opstarten. Dit zijn zaken voor de universiteit of het is iets wat pas van toepassing is als het joint programme al gestart is.

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

Motieven die wel meespelen bij het opstarten, maar minder relevant zijn dan de andere motieven en vooral redenen hebben waarom het niet heeft meegespeeld bij het opstarten, zijn motieven gericht op de stimulans van de Europese Unie (EU), het personeel en het financieel oogpunt. De rol van de EU is bij een aantal joint programmes groot en speelt bij andere joint programmes een minimale rol. Wanneer het een grote rol speelt, is dit vaak een financiële rol. Dat is belangrijk, want een joint programme is, vanuit financieel oogpunt, niet winstgevend en elke mogelijkheid waarop financiering kan worden verkregen, moet gebruikt worden. Een minimale rol speelt de EU, omdat het weinig heeft betekend voor het opzetten van het joint programme in de praktijk. Ook het personeel is een minder relevant motief, omdat bij een joint programme wordt gefocust op studenten en er voor betrokken personeel al voldoende mogelijkheden zijn en ervaring is op internationaal gebied.

Er blijken vooral overeenkomsten te bestaan tussen de verschillende vormen van joint programmes als het gaat om de relevantie van internationaliseringsmotieven. Er zijn een aantal verschillen gevonden tussen de verschillende joint programmes. Wanneer er verschillen zijn dan is het vaak omdat een internationaliseringsmotief anders is geïnterpreteerd door één of meerdere respondenten. Vaak verschilt maar één vorm van de andere drie vormen als het motief hoger of lager op de ranglijst staat. Niet alle verschillen zijn duidelijk terug te vinden in de verklaringen van de respondenten. De volgende verschillen zijn te verklaren door de aangegeven redenen. Het aangaan van een samenwerking met een Europese partner wordt door Erasmus Mundus double en multiple degrees veel minder relevant gevonden. Uit de interviews blijkt dat dit komt, omdat ze aangeven dit al te hebben. De onderwijskwaliteit verbeteren is bij Erasmus Mundusprogramma's relevanter dan bij interuniversitaire programma's. Dit komt doordat de eerste groep het als kwaliteitsimpuls en leren van elkaar ziet, terwijl de tweede groep vaker aangeeft al onderzoekskwaliteit te hebben. Internationale marketing vinden Erasmus Mundus joint degrees veel minder relevant dan het gemiddelde, terwijl interuniversitaire double en multiple degrees dit juist relevanter vinden. De verklaring hiervoor is de eerste vorm dit niet nodig vindt, terwijl de tweede groep aangeeft te hopen met een joint programme positief bekend te worden. De onderzoekskwaliteit verbeteren vinden Erasmus Mundus joint degrees en interuniversitaire double en multiple degrees minder relevant dan gemiddeld, omdat zij in tegenstelling tot de vormen die dit belangrijker vinden, niet aangeven dat ze met het joint programme toekomstig onderzoekers op willen leiden. Tot slot wordt de stimulans van de Europese Unie bij joint degrees relevanter gevonden dan bij double en multiple degrees. Dit is te verklaren doordat uit de interviews naar voren komt dat

joint degrees meer worden gestimuleerd en hier meer bekendheid aan wordt gegeven door de Europese Unie dan double en multiple degrees.

Andere motieven bij het opstarten

Uit de literatuur zijn een aantal internationaliseringsmotieven geformuleerd, waarbij de internationaliseringsmotieven zijn voorgelegd aan de respondenten tijdens het interview met de vraag daar een rangschikking in te maken en eventueel een reden bij te geven. Naast deze van te voren opgestelde internationaliseringsmotieven zijn uit de interviews nog een aantal motieven naar voren gekomen die door de respondenten zelf werden aangedragen. Deze motieven zijn, net als de internationaliseringsmotieven, een reden om een joint programme op te starten. Deze motieven zijn: 1) Leren van andere universiteiten, 2) Meer verbinding met bedrijven en werkveld, 3) Toeval speelde een rol bij het opstarten, 4) Meerwaarde maatschappij. De analyse van de motieven die naast de internationaliseringsmotieven een rol speelden bij het opstarten volgt hieronder. Aan het einde van de analyse van de motieven volgt het deelresultaat ervan.

Leren van andere universiteiten

Twee van de twaalf respondenten geven aan dat voor hen ook het leren van andere universiteiten heeft meegespeeld bij het opzetten van het joint programme. “Eigenlijk is het bij de partners misschien toch beter. Ofwel, je wordt veel meer blootgesteld aan hoe het ook kan dan als je alleen maar vanuit hier zo’n programma opzet.” (interview 3, EM JD). Ook de andere respondent geeft aan dat je kan zien hoe andere universiteiten werken: “Dan krijg je toch een beter beeld van hoe je zelf als universiteit staat ten opzichte van andere spelers. Dat heeft ook meegespeeld. Dat je dan meer zicht krijgt op hoe anderen bepaalde dingen aanpassen. En dat kun je zelf ook weer gebruiken voor je programma. Dingen die je goed doet kun je behouden en dingen die beter kunnen, dan kun je daar weer ideeën opdoen hoe je die weer hier kunt implementeren.” (interview 4, EM DD/MD). Deze respondent noemt het benchmarken: “Ja, misschien toch ook wel deels kijken naar een soort benchmark. Dat je daarmee ook voor jezelf kijkt naar: “Hoe staan we nou ten opzichte van andere universiteiten?” (...) Hoe internationaal zijn we nu eigenlijk?” (interview 4, EM DD/MD).

Meer verbinding met bedrijven en werkveld

Twee respondenten zagen de verbinding met bedrijven en het werkveld als een motief om het joint programme op te zetten. Eén respondent geeft aan: “Ik zou toch zeggen: joint programmes zijn toch opgezet om de samenwerking met het bedrijfsleven verder handen en voeten te geven. Dat is eigenlijk wel iets als je kijkt naar de feedback van de studenten. Zij

geven al jarenlang aan, vooral internationale studenten, dat ze vinden dat deze universiteit nog wel iets te winnen heeft met de link naar het bedrijfs-/beroepenveld. (...) Dus dit programma heeft er wel voor gezorgd dat wij hiermee wel aan de slag konden gaan, met de link met het beroepenveld.” (interview 4, EM DD/MD). Ook de andere respondent geeft aan: “ Kijk, het bedrijfsleven. Op het moment dat je een samenwerkingsnetwerk hebt en grote partners als Shell, Total, dat zijn grote oliemaatschappijen die wel interesse hadden. Die geven aan: “Als jouw programma in staat is om het talent in de wereld naar je toe te trekken. Dan hoeven wij de moeite niet te doen om die mensen te zoeken in de hele wereld.” Dus ook daar is het bedrijfsleven een hele belangrijke partner geweest.” (interview 7, interuniversitaire DD/MD).

Toeval speelde een rol bij het opstarten

Eén respondent ziet een reden voor het opstarten van het joint programme als een mogelijkheid die zich toevallig voordeed en waarvan gebruik is gemaakt: “Het was gewoon een kans die voorbij kwam en die we toen genomen hebben. Omdat het ook aansloot bij wat we hier hadden en wat we konden leveren.” (interview 3, EM JD).

Meerwaarde maatschappij

Eén respondent gaf aan dat meerwaarde geven aan de maatschappij een motief was om het joint programme op te zetten: “Het dat je studenten ook een goede toekomst kan bieden, omdat je goede contacten hebt met de maatschappij waarin die studenten uiteindelijk hun werk gaan doen. Niet alleen onderzoeksinstituten binnen de universiteit, maar ook het bedrijfsleven. Dat dat gewoon het verschil wel maakte. En dat ook de onderwijsinstituten wel graag wilde meewerken. Omdat ze ook wel zagen: “Dit is toch wel mooi. Dat je ook met je opleiding zo in de maatschappij staat.” Dus ik denk dat je dat niet moet onderschatten. Dat dat voor ons in ieder geval een waarde was, waarvan ik zou zeggen, als ik het nog een keer zou moeten doen: “Hoe staat die opleiding in de maatschappij? Kun je je studenten goed kwijt? Is het een goede toegevoegde waarde? En kun je inderdaad een stroom op gang brengen, dat je een soort aanzuiging krijgt van mensen over de hele wereld om uiteindelijk te profileren dat je mensen best wel goed aan een baan kunt helpen.” (interview 7, interuniversitaire DD/MD).

Deelresultaat andere motieven

Naast de internationaliseringsmotieven spelen motieven mee die zijn gericht op relaties met de buitenwereld, zoals partners, het werkveld en de maatschappij. Ook is een motief dat het joint programme per toeval is opgericht. Deze motieven speelden bij een kleine groep respondenten mee. Per motief waren het één of twee respondenten die het aandroegen. Dit is veel minder dan de motieven die zijn voorgelegd aan de respondenten. De

internationaliseringsmotieven hebben dus in sterkere mate meegespeeld dan de door respondenten aangehaalde motieven.

Belemmeringen bij het opstarten

Voor de respondenten speelden een groot aantal internationaliseringsmotieven en andere motieven mee bij het opstarten van het joint programme. Naast dat er redenen waren om het programma op te starten, gaven de respondenten ook een aantal belemmeringen aan in het interview. Door de belemmeringen werd het de respondenten lastiger gemaakt de joint programmes op te zetten of een bepaalde vorm van een joint programme te hebben. De belemmeringen zijn niet specifiek bevraagd in het interview, maar werden door de respondenten zelf naar voren gebracht. Een tweetal belemmeringen kwam naar voren tijdens het aangeven van redenen bij de internationaliseringsmotieven. Dit zijn de weinige steun en stimulering van de Europese Unie die een groot aantal respondenten ervoeren en de hoge kosten die het opzetten van het joint programme met zich meebrengt. Daarnaast zijn er nog een aantal belemmeringen naar voren gebracht die losstaan van de internationaliseringsmotieven. Aangezien deze in veel interview naar voren kwamen, worden deze belemmeringen bij het opstarten van een joint programme hieronder geanalyseerd. De belemmeringen die respondenten ervoeren, zijn: 1) Wetgeving en systemen, 2) Tijd, energie en geld, 3) Kwaliteitszorg. Deze belemmeringen worden hieronder geanalyseerd. Daarna volgt het deelresultaat hiervan.

Wetgeving en systemen

Tien van de twaalf respondenten gaven aan dat ze bij het opstarten van het joint programme wetgeving en nationale en onderwijssystemen als een belemmering ervoeren. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden in drie verschillende belemmeringen in wetgeving en nationale en onderwijssystemen. Dit zijn de wetgeving bij joint degrees, de wetgeving en het nationale systeem van andere landen en het onderwijssysteem van andere landen.

Wetgeving joint degrees

Zes van de tien respondenten vertellen over de wetgeving van joint degrees die zij als belemmering hebben ervaren bij het opstarten van het joint programme. De Nederlandse wetgeving omtrent joint degrees maakte het voor de respondenten niet makkelijk om het programma op te zetten zoals zij wilden. Een respondent geeft aan: “We hebben uiteindelijk ook voor dit programma een aanvraag ingediend voor een joint degree, maar die is er nooit gekomen, omdat we eigenlijk zoveel bottlenecks hadden in de wetgeving.” (interview 4, EM DD/MD). Drie respondenten geven alleen aan dat een joint degree bij het opzetten “lastiger”

was (interview 3, EM JD), het niet kon, omdat “de Nederlandse wet dat niet toestond” (interview 6, EM DD/MD) en omdat een joint degree “heel, heel, heel veel gedoe” is (interview 12, interuniversitaire DD/MD). Voor de andere drie respondenten heeft dit geleid dat zij geen geheel joint degree uit konden geven, maar dat zij als partner een los diploma uitreikten. Een respondent geeft aan: “Eén diploma, behalve één universiteit die niet tekent en dat is Wageningen. Omdat wij met de wetgeving zaten waarbij tekenen van joint degrees niet mogelijk is. Was. Ze zijn aan het veranderen.” (interview 1, EM JD). Eén van deze drie respondenten vertelt dat zij als Erasmus Mundus joint degree een goedgekeurde aanvraag hadden, maar dat dit in de praktijk niet bleek te kunnen worden gerealiseerd: “Daar hebben we nog veel discussie over gehad met Erasmus Mundus. Die zeiden: “Jullie hebben ons een joint degree beloofd.” Dus we hebben wel heel veel rapportagemomenten extra moeten doorlopen om uit te leggen waarom ons dat dan niet gelukt was. Dus dat was wel heel vervelend, want we hebben dat toch wel in onze aanvraag gezet. En uiteindelijk is dat niet gelukt.” (interview 4, EM DD/MD). De derde respondent bij wie het niet gelukt is in het geheel een joint degree te realiseren, heeft meegedaan aan een pilot van de Nederlands-Vlaamse accreditatieorganisatie (NVAO) voor een joint degree: “En toen heeft de NVAO ons uitgenodigd van: “Goh, willen jullie niet meedoen aan die pilot? Dan zetten we die heraccreditatie van die research master om naar een joint degree.” Nou, dat was natuurlijk een prachtige kans.” (interview 7, interuniversitaire JD). Hoewel dit joint programme heeft meegedaan aan de pilot, is het tevens niet gelukt om een joint degree op te zetten, vanwege de wetgeving: “Dat was de intentie, maar daar was Nederland nog niet klaar voor. En Nederland was penvoerder, dus toen hebben we uiteindelijk gekozen voor een constructie om wel twee diploma’s af te geven. Dus eigenlijk heet het programma joint degree. (...) En die studenten krijgen dus zowel in Noorwegen als in Nederland hetzelfde diploma, maar dan met een logo van Bergen erboven en met het logo van de VU erboven. En wat we dus gedaan hebben, is dat het diploma van de VU er niet anders uitziet dan andere diploma’s. En in de beschrijving, in het supplement, staat dat het diploma alleen geldig is in combinatie met een ander diploma. Maar het heet wel joint degree of joint master.” (interview 7, interuniversitaire JD). Ook een andere respondent probeert de belemmering zoveel mogelijk op te lossen: “Ik had het erover dat je full en associated partners hebt. Wij zijn altijd behandeld als een full partner en wij hebben ook altijd als een full partner meegedaan aan het consortium. Ook de aanvragen mee ondertekend, maar eigenlijk zijn wij nooit full partner geweest door het diploma ondertekenen. Wij mochten niet tekenen.” (interview 1, EM JD).

Wetgeving en systeem andere landen

Zes van de tien respondenten die iets hebben gezegd over wetgeving en systemen als belemmering bij het opstarten, geven aan dat wetgeving en systemen van andere landen voor moeilijkheden zorgen. Respondenten geven hierbij vooral aan dat het moeilijk is om de joint programmes op elkaar af te stemmen, omdat elk land zijn eigen regels en systemen heeft waar aan moet worden voldaan. Doordat deze regels en systemen verschillend zijn, is het lastig om een joint programme op te zetten. Een voorbeeld van een respondent: “De regering van Beieren heeft ook weer zijn eigen criteria over hoe bijvoorbeeld een samenwerkingsovereenkomst eruit moet komen te zien op het gebied van onderwijs. En dat is dus ook weer helemaal anders dan andere Duitse landen en in Oostenrijk. Dus we zaten aan die samenwerkingsovereenkomst te sleutelen. En dan gaf ik bijvoorbeeld feedback die heel logisch was en dan zeiden ze: “Ja, je hebt helemaal gelijk, maar de Beierse regering wil ...”” (interview 2, EM JD). Ook zorgt wetgeving voor problemen met visums voor niet-Europese studenten: “Maar het probleem is dus dat een niet-Europese student op zijn minst voor twee plekken een visum moet hebben. En voor zover dat wij toen konden nagaan, dat was heel lastig, moest die student weer terug naar huis, want je moet je visum ook weer thuis ophalen. En als je een visum hebt voor één land, dan mag je, geloof ik, als je zes maanden in dat land bent, drie maanden naar een ander Europees land. Dat paste dus helemaal niet in de opzet van dit programma.” (interview 8, interuniversitaire JD). Ook een andere respondent geeft aan dat het moeilijk was een verblijfsvergunning te krijgen voor studenten: “We hadden bijvoorbeeld een Chinese student die in het eerste jaar in Nederland studeerde. En het tweede jaar wilde ‘ie naar Noorwegen. Maar als hij zich wilde inschrijven voor het programma, dan moest hij bij het IND een verblijfsvergunning hebben. Als je een verblijfsvergunning wilt hebben in Nederland, dan moet je minstens een halfjaar in Nederland wonen. Hij zou een heel jaar naar Noorwegen gaan. Dus hij kon zich niet inschrijven voor het programma in Nederland. Je moet in Nederland voor het programma ingeschreven zijn, anders krijg je geen diploma.” (interview 7, interuniversitaire JD). Ook op het gebied van diploma’s zorgen de verschillende soorten wetgeving voor problemen: “Ieder land heeft zijn eigen regels en iedere universiteit heeft zijn eigen belangen. Daar was nog enigszins een mouw aan te passen, maar zodra de regels in teksten van diploma’s dan zegt ene jurist: “Dat mag daar niet staan.” De ander: “Maar dat moet hier. Wij moeten dat zo formuleren.”” (interview 10, interuniversitaire JD). Deze respondent geeft tevens aan dat het met twee partners al lastig genoeg was om het joint programme te realiseren door alle belemmeringen door wetgeving: “Dus met twee universiteiten was het al moeilijk genoeg, maar meer dan twee was echt niet haalbaar. We

hebben de oefening geprobeerd met de universiteit van Bonn, de universiteit van Parijs. Eigenlijk waren de decanen, directoren, er heel positief over. Maar zodra het stadium bij de juristen kwam, ging het mis.” (interview 10, interuniversitaire JD).

Onderwijssysteem andere landen

Een belemmering die tevens onder ‘wetgeving en systemen’ valt is een belemmering door het onderwijssysteem van andere landen. Twee van de tien respondenten gaven dit aan. De respondenten geven beiden het voorbeeld van andere semestertijden in Duitsland: “Er zijn ook andere semestertijden. In Duitsland beginnen ze pas medio oktober met het semester. En die lopen dan in de zomer tot medio juli door. Dus dat is ook een verschil. Eén van de velen. (...) Het zijn twee verschillende systemen die verschillende regels hebben, die verschillende structuren hebben. Ja, Nederland en Duitsland lijkt vaak zo erg op elkaar, maar het is een heel ander systeem wat er beneden staat. Ja, ik zou niet willen weten hoe dat gaat met zo’n opleiding tussen Nederland en China, of zo.” (interview 9, interuniversitaire JD). De andere respondent geeft dit ook aan: “Nou ja, je moet over alles opnieuw nadenken. Bijvoorbeeld alleen al de start van het nieuwe collegejaar. In Duitsland start die later en zij hebben ervoor gekozen om al die colleges naar voren te halen. Dus het is voor hen echt een hele uitdaging geweest om voor die maand, waarin ze normaal nog helemaal niet starten, docenten te vinden die bereid zijn al een maandje eerder te starten.” (interview 4, EM DD/MD). Eén van de respondenten geeft tevens een suggestie hoe de onderwijssystemen meer op elkaar aangepast kunnen worden: “Dezelfde opleidings- en examenreglementen voor de hele EU. Tenminste, voor binationale of multinationale opleidingen. Dat zou helpen. Dat zou misschien meer helpen dan geld of extra geld.” (interview 9, interuniversitaire JD).

Tijd, energie en geld

Iets meer dan de helft van de respondenten (8/12) geeft tijdens het interview aan dat er veel tijd, energie en geld in het opstarten van het joint programme is gestoken. Dit ervoeren de respondenten als een belemmering, omdat zij hier in directe zin niets voor terugkregen. Een respondent vat samen: “Heel veel tijd en energie. En uiteindelijk ook wel geld. Want je moet het toch opzetten en financieren, dus dat doe je met die partners. Het is een hoop werk.” (interview 8, interuniversitaire JD). Voor het opzetten van het joint programme blijkt doorzettingsvermogen nodig te zijn: “Ik wil dus helemaal niet zeggen van: “Wat goed dat ik dat volgehouden heb.” Maar een aantal collega’s was al eerder gestopt. Want dit heeft dus vijf jaar geduurd, die aanvraag. Een aantal collega’s zei na drie jaar al tegen me: “Je bent gek dat je er nog tijd insteekt.” Nu hebben we het al gehaald en nu zegt iedereen: “Hartstikke mooi.”

Maar het is gewoon zo dat een aantal al waren gestopt en dan had je geen goed onderwijs gehad.” (interview 2, EM JD). Niet alleen goed onderwijs is een reden om door te zetten: “Het is voor ons echt iets leuks om te doen. Hoewel het wel gewoon verschrikkelijk veel werk is.” (interview 5, EM JD).

Een respondent gaf aan dat door de tijd die in het opzetten van het joint programme ging zitten weinig tijd voor andere dingen was: “Je kunt eigenlijk ook zeggen: “Dit soort grappen gaat ten koste van de kwaliteit van het onderwijs.” En dat is net wat je allemaal moet aantonen. Wat de kwaliteit is, enzovoort. Maar in feite is elk halfuurtje wat ik erin steek, kan ik niet besteden aan beter onderwijs, of betere programmaonderdelen, of een student begeleiden.” (interview 2, EM JD).

Ook geven respondenten aan dat ze geen geld krijgen voor het extra werk wat ze doen met het opzetten van een joint programme: “Zo’n coördinatie van zo’n binationale opleiding is zo veel meer ingewikkeld en kost veel meer tijd en geduld en wat ook. En je krijgt niet meer geld daarvoor. Dus in principe is het meer werk, maar die wordt niet betaald. Je krijgt geen extra geld van de faculteit of universiteit (...) Maar als universiteiten zeggen: “Wij willen internationalisering.” Dan moeten ze ook weten dat ze goede internationalisering, of een internationale samenwerking die werkt, extra tijd en middelen kost. Samenwerking gaat niet zomaar. Ik denk vaak dat universiteiten internationalisering mooi vinden, maar geen extra middelen daarvoor hebben.” (interview 9, interuniversitaire JD). Het opzetten van de joint programmes en de middelen daarvoor worden vooral geregeld door de respondenten en niet door de universiteit. Ook een andere respondent geeft aan: “Ik vond eigenlijk dat de universiteit het niet zozeer heeft gestimuleerd. Het was dus eigenlijk heel veel vanaf de werkvloer. Vanaf onze onderzoeksgroep hebben we het vooral ontwikkeld.” (interview 8, interuniversitaire JD). Niet alleen de universiteiten laten volgens de respondenten veel over aan hun personeel om de joint programmes op te zetten. Ook geven een aantal respondenten (2/12) aan dat ze het gevoel hebben dat ze werk doen wat de Europese Unie eigenlijk had moeten doen. Een respondent geeft aan: “De Europese Commissie laat ons werk doen wat ze zelf niet doen. Dus wij moeten de lokale, nationale en internationale dingen op elkaar afstemmen.” (interview 5, EM DD/MD). De andere respondent geeft aan: “Nou, er is weleens gezegd dat de investeringen in Brussel in internationaal Europees onderwijs, in de vorm van Erasmusgeld, eigenlijk bedoeld is om Europese universiteiten en Europese wetgeving en Europese regelgeving open te breken en meer voor elkaar te laten worden. Dus het is een sturingsinstrument geweest.” (interview 1, EM JD).

Kwaliteitszorg

Twee van de twaalf respondenten geven aan dat ze kwaliteitszorg als een belemmering ervoeren. Dit zijn beide programma's met een joint degree. Eén respondent geeft aan: "Eén van de grootste problemen is kwaliteitszorg. Want volgens de Nederlandse wetgeving ben je wettelijk verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs van je partners." (interview 3, EM JD). De andere respondent geeft aan dat de kwaliteitszorg een belemmering was, omdat het in elk land anders geregeld is: "Dus dan zie je dat het niet één op één uitvoerbaar is van de ene naar de andere universiteit. Dus voor ons was het een verplichting, zo van: "Zo doe je kwaliteitszorg hier in Nederland." Maar hoe doe je dat in Frankrijk? Dat moet dus anders. We kregen het gewoon echt niet door. Het was opstand." (interview 8, interuniversitaire JD). Beide respondenten zien dus vooral problemen in de Nederlandse wetgeving waardoor het in hun joint programme niet uitvoerbaar was.

Deelresultaat belemmeringen bij opstarten joint programme

Belemmeringen werken de internationaliseringsmotieven tegen bij het opstarten van joint programmes. De grootste belemmering is te vinden in systemen. Wetgeving, nationale systemen en onderwijssystemen zorgen er onder andere voor dat joint programmes met joint degrees geen geldige diploma's kunnen afgeven, niet-Europese studenten niet legaal in Europa kunnen verblijven en semesters niet samenvallen. Ten tweede is de tijd, energie en het geld dat in een joint programme wordt gestopt een belemmering. Een joint programme kost extra veel tijd om op te zetten en daar wordt geen extra geld voor vrij gemaakt, wat onder andere ten koste gaat van onderwijskwaliteit. Ook moeten er door de oprichters zaken worden geregeld die op universitair, nationaal of Europees niveau zouden moeten worden geregeld. Tot slot zorgt kwaliteitszorg voor een belemmering, tevens omdat dit in elk land anders is geregeld.

Er zijn weinig opvallende verschillen tussen de verschillende vormen van joint programmes als het gaat om belemmeringen. Eén gevonden verschil is de belemmering in de vorm van wetgeving van joint degrees, wat vooral bij joint programmes met joint degrees speelde. Een ander gevonden verschil is dat de kwaliteitszorg alleen bij programma's met joint degrees een belemmering vormen. Er komt niet duidelijk naar voren waarom het alleen bij deze programma's is, maar het een mogelijkheid is dat dit door de gedeelde verantwoordelijkheid bij joint degrees komt.

Institutionele internationaliseringsstrategie

Uit de literatuur blijkt dat universiteiten een internationaliseringsproces hebben, waarin er vooraf plannen worden gemaakt om internationalisering toe te passen in de praktijk. Op basis van deze plannen wordt een internationaliseringsactiviteit, zoals een joint programme, ontwikkeld. Bij de respondenten is in het interview gevraagd in hoeverre het joint programme is ingebed in de internationaliseringsstrategie van de universiteit. Daarnaast zijn documenten en websiteteksten van universiteiten geanalyseerd waarin over internationalisering werd gesproken. In onderstaande analyse worden de internationaliseringsplannen en de uitspraken van de respondenten van de universiteiten geanalyseerd en vervolgens één op één met elkaar vergeleken. Tot slot volgt het deelresultaat ervan.

Internationaliseringsplannen universiteiten

Uit de internationaliseringsplannen van universiteiten blijkt dat er acht internationaliseringsmotieven zijn die universiteiten in hun internationaliseringsplannen hebben opgenomen en die terug kunnen slaan op joint programmes.

Ten eerste hebben elf van de twaalf universiteiten het in een internationaliseringsplan over het verhogen van de instroom van studenten, ofwel meer studenten werven. In de internationaliseringsplannen staat onder andere: “Het vergroten van de internationale instroom (EU en non-EU) in de master en PhD-opleidingen.” (TU Delft, n.d.a) en “Het opzetten van activiteiten gericht op binding van internationale studenten met Nederland.” (Erasmus Universiteit Rotterdam, n.d.a).

Elf van de twaalf universiteiten hebben in hun internationaliseringsplan staan dat ze via internationalisering studenten meer internationale ervaring, competenties en kennis willen laten verkrijgen. In een internationaliseringsplan staat: “We zijn een internationale universiteit en we leiden onze studenten in de ‘international classroom’ op om wereldwijd aan de slag te kunnen. De complexiteit van de vraagstukken in ons domein vereist dat studenten ook beschikken over goede interculturele vaardigheden. We stimuleren dat studenten in het buitenland stages lopen en onderwijs volgen.” (Wageningen University, 2015).

Een derde internationaliseringsmotief die voorkomt in acht van de twaalf internationaliseringsplannen van universiteiten is de reputatie van de universiteit verbeteren. In de internationaliseringsplannen staat onder andere: “We willen onze voorsprong en onze reputatie als betrouwbare en kwalitatief hoogstaande internationale kennisinstelling behouden.” (Wageningen University, 2015) en “Om voor alle studenten, docenten en wetenschappers over de hele wereld een aantrekkelijke universiteit te zijn, wil de VU haar

internationale zichtbaarheid vergroten. Het internationale profiel van opleidingen wordt aangescherpt en de aantrekkingskracht van de opleidingen wordt ten volle benut.” (Vrije Universiteit Amsterdam, 2014).

Ten vierde heeft meer dan de helft van de universiteiten (7/12) een samenwerking met Europese partners in de internationaliseringsplannen opgenomen. Het samenwerken met andere universiteiten, en dan van voornamelijk in Europa, wordt belangrijk gevonden. In een internationaliseringsplan staat: “De samenwerking met de universiteiten van Uppsala, Göttingen en Gent wordt de komende jaren verder verdiept.” (Rijksuniversiteit Groningen, n.d.). In een ander internationaliseringsplan staat: “De samenwerkingsverbanden met partneruniversiteiten zijn geografisch gezien wereldwijd met een sterke focus op Europa.” (TU Delft, n.d.b).

Bijna de helft van de universiteiten (5/12) blijkt het internationaliseringsmotief ‘onderwijskwaliteit verbeteren’ belangrijk te vinden. “De hoofddoelstelling van haar internationaliseringsbeleid is dan ook bij te dragen aan verhoging van de kwaliteit van haar kernactiviteiten, onderzoek, onderwijs en dienstverlening. (...) Het moment is daar om grotere stappen te zetten met betrekking tot de internationalisering van ons onderwijs, dat immers onlosmakelijk verweven is met ons onderzoek.” (Radboud Universiteit Nijmegen, 2013) staat in een internationaliseringsplan.

Bij een derde van de universiteiten (4/12) is het internationaliseringsmotief ‘internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel verkrijgen’ opgenomen in het internationaliseringsplan. In een internationaliseringsplan staat: “Van docenten aan de UvA wordt verwacht dat ook zij, net als studenten, zich internationaal oriënteren/hebben georiënteerd en beschikken over internationale competenties. De UvA stimuleert hen om bijvoorbeeld een semester te doceren aan een universiteit in het buitenland, deel te nemen aan internationale congressen of een summer school te geven of te volgen in het buitenland.” (Universiteit van Amsterdam, 2014).

Ten zevende heeft één universiteit onderzoekskwaliteit verbeteren in het internationaliseringsplan: “De TU Delft heeft kwaliteit hoog in het vaandel staan en is daarom kritisch ten aanzien van partnerkeuze. Bij onderwijssamenwerking wordt elke aspirant-instelling getoetst op de volgende kwaliteitscriteria: reputatie, niveau van onderwijs, service- en organisatiestandaarden van de instelling, compatibiliteit, voertaal van het onderwijs, niveau van de inkomende studenten, balans inkomende/uitgaande mobiliteit en wat de ervaringen zijn met deze partner. Bij samenwerking met een onderwijs- en onderzoekscomponent gelden daarnaast uiteraard ook kwaliteitscriteria op onderzoeksgebied.” (TU Delft, n.d.b).

Tot slot heeft één universiteit stimulering vanuit de Europese Unie in het internationaliseringsplan staan. In het internationaliseringsplan staat: “Beleidsontwikkeling, het bepalen van de agenda en de financiering van onderwijs en onderzoek wordt steeds meer een internationale aangelegenheid. De nieuwe EU-programma’s voor onderzoek (Horizon 2020) en onderwijs (Erasmus+) zijn daar een duidelijk voorbeeld van. Vanwege de grote bedragen die hiermee gemoeid zijn (71, respectievelijk 15 miljard euro) en hun specifieke focus, bepalen dergelijke programma’s steeds vaker de toekomstige ontwikkeling en de financiering van onderwijs en onderzoek. Daarom richten we ons op een grotere instroom van internationale studenten en het opzetten van internationale onderzoeksnetwerken, om meer internationale financiering aan te trekken.” (Erasmus Universiteit Rotterdam, n.d.b).

Naast de internationaliseringsmotieven hebben elf van de twaalf universiteiten joint programmes in hun internationaliseringsplannen staan. De universiteit zijn voornemens om de joint programmes meer te ontwikkelen. In een internationaliseringsplan staat: “We ontwikkelen ons beleid rond double en joint degrees verder.” (Wageningen University, 2015). Ook wordt Erasmus Mundus expliciet genoemd als vorm van een joint programme: “De RUG is penvoerder en neemt deel in een groeiend aantal Erasmus Mundusprogramma’s.” (Rijksuniversiteit Groningen, 2012).

Institutionele internationaliseringsstrategie volgens respondenten

Alle respondenten is gevraagd in hoeverre het joint programme ingebed is in de institutionele internationaliseringsstrategie. De respondenten gaven verschillende redenen, die hieronder worden geanalyseerd. De redenen die respondenten gaven, waren: 1) Joint programme los van internationaliseringsplannen, 2) Joint programmes voldoen aan internationaliseringsplannen, 3) Joint programmes onderdeel internationaliseringsplannen.

Joint programme los van internationaliseringsplannen

De helft van de respondenten (6/12) geeft aan dat ze los van de universitaire internationaliseringsstrategie staan als joint programme. Redenen hiervoor zijn dat ze al waren begonnen met het joint programme voordat er een duidelijke internationaliseringsstrategie van de universiteit was, het joint programme niet past bij de internationaliseringsstrategie of dat het joint programme los van de strategie en zelfstandig is opgezet. Bij de redenering dat er nog geen duidelijke internationaliseringsstrategie van de universiteit was, geeft een respondent aan: “Ja, wij zijn eerder begonnen. Wij zijn eigenlijk al zelf internationaal gegaan voordat de universiteit dat deed.” (interview 1, EM JD). Een andere respondent geeft aan: “Dus wij waren eigenlijk relatief snel, vooral ook met die

masteropleiding. Dus wij hebben in die zin altijd vrij vooraan gelopen en het relatief snel ontwikkeld.” (interview 8, interuniversitaire JD). Eén respondent geeft aan dat het joint programme niet past in de internationaliseringsstrategie: “En dus internationalisering stimuleren op masterniveau, daar is geen centrale strategie voor. (...) Ik weet niet precies of het bij universiteiten helemaal opgesplitst is in beleid, maar ik zie hier op de VU dat stimuleren van internationalisering op bachelorniveau de grootste aandacht krijgt.” (interview 7, interuniversitaire JD). Ten derde geeft een respondent aan dat het joint programme zelfstandig is opgezet: “Maar het is meer een internationaliseringsstrategie van ons als opleiding.” (interview 11, interuniversitaire DD/MD).

Joint programmes voldoen aan internationaliseringsplannen

Vijf van de twaalf respondenten geven aan dat ze met hun joint programme voldoen aan de internationaliseringsplannen van de universiteit. Een respondent geeft aan: “Het sluit daar naadloos op aan, zou ik zeggen. Erasmus Mundus is ook centraal, wat het College van Bestuur ook duidelijk stimuleert. Dus daar passen wij ook heel duidelijk bij.” (interview 3, EM JD). Een andere respondent geeft aan dat ze vooral voldoen aan de vraag voor internationale studenten: “Ze willen internationale studenten. Die leveren wij ook.” (interview 5, EM DD/MD). Een respondent geeft aan dat ze voldoen aan de internationaliseringsplannen, omdat de universiteit graag Duitse studenten wil en dat zij deze met het joint programme ook werven: “Ik denk dat bij de RU hier, omdat de RU ook zo vlakbij Duitsland is, er veel aandacht is voor Duitsland. Hier zijn ook veel Duitse studenten. Er wordt actief geworven voor Duitse studenten om ze hier naartoe te krijgen. Ik denk wel dat Nederland-Duitslandstudies ook iets is wat heel goed in deze oriëntatie naar Duitsland past.” (interview 9, interuniversitaire DD/MD).

Joint programmes onderdeel internationaliseringsplannen

Twee respondenten, beide van Erasmus Mundusprogramma met een double of multiple degree, geven aan dat ze specifiek aansluiten bij de internationaliseringsplannen vanwege de wens vanuit de universiteit om joint programmes te hebben. Een respondent geeft aan: “Het is een onderdeel van, want het is één van de double degreeprogramma’s. (...) Dus het is eigenlijk heel goed ingebed in de strategie. En het wordt ook echt gezien als kwaliteitsmiddel. Het is niet echt een manier om grote aantallen studenten tegelijk te trekken.” (interview 4, EM DD/MD). De andere respondent geeft aan: “Wij hebben een commissie internationalisering die alle double degreevoorstellen beoordeelt voordat het College van Bestuur ja zegt. En dat is een heel document met eisen waaraan het programma moet

voldoen.” (interview 6, EM DD/MD). De eerste respondent geeft hierbij tevens aan dat joint programmes gestimuleerd worden door ervaringen met elkaar te delen: “De faculteit waar ik dan voor werk, School of Economics and Management, die is daar echt als eerste mee begonnen en die heeft daar ook redelijk wat ervaring mee. Dus ja, die informatie wordt gedeeld met andere faculteiten. Dus we hebben ook een soort werkgroep joint programmes waarbij mensen die joint programmes runnen regelmatig bijeenkomen om te kijken: wat zijn nou de bottlenecks, wat gebeurt er?” (interview 4, EM DD/MD).

Vergelijking institutionele internationaliseringsstrategie

Na de analyse van de internationaliseringsplannen van de universiteiten en de verklaringen van de respondenten, zal een vergelijking worden gemaakt tussen deze twee bronnen. De internationaliseringsplannen van de universiteiten die zijn gebruikt, zijn de huidige internationaliseringsplannen, terwijl de verklaringen van de respondenten vaak terugslaan op de internationaliseringsplannen van de universiteit ten tijde van het opzetten van het joint programme. Hier wordt in de analyse rekening mee gehouden. De respondenten worden als vorm van joint programme meegenomen in de analyse. Hieronder volgt per universiteit en bijbehorend programma die in dit onderzoek is meegenomen een vergelijking.

Wageningen University

In het strategisch plan van Wageningen University staat de wens om wat betreft internationalisering meer studenten te werven, met onder andere Europese partners samen te werken en de reputatie van de universiteit te verbeteren. Tevens vindt de universiteit het belangrijk dat studenten internationale ervaring, competenties en kennis opdoen: “We zijn een internationale universiteit en we leiden onze studenten in de ‘international classroom’ op om wereldwijd aan de slag te kunnen. De complexiteit van de vraagstukken in ons domein vereist dat studenten ook beschikken over goede interculturele vaardigheden” (Wageningen University, 2015). De universiteit wil tevens middels internationale studenten de onderwijskwaliteit verbeteren. Het ontwikkelen van joint programmes vindt de universiteit belangrijk: “We ontwikkelen ons beleid rond double en joint degrees verder.” (Wageningen University, 2015). De respondent geeft aan dat hij weet dat er een “uitgekiende strategie” (interview 1, EM JD) is, maar dat ze zich daar weinig van hebben aangetrokken bij het opzetten van het joint programme. De respondent geeft aan dat ze momenteel niet voldoen aan de vraag van de universiteit: ‘Het gaat nou aan de hand van prioriteiten en bijvoorbeeld de IMRD werkt nu met partners samen die niet op het lijstje voorkomen van universiteiten waar Wageningen prioriteit aan wil geven.’ (interview 1, EM JD). Hoewel het strategisch plan van

de universiteit aangeeft dat ze met Europese partners samenwerken, is dit specifiekler dan daar geschreven staat.

Universiteit Twente

In de internationaliseringsvisie op de website van de Universiteit Twente staan een viertal internationaliseringsmotieven beschreven. Dit zijn meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten verkrijgen, samenwerking aangaan, reputatie verbeteren en studenten werven. Over studenten werven staat geschreven: “We willen inzetten op een verhoging van de internationale instroom naar 640 studenten in de master.” (Universiteit Twente, 2014). Daarnaast staat dat de universiteit zich bezighoudt met internationale projecten zoals joint degrees. De respondent heeft in zijn verklaring vooral aangegeven dat het joint programme past bij de internationaliseringsstrategie van de faculteit ter aanvulling. Het joint programme past volgens de respondent beter bij de universiteit, “omdat de universiteit als geheel natuurlijk ook meer samenwerkt met Westerse landen.” (interview 2, EM JD).

Rijksuniversiteit Groningen

Rijksuniversiteit Groningen spreekt in haar internationaliseringsplannen van zes internationaliseringsmotieven. De reputatie van de universiteit en onderwijskwaliteit verbeteren, meer studenten werven, internationale ervaring, competenties en kennis van studenten en personeel verkrijgen en samenwerking aangaan vindt Rijksuniversiteit Groningen belangrijk. In de plannen staat: ‘In de derde plaats gaat het om strategische samenwerking met partners in Europa en overige werelddelen, gericht op het versterken van de kwaliteit.’ (Rijksuniversiteit Groningen, n.d.). Ook het ontwikkelen van joint programmes is belangrijk: “Het gaat voornamelijk om (...) het verzorgen van gezamenlijke master- en PhD-opleidingen.” (Rijksuniversiteit Groningen, n.d.). Ook de respondent geeft aan dat het voor de universiteit belangrijk is om studenten aan te trekken van buiten de grenzen. De respondent geeft aan dat de universiteit Erasmus Mundus stimuleert, maar dit is niet direct terug te vinden in de internationaliseringsplannen van de universiteit.

Tilburg University

In de internationaliseringsplannen van Tilburg University staan drie internationaliseringsmotieven die belangrijk worden gevonden: reputatie van de universiteit verbeteren, een samenwerking aangaan en meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten verkrijgen. De respondent geeft aan: “Het is onderdeel van, want het is één van de double degreeprogramma’s. (...) Dus het is eigenlijk heel goed ingebed in de

strategie.” (interview 4, EM DD/MD). De respondent geeft aan dat de universiteit actief bezig is met joint programmes, maar hierover is niets terug te vinden in de internationaliseringsplannen van de universiteit.

Universiteit Utrecht

De internationaliseringsplannen van Universiteit Utrecht beperken zich tot het aangaan van samenwerkingen en dan specifiek met partners van de League of European Research University (LERU). Hiervan is de respondent op de hoogte: “Maar ze hadden denk liever gehad dat wij allemaal met LERU-partners hadden samengewerkt, bijvoorbeeld.” (interview 5, EM DD/MD). Verder schrijft de universiteit in haar internationaliseringsplannen: “De samenwerking met strategische LERU-partners in het onderzoek zal bijdragen aan het ontwikkelen van gemeenschappelijk onderwijs (joint programmes, Marie Curie programma’s) dat studenten een aantrekkelijk internationaal perspectief biedt.” (Universiteit Utrecht, n.d.). De respondent was tevens op de hoogte dat de universiteit graag joint programmes wilde, maar gaf aan dat het dan om Erasmus Mundusprogramma’s moest gaan. Dit staat minder specifiek in de internationaliseringsplannen van de universiteit.

TU Delft

TU Delft heeft zeven internationaliseringsmotieven in haar internationaliseringsplannen staan: reputatie van de universiteit, onderzoekskwaliteit en onderwijskwaliteit verbeteren, internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten en personeel verkrijgen, meer studenten werven en samenwerking aangaan. De universiteit geeft tevens aan joint programmes belangrijk te vinden: “De TU Delft heeft de intentie om het aantal joint education programma’s verder uit te bouwen, waarbij een centrale toetsingscommissie vooraf het programma toetst op inhoudelijke kwaliteit en haalbaarheid. Toetsingscriteria zijn: een meerwaarde van het programma voor de onderwijs- en onderzoeksportfolio, de kwaliteit van de partnerinstelling, meerwaarde voor het aantrekken van nieuwe doelgroepen, bijdrage aan de versterking internationale uitstraling van de TU Delft, kwaliteit van de opleiding, kostenefficiëntie, financiële levensvatbaarheid, praktische uitvoerbaarheid.” (TU Delft, n.d.b). De respondent geeft aan hiervan op de hoogte te zijn: “Wij hebben een commissie internationalisering die alle double degreevoorstellen beoordeeld voordat het College van Bestuur ja zegt. En dat is een heel document met eisen waaraan het programma moet voldoen. Daar wordt aan getoetst. Daar voldoen we grotendeels aan, want het zijn gereputeerde instellingen en het kost niet teveel extra werk om dat programma in te passen in je bestaande programma, omdat ze gewoon meelopen in je lopende programma.

Enige probleem is de financiën. Daar wordt altijd over gesputterd. Maar als de faculteit zegt: “We nemen dat verlies.” Dan is het geen probleem.” (interview 6, EM DD/MD).

Vrije Universiteit Amsterdam

Vrije Universiteit Amsterdam heeft drie internationaliseringsmotieven in haar strategisch plan en op haar websitetekst: meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten verkrijgen, reputatie van de universiteit verbeteren en meer studenten werven. Er staat onder andere: “Daarom streeft de VU naar verdere internationalisering van haar opleidingen. Om te beginnen in de masteropleidingen en, waar mogelijk en realistisch, ook in de bacheloropleidingen.” (Vrije Universiteit Amsterdam, n.d.). De respondent ziet dit anders: “En dus internationalisering stimuleren op masterniveau, daar is geen centrale strategie voor. En dat komt omdat je toch wel in detail verschillende beleidsideeën erover hebt. (...) Ik weet niet precies of het bij universiteiten helemaal opgesplitst is in beleid, maar ik zie hier op de VU dat stimuleren van internationalisering op bachelorniveau de grootste aandacht krijgt. Omdat je dat vanuit één dienst, centraal, kan organiseren.” (interview 7, interuniversitaire JD). Tevens zegt de universiteit toe te willen werken naar joint degrees, zodat een gevarieerd en breed aanbod van opleidingen kunnen worden gehandhaafd (Vrije Universiteit Amsterdam, 2014).

Erasmus Universiteit Rotterdam

In het strategisch plan van Erasmus Universiteit Amsterdam zijn zeven internationaliseringsmotieven terug te vinden: meer studenten werven, meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten en personeel verkrijgen, de reputatie van de universiteit verbeteren, stimulans vanuit de Europese Unie en het verbeteren van de onderwijskwaliteit. Daarnaast wil de universiteit joint programmes ontwikkelen: “Wetenschappers hebben netwerken, nu nog vaak gericht op onderzoekssamenwerking. In 2018 zullen zij hiernaast ook meer internationale onderwijssamenwerking hebben ontwikkeld. Dit zal resulteren in verschillende vormen van ‘joint programming and education’.” (Erasmus Universiteit Rotterdam, n.d.b). Ook de respondent geeft aan dat zij het joint programme aan het ontwikkelen waren voor de universiteit er wat mee deed: “Dus wij waren eigenlijk relatief snel vooral ook met die masteropleiding. Dus wij hebben in die zin altijd vrij vooraan gelopen en het relatief snel ontwikkeld. Want die kennis was er gewoon nog niet.” (interview 8, interuniversitaire JD).

Radboud Universiteit Nijmegen

Bij Radboud Universiteit Nijmegen zijn vier internationaliseringsmotieven terug te vinden in de internationaliseringsstrategie: onderwijskwaliteit verbeteren, meer studenten werven, de reputatie van de universiteit verbeteren en samenwerking met Europese partner. Deze universiteit wil ook joint programmes ontwikkelen. De respondent geeft aan dat het programma aansluit op de strategie, omdat er binnen het programma met een Duitse partner wordt samengewerkt (interview 9, interuniversitaire JD). Ook in de internationaliseringsstrategie is terug te vinden dat de instroom van Duitse studenten belangrijk is (Radboud Universiteit Nijmegen, 2013).

Maastricht University

Maastricht University heeft twee internationaliseringsmotieven in de internationaliseringsplannen: meer studenten werven en meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten verkrijgen. Ook geven ze aan joint programmes te willen ontwikkelen: “Maastricht University doet inspanningen om joint en double degrees op te zetten met netwerkpartners binnen en buiten Nederland.” (Maastricht University, 2012). Ook wordt deelname aan Erasmus Mundusprogramma’s als doel gesteld. De respondent weet niet hoe het joint programme is ingebed in de internationaliseringsstrategie, maar geeft wel aan over de universiteit: “Zonder was het niet gelukt. We zijn bekend en worden gestimuleerd. En ze hebben ons ook ondersteund bij de visitatie en accreditatie. Maar wat ze er verder strategisch mee doen, daar heb ik geen idee van.” (interview 10, interuniversitaire JD).

Universiteit van Amsterdam

In de internationaliseringsplannen van de Universiteit van Amsterdam zijn vier internationaliseringsmotieven terug te vinden: meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten en personeel verkrijgen, samenwerken met een Europese partner en meer studenten werven. De Universiteit van Amsterdam wil tevens joint degrees aanbieden: “De kwalitatieve en kwantitatieve uitbreiding van instrumenten die de internationale oriëntatie van het hoger onderwijs stimuleren, waartoe ook het aanbieden van joint degrees (mits ontwikkeld met kwalitatief goede partners) gerekend kan worden, zet gestaag voort.” (Universiteit van Amsterdam, 2012). De respondent zegt dat ze weinig met de internationaliseringsstrategie te maken hebben: “Het komt niet altijd overeen. Het is ook lastig. Het is zo’n klein programma dat het voor de universiteit bijna lastig is om te hebben.

(...) Maar het is meer internationaliseringsstrategie van ons als opleiding. Wij zijn een superkleine opleiding.” (interview 11, interuniversitaire DD/MD).

TU Eindhoven

TU Eindhoven wil meer studenten werven via internationalisering. Tevens wil deze universiteit joint programmes opzetten: “Met geselecteerde partneruniversiteiten worden joint programs opgezet. Uitgangspunt is dat alle Nederlandse studenten een stage c.q. deel van hun opleiding in het buitenland doen.” (TU Eindhoven, 2011). Volgens de respondent sluiten zij bij de strategie aan met het joint programme, omdat de universiteit graag buitenlandervaring voor studenten wil: “Maar op zich past het wel goed. Het beleid is ook om Nederlandse studenten die geen internationale ervaring hebben toch te stimuleren om internationale ervaring op te bouwen in hun master. (...) Wij gaan een beetje extreem, want wij zeggen: “Ga een jaar.” Maar dan krijg je er ook iets voor.” (interview 12, interuniversitaire DD/MD).

Deelresultaat institutionele internationaliseringsstrategie

Uit de internationaliseringsplannen van de universiteiten blijkt dat veel internationaliseringsmotieven die de oprichters van joint programmes belangrijk vonden ook terug te vinden zijn in de internationaliseringsplannen van de betreffende universiteit. Bijna alle universiteiten willen meer studenten werven, meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten verkrijgen, de reputatie van de universiteit verbeteren, met Europese partners samenwerken en onderwijskwaliteit verbeteren. Deze internationaliseringsmotieven, uitgezonderd reputatie van universiteiten verbeteren, staan ook in vijf meest relevante motieven van de respondenten. Hoewel de motieven om te internationaliseren overeenkomen, blijkt dat de helft van de respondenten zegt los te staan van de internationaliseringsplannen. Een groot aantal geeft aan dat ze er aan voldoen, terwijl twee respondenten zeggen dat ze echt onderdeel zijn van de internationaliseringsplannen. De motieven om te internationaliseren sluiten dus aan, maar de verbinding tussen de plannen en de joint programmes is niet sterk. Dat is ook terug te zien in de vergelijking tussen de plannen en de joint programmes onderling. In enkele gevallen sluiten de plannen en de joint programmes aan, maar dit is dan onbewust. Daarnaast geven veel respondenten aan dat zij een joint programme hadden voordat de universiteit dat had. Bijna alle universiteiten hebben in hun huidige plannen staan om joint programmes op te richten, terwijl de in dit onderzoek gebruikte joint programmes al langer bestaan.

Kennis en keuze joint programmes

In dit onderzoek worden vier verschillende vormen om een joint programme op te zetten onderscheiden. Dit zijn een Erasmus Mundus joint degree, Erasmus Mundus double of multiple degree, interuniversitaire joint degree en interuniversitaire double of multiple degree. Om te weten in hoeverre de respondenten bewust waren voor de keuze van de vorm van het joint programme is gevraagd of zij kennis hadden van de verschillende vormen van joint programmes en waarom zij een bepaalde vorm van een joint programme hebben gekozen bij het opzetten. De analyse hiervan volgt hieronder, gevolgd door het deelresultaat ervan.

Kennis over vormen joint programmes

Als het gaat over de vormen van joint programmes gaven zeven van de twaalf respondenten aan dat zij op de hoogte waren van alle vormen van de joint programmes. Drie respondenten gaven aan dat zij niet meer weten of zij deze kennis hadden, bij twee respondenten vanwege het feit dat zij niet aanwezig waren bij het opzetten van het joint programme. Eén respondent geeft aan dat de mogelijkheid tot een bepaalde vorm van een joint programme was aangeboden, waardoor er niet is nagedacht over andere vormen. Tot slot geeft één respondent aan dat ze niet wisten van de mogelijkheden voor één vorm van een joint programme.

Keuze voor vorm joint programme

Respondenten hebben een reden gegeven waarom ze wel of niet voor een bepaalde vorm van een joint programme hebben gekozen. Hieronder staan de vormen waar respondenten wel of niet voor kozen.

Joint, double of multiple degree

Vier van de twaalf respondenten geven aan dat ze de voorkeur geven aan een joint degree. Deze respondenten hebben allemaal een joint programme met een joint degree. Drie respondenten vanwege de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het joint programme dat daarmee gepaard gaat. Een respondent geeft aan: “Nou, eigenlijk hadden we de ambitie om de verantwoordelijkheid van één opleiding met elkaar te delen. Dus je wilde echt één opleiding neerzetten. Vanaf het begin af aan wilden we dat het liefst. Omdat je anders toch blijft steken in een opleiding met een bepaalde visie, met een bepaalde aansluiting op het lokale onderwijs en dat blijft dan de verantwoordelijkheid van die opleiding, van die universiteit.” (interview 7, interuniversitaire JD). De andere respondent voegt daar tevens aan toe dat studenten een joint degree aantrekkelijker vinden: “Omdat iedereen dan in gelijke mate verantwoordelijkheid heeft. Terwijl bij andere vormen, dan hangt een partner erbij. Dat kan bijvoorbeeld problemen

opleveren in het overeind houden van zo'n opleiding (...) Maar je hoorde: het belangrijkste vind ik dat het voor de studenten het meest aantrekkelijk is." (interview 2, EM JD). De derde respondent geeft aan dat een joint degree eerlijker is dan een double degree: "Een voordeel van een joint degree ten opzichte van een double degree is dat je bij een double degree, vanuit de universiteit bekeken dan, je maar één keer een diploma afgeeft voor hetzelfde programma. Bij een double degree krijg je twee diploma's. Is dat fair? Klopt dat eigenlijk wel?" (interview 3, EM JD).

Een groter aantal respondenten (5/12) geeft aan dat een joint degree lastig is om op te zetten of zou het niet aanraden. Eén respondent geeft zelfs aan dat een joint degree "volstrekt onmogelijk" is (interview 5, EM DD/MD). Een respondent die een joint programme met een joint degree heeft, zou het niet aanraden: "En dat zal waarschijnlijk in de toekomst niet vaak gaan gebeuren. Het is ontzettend complex. (...) Maar dan ben je dus zo ongelooflijk veel bureaucratie aan het organiseren. En niet alleen organiseren, maar ook masseren. Want het is zo ongelooflijk moeilijk om over wetgeving en regelgeving, het examenprotocol en inschrijvingen, en over marketingsheets gezamenlijke afspraken te hebben. Dat is enorm." (interview 1, EM JD). Ook andere respondenten willen geen joint degree vanwege de complexiteit ervan: "Want ik wist al vanaf het begin dat een joint degree een hele hoop gedoe is, want je moet door een accreditatieprocedure gaan, en zo. Persoonlijk wil ik daar niet aan beginnen, want ik heb andere dingen te doen. Dat kost je veel tijd, enzovoort." (interview 12, interuniversitaire DD/MD). Een respondent geeft aan dat ze wel een Erasmus Mundusaanvraag hebben ingediend voor een joint degree, maar hier uiteindelijk niet aan konden voldoen: "We hebben uiteindelijk ook voor dit programma een aanvraag ingediend voor een joint degree, maar die is er nooit gekomen, omdat we eigenlijk zoveel bottle necks hadden in de wetgeving. (...) En we hebben ook heel duidelijk gemerkt, wat de studenten ons meegaven, dat ze er niet echt op zaten te wachten." (interview 4, EM DD/MD).

Een aantal respondenten hebben (5/12) geen joint degree alleen omdat het lastig was, maar ook omdat ze een double of multiple degree verkozen boven een joint degree. Een double of multiple degree was dan makkelijker, omdat er dan alleen verantwoordelijkheid was voor het eigen deel van het programma. Een respondent geeft aan: "Een multiple degree is dan makkelijker. Want dan kun je het scheiden. Dan is er een Nederlands deel en een ander deel." (interview 10, interuniversitaire JD). Een andere respondent geeft aan dat het voor de toekomst makkelijker is om een multiple degree te hebben: "Wij hebben ook veel moeite gehad met: "Oké, ga je richting een joint programme met drie partners. Hoe zit dat dan met

sustainability? Als we over tien jaar niet meer samenwerken, dan heb je zo'n diploma, wat moet je er dan mee?" (interview 4, EM JD).

Erasmus Mundus of interuniversitair

Vijf van de twaalf respondenten hebben een reden aangegeven waarom ze wel of geen Erasmus Mundus hadden of wilden. Drie van de respondenten die een joint programme in interuniversitaire vorm hebben, hadden liever een Erasmus Mundusprogramma gewild, maar zijn hier voor afgewezen. Een respondent geeft aan: "We hebben dus ook deelgenomen aan Erasmus Mundusvoorstellen. In het eerste jaar, 2006, hebben we 'm ingediend. In 2007 hebben we 'm ingediend. In 2008 niet. Beide keren niet gehaald. In 2009 hebben we 'm nog een keer ingediend. En toen waren er inmiddels al zoveel opleidingen die voor Erasmus Mundus wilden gaan. Het was zo aantrekkelijk. Het was zoveel geld wat daarin zat. En toen hebben we gaandeweg steeds slechter gescoord. Het aantal subsidieaanvragen was ook steeds groter. Dus waren we toen maar net iets sneller geweest. Dan hadden we de opleiding in de eerste aanvraag ietsje verder uitgewerkt. Dan is de kans dat je dan slaagt groter." (interview 7, interuniversitaire JD). De respondenten geven aan dat Erasmus Mundus ervoor zorgt dat er genoeg geld is om het programma op te starten en draaiende te houden. Eén van deze respondenten heeft Erasmus Mundus: "Wat nu de toekomst gaat brengen is nog onzeker. Omdat het voor ons ook heel lastig is om het programma draaiende te houden zonder subsidie. Dus dat is nu nog even onduidelijk wat dat gaat brengen." (interview 4, EM DD/MD). De respondent van het interuniversitaire joint programme dat gestopt is, geeft aan: "Je moet echt een beurzensysteem hebben. Daar hebben we in Erasmus+ ook nog naar gekeken. Kunnen we het in de lucht houden? Kunnen we daar nou wat mee?" (interview 8, interuniversitaire JD). Een andere respondent geeft aan dat Erasmus Mundus belangrijk is om startkapitaal te hebben en het programma goed neer te zetten (interview 7, interuniversitaire JD).

Twee andere respondenten, met een Erasmus Mundusprogramma, geven daarentegen aan dat ze Erasmus Mundus niet nodig hebben vanwege het geld of vanwege de ervaring die reeds is opgedaan. "Nee, wij gaan door. Ik kan me voorstellen dat de funding ophoudt, dat zou logisch zijn voor de tweede keer. Maar dan hoop ik wel dat ze ons accrediteren. Dat we onder dit label door mogen gaan. Dat zou een heleboel werk schelen, want dan hoeven we die beurzen niet meer te verdelen. En dan zouden er nog steeds studenten komen. Er komen er natuurlijk wel veel op die beurs af." (interview 5, EM DD/MD). De andere respondent geeft

aan dat ze de hulp niet meer nodig hebben: “Nou, dan hebben we inmiddels zo veel ervaring, dat het nauwelijks extra moeite meer kost.” (interview 6, EM DD/MD).

Eén respondent, van een interuniversitair programma, geeft aan dat ze geen Erasmus Mundus zou willen hebben vanwege het feit dat het met kosten tegenvalt als het stopt: “Ik zie wel vaker dat binationale opleidingen die een Erasmus Mundus hadden op het bepaalde moment dat zij dat niet meer krijgen problemen hebben. (...) Bij Erasmus Mundus hebben ze heel goed beurzen voor studenten. Zodat je tien of meer studenten een complete beurs kunt geven. En het is natuurlijk zo: als je deze beurzen niet meer hebt, dan trek je ook bepaalde studenten niet meer.” (interview 9, interuniversitaire JD).

Deelresultaat kennis vormen joint programmes

Bij het opstarten spelen niet alleen internationaliseringsmotieven een rol, maar ook de keuze voor een bepaalde vorm van een joint programme. De meeste oprichters van joint programmes waren op de hoogte van de verschillende mogelijkheden om een joint programme op te starten. Er werd gekozen voor een joint programme met een joint degree om de verantwoordelijkheid met partners te delen. Reden om geen joint degree te kiezen, was de complexiteit van een joint degree omtrent onder andere regelgeving. Niet alleen vanwege de complexiteit van joint degrees worden daarom double en multiple degrees verkozen, maar ook omdat de verantwoordelijkheid dan alleen geldt voor het eigen deel en niet van dat van de partner. Een joint programme via Erasmus Mundus heeft de voorkeur vanwege de subsidies die daarmee verkregen konden worden. Een interuniversitair programma heeft de voorkeur, omdat dat geen risico met zich meebrengt dat de geld- en studentenstroom in de toekomst afneemt of stopt.

Samenvatting van resultaten

Naar aanleiding van de analyse van de interviews en internationaliseringsplannen en de deelresultaten die hier uit zijn voortgekomen, wordt een samenvatting gegeven van de resultaten die zijn gevolgd uit de analyse. Tot slot wordt het huidige onderzoek ingebed in de bestaande onderzoeksliteratuur. Hierin wordt teruggegrepen op de literatuur en de verwachtingen die er bij de uitkomsten van dit onderzoek waren.

Resultaten analyse

Allereerst is in de analyse van dit onderzoek gekeken naar welke internationaliseringsmotieven hebben meegespeeld bij het opstarten van het joint programme en in welke mate deze motieven meespeelden. Het blijkt dat alle internationaliseringsmotieven meespelen bij het opstarten van een joint programme, maar dat

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

de mate waarin het motief meespeelt verschilt. Internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten, het onderwijs in het vakgebied uitbreiden en een samenwerking aangaan met een Europese partner blijken de belangrijkste motieven om een joint programme op te starten. Met een joint programme gaat het erom studenten in internationale of Europese context van elkaar te laten leren en vakgebieden uit te breiden door onder andere samen te werken met Europese partners. Deze motieven blijken altijd in positieve zin mee te spelen bij het opstarten. Minder relevante motieven, die niet uitsluitend bevestigende redenen hebben, zijn motieven die gaan over onderwijs- en onderzoekskwaliteit, internationale marketing en de reputatie van de universiteit. Deze motieven zijn vaak een gevolg van een joint programme en spelen niet in de eerste plaats mee. Ook is het mogelijk dat er al sprake van is, zoals bij onderwijs- en onderzoekskwaliteit het geval is. De minst belangrijke motieven zijn de stimulans van de Europese Unie (EU), de internationale ervaring, competenties en kennis van personeel en financiële motieven. De stimulans van de EU verschilt per joint programme. Wanneer het geen rol speelt, wordt er weinig steun ervaren voor het joint programme in de praktijk. Wanneer de EU wel een rol speelt, komt dit vaak door de financiële stimulans. Het personeel heeft vaak al internationale ervaring, waardoor deze weinig meespeelt. De studenten zijn belangrijker. Het financiële motief is het minst belangrijk, omdat een joint programme niet winstgevend is. Dit laat ook zien dat joint programmes door de betrokkenen niet worden opgericht voor eigen gewin, maar veelal voor de studenten en het vakgebied, te zien aan de prioritering van de motieven.

Binnen de prioritering van de internationaliseringsmotieven zijn vooral overeenkomsten tussen de verschillende vormen van joint programmes of zijn de verschillen aan de hand van de redenen niet te verklaren. Eén van de verschillen die te verklaren en een relevant verschil is, is het verschil in stimulans van de EU, waarbij beide vormen van joint degrees dit belangrijker vinden dan beide vormen van double en multiple degrees. Dit is te verklaren doordat uit de interviews naar voren komt dat joint degrees meer worden gestimuleerd door de EU en de EU hier meer bekendheid aan geeft dan bij double en multiple degrees.

De internationaliseringsmotieven worden weinig ondersteund door andere motieven bij het opstarten van joint programmes. Alleen het bevorderen van relaties met partners, het werkveld en de maatschappij worden genoemd als extra motieven, maar de mate waarin deze worden genoemd is beperkt.

Waar internationaliseringsmotieven en andere motieven belangrijk zijn voor het opstarten van een joint programme, zijn er ook een aantal belemmerende factoren bij het

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

opstarten van een joint programme. Belemmeringen zijn wetgeving, nationale systemen en onderwijssystemen die een joint programme niet bevorderen, tijd, energie en geld dat in grote mate in het opstarten moet worden gestoken en in mindere mate de kwaliteitszorg, die overal anders is geregeld. Het enige verschil in de vormen van joint programmes is gevonden bij de belemmering die de wetgeving bij joint degrees met zich meedroeg, welke alleen bij programma's met joint degrees zijn gevonden.

Het blijkt dat joint programmes niet zijn opgezet vanuit de internationaliseringsplannen van de universiteiten. Vaak zijn de joint programmes uit eigen motivatie en initiatief van wetenschappelijk personeel opgezet, waarmee het in enkele gevallen onbewust een onderdeel is van de internationaliseringsplannen. De internationaliseringsmotieven van de plannen van de universiteit komen vaak overeen met de motieven van de betrokkenen bij joint programmes. Hoewel de huidige internationaliseringsplannen en de joint programmes vaak overeen komen in motieven, zijn de joint programmes vaak opgestart voordat het een plan van de universiteit werd.

Tot slot blijkt er veel kennis te zijn over de verschillende vormen van joint programmes. Dat er verschillende vormen zijn, is omdat elke vorm zijn eigen voordelen en nadelen heeft. Joint degrees worden gekozen om in de samenwerking de verantwoordelijkheid met de partners te delen. Dat is tevens een reden om een double of multiple degree te kiezen, wanneer oprichters alleen verantwoordelijk willen zijn voor het deel dat op hun eigen universiteit wordt verzorgd. Een nadeel van de joint degree is de complexiteit ervan door onder andere regelgeving. Erasmus Mundus wordt gekozen vanwege de subsidies die daarmee gepaard gaan. Een interuniversitair programma wordt gekozen, omdat dat weinig of geen risico met zich meebrengt omtrent het afnemen of stoppen van de geld- en/of studentenstroom.

Inbedding resultaten in onderzoeksliteratuur

De vier internationaliseringsmotieven, internationale ervaring voor studenten, het onderwijs in het vakgebied uitbreiden, een samenwerking aangaan met een Europese partner en meer studenten werven, die in dit onderzoek het belangrijkste worden gevonden bij het opstarten van joint programmes, komen deels overeen met de elementen uit het onderzoek van De Haan (2014b). In dat onderzoek bleken universiteiten, net als in het huidige onderzoek, meer studenten werven en internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten verkrijgen als belangrijke internationaliserings-elementen zien. De drie andere motieven die in dit onderzoek belangrijk bleken, zijn in het onderzoek van De Haan (2014b) minder belangrijk voor universiteiten. De elementen die in het onderzoek van De Haan

(2014b) tevens als belangrijk naar voren kwamen, namelijk internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel verkrijgen en onderwijskwaliteit en onderzoekskwaliteit verbeteren, blijken in het huidige onderzoek minder relevant bij het opstarten van een joint programme. De reden voor deze verschillen is dat het onderzoek van De Haan (2014b) naar internationaliseringselementen vanuit universiteiten in het algemeen heeft gekeken, terwijl dit onderzoek naar de internationaliseringsmotieven voor de oprichters van de specifieke internationaliseringsactiviteit joint programmes heeft gekeken.

Daarnaast werd verwacht dat de EU en het financiële oogpunt in sterkere mate meespeelden bij Erasmus Mundusprogramma's (Huisman & Van der Wende, 2005, p. 221; Keeling, 2006). In het huidige onderzoek blijkt dit niet te verschillen van interuniversitaire programma's. Een reden hiervoor is dat andere motieven voor alle vormen van joint programmes belangrijker waren en stimulans van de EU en financiële stimulans voor Erasmus Mundusprogramma's in de praktijk meevallen.

Ten derde werd verwacht dat een multilaterale samenwerking werd opgezet vanwege duidelijke en strategische doelen en dat er voor een bilaterale samenwerking werd gekozen vanwege de complexiteit omtrent verschillende onderwijssystemen en culturen bij een multilaterale samenwerking (Knight, 2004). Uit het onderzoek is beiden niet naar voren gekomen. De reden hiervoor is dat in het onderzoek in de meeste gevallen sprake was van een multilaterale samenwerking, ook al werd een double degree afgegeven, waarbij de voor- en nadelen van een multilaterale samenwerking niet werden beredeneerd.

Ten vierde was een samenwerking een belangrijke reden om een joint programme op te zetten. Zoals verwacht werd de samenwerking opgezet om samen meer te bereiken, het Europees hoger onderwijs te versterken (Huisman & Van der Wende, p. 221). Ook wederzijds vertrouwen, gedeelde en bestaande verbindingen bleken een reden om de samenwerking aan te gaan, omdat de partners elkaar bijna altijd al kenden vanuit een andere samenwerking of netwerk en er graag mee wilden samenwerken (Chan, 2004; Huisman & van der Wende, p. 221). Uit de literatuur bleken geografische ligging, taalovereenkomsten en culturele affiniteit redenen om bepaalde partners te kiezen, maar in het huidige onderzoek zijn deze niet naar voren gekomen (Chan, 2004; Huisman & van der Wende, p. 221).

Ten vijfde werd verwacht dat er enerzijds internationaliseringsmotieven van universiteiten zijn die vastgelegd zijn in internationaliseringsplannen en anderzijds internationaliseringsmotieven van het personeel dat betrokken is bij het opstarten van joint programmes (Knight & De Wit, 1995, pp. 25-28; Rudzki, 1995; De Wit, 2009, pp. 23-25). Er blijkt in het huidige onderzoek geen procesrelatie te zijn, maar een implementatiekloof, wat

tevens uit het onderzoek van De Haan (2014a) naar voren is gekomen. Hoewel De Haan (2014a) in haar onderzoek spreekt van een verschil tussen de plannen van de universiteit en de activiteiten, blijkt uit dit onderzoek dat er veel overeenkomsten zijn in de motieven. Er is dus sprake van een onbewuste procesrelatie tussen internationaliseringsplannen van universiteiten en het opzetten van joint programmes.

Tot slot is uit het onderzoek naar voren gekomen dat joint degrees veel problemen met wetgeving en nationale systemen met zich mee brengen. Hoewel dit niet uit de onderzoeksliteratuur naar voren is gekomen, is hier wel eerder onderzoek naar gedaan door de VSNU (2014). Ook uit het onderzoek van de VSNU (2014) bleek dat hier belemmeringen in werden ervaren om joint degrees op te starten. In het huidige onderzoek is dit, hoewel niet specifiek bevraagd, opnieuw naar voren gekomen.

Conclusie

De hoofdvraag die in dit onderzoek centraal stond, was: ‘Welke internationaliseringsmotieven speelden mee voor Nederlandse universiteiten bij het opstarten van een Europese joint master programme met onderscheid in zowel een samenwerking via Erasmus Mundus of een interuniversitaire samenwerking, als een joint, double of multiple degree?’ Verwacht werd dat elf internationaliseringsmotieven, die op basis van literatuur waren vastgesteld, meespeelden bij het opstarten van een joint programme. Daarnaast werd verwacht dat vijf internationaliseringsmotieven het belangrijkste zijn bij het opstarten, omdat uit de literatuur bleek dat universiteiten deze het meest elementair vonden.

De beantwoording van de hoofdvraag gebeurt aan de hand van de resultaten die uit het onderzoek zijn voortgekomen door middel van het trekken van conclusies hieruit. De resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op de interviews die voor dit onderzoek gedaan zijn en de documenten die gebruikt zijn.

Uit het onderzoek is gebleken dat elf internationaliseringsmotieven meespeelden bij het opstarten van een joint programme. De mate waarin elk internationaliseringsmotief meespeelde, verschilde per internationaliseringsmotief. Joint programmes worden vooral opgestart om studenten internationale ervaring op te laten doen, het vakgebied uit te breiden, samenwerking met Europese universiteiten te bevorderen en meer studenten te werven. Onderwijs- en onderzoekskwaliteit verbeteren, internationale marketing en de reputatie van de universiteit verbeteren speelt in mindere mate mee. Stimulering vanuit de Europese Unie, internationale ervaring voor personeel en financiële motieven is wel sprake van, maar speelt vaak niet mee bij het opstarten van een joint programme. Bij de internationaliseringsmotieven die meespeelden en de mate waarin deze meespeelden, zijn er vooral overeenkomsten te zien tussen de vier verschillende vormen van joint programmes. Er zijn weinig verschillen tussen de internationaliseringsmotieven die meespeelden bij het opzetten van een Erasmus Mundus joint degree, Erasmus Mundus double of multiple degree, interuniversitaire joint degree en interuniversitaire double of multiple degree. Een belangrijk verschil is dat Erasmus Mundusprogramma's niet meer worden gestimuleerd door de Europese Unie en gemotiveerd door financieel oogpunt dan interuniversitaire programma's. Joint degrees worden daarentegen wel meer gestimuleerd door de Europese Unie. Er bestond kennis over de verschillende vormen van joint programmes, waarbij er niet vanuit internationaliseringsmotieven, maar vooral vanuit praktische overwegingen, zoals gedeelde verantwoordelijkheid bij joint degrees en financiën bij Erasmus Mundus, werd gekozen voor een bepaalde vorm.

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

De internationaliseringsmotieven die meespeelden werden in enkele gevallen ondersteund door andere motieven om een joint programme op te starten, maar ook tegengewerkt door belemmeringen die meespeelden bij het opstarten van een joint programme. De internationaliseringsmotieven werden in enkele gevallen ondersteund door de motieven om relaties met partners, het werkveld en de maatschappij aan te gaan, maar de internationaliseringsmotieven hielden hierbij de overhand qua relevantie. De internationaliseringsmotieven om op te starten werden bemoeilijkt door de systemen, zoals wetgeving voor onder andere joint degrees, nationale systemen en onderwijssystemen, door de grote mate van tijd, energie en geld die in het opstarten gestoken moet worden en de kwaliteitszorg die in elk land anders geregeld is.

Tot slot werden de betrokkenen bij het opstarten van een joint programme gemotiveerd door hun eigen internationaliseringsmotieven en niet die van de universiteit. Veel joint programmes zijn opgestart op initiatief en uit motivatie van de oprichters, zoals wetenschappelijk personeel en vakgroepen, en niet door invloed van de internationaliseringsplannen van de universiteit, hoewel een aantal internationaliseringsmotieven onbewust overeenkwamen. De huidige internationaliseringsplannen van universiteiten bevatten de wens om joint programmes te ontwikkelen.

Aanbevelingen

De doelstelling van dit onderzoek is: inzicht krijgen in de internationaliseringsmotieven van Nederlandse universiteiten bij het opstarten van een Europese joint master programme met onderscheid in zowel een samenwerking via Erasmus Mundus en een interuniversitaire samenwerking, als een joint, double of multiple degree teneinde de Rijksoverheid, universiteiten en toekomstige oprichters van joint programmes hier op in te laten spelen in de toekomst. Het eerste deel van de doelstelling is behaald door antwoord te geven op de hoofdvraag en de deelvragen. Voor het behalen van het tweede deel van de doelstelling zullen een aantal aanbevelingen worden gedaan voor (toekomstige) oprichters van joint programmes, universiteiten en de Rijksoverheid.

Aanbevelingen voor (toekomstige) oprichters van joint programmes

Wees bewust van de internationaliseringsmotieven bij een joint programme

Uit het onderzoek blijkt dat bepaalde internationaliseringsmotieven belangrijker zijn voor het opstarten van een joint programme dan andere internationaliseringsmotieven. Met een joint programme kan internationale ervaring voor studenten worden verkregen en zijn er

kansen om het vakgebied uit te breiden of te behouden, wanneer het een klein vakgebied betreft. Daarnaast kunnen met een joint programme meer studenten geworven worden en is het een goede mogelijkheid om een samenwerking met één of meerdere Europese partners aan te gaan. Tevens kan de onderwijskwaliteit via een joint programme worden verhoogd, omdat er geleerd kan worden van andere partners. Het is niet aan te raden een joint programme op te starten wanneer financiën het motief zijn. De kans dat het joint programme winstgevend is, is klein, doordat het opzetten veel tijd kost en eventuele subsidies niet kostendekkend zijn. Daarnaast is financiële en inhoudelijke stimulans vanuit de Europese Unie, ook al betreft het een Erasmus Mundusprogramma, beperkt.

Wees bewust van de mogelijkheden voor joint programmes

Wanneer het plan is ontstaan om een joint programme op te richten, is het aan te bevelen stil te staan welke mogelijkheden van joint programmes er zijn. Er kan gekozen worden voor een joint programme via Erasmus Mundus of door het zelf op te zetten via een interuniversitaire samenwerking. Het voordeel van Erasmus Mundus is dat er beurzen voor studenten beschikbaar worden gesteld en er geld beschikbaar wordt gesteld voor het consortium, bijvoorbeeld voor gastcolleges. Voor een interuniversitaire samenwerking kan worden gekozen wanneer een joint programme niet zozeer met Europa te maken heeft, maar wanneer het onderwijs bijvoorbeeld over specifieke landen gaat, zoals Nederland-Duitslandstudies. Tevens wordt hierbij ook geen risico gelopen dat de financiering vanuit de Europese Unie stopt in de toekomst of dat er bepaalde studenten niet meer aangetrokken worden zonder Erasmus Mundusstatus. Daarnaast kan er worden gekozen om een joint, double of multiple degree af te geven bij het behalen van het joint programme. Uit het onderzoek blijkt dat joint programmes met joint degrees voor meer onderlinge verantwoordelijkheid zorgen bij partners onderling. Daarbij is er veel contact met de partners, omdat elk onderdeel van het programma overlegd moet worden. Een double of multiple degree is aan te bevelen wanneer de oprichter verantwoordelijk wil zijn voor zijn eigen deel aan het programma, maar los wil staan van de delen van de andere partners. Ook in dit geval zijn er mogelijkheden om nauwe contacten te onderhouden met de partners, maar hier is wat meer keuze in. In de keuze van een double of multiple degree is aan te bevelen bewust te zijn van de verblijfsduur die dit per land zich meebrengt. Als vanzelfsprekend kunnen studenten door een double degree langer in één land blijven dan bij een multiple degree. Het is de vraag of het aantrekkelijk is voor studenten om voor korte tijd naar verschillende landen te moeten.

Wees bewust van de omvang en de kosten

Uit het onderzoek blijkt dat de oprichters van joint programmes veel tijd, energie en geld kwijt zijn aan het opstarten van het joint programme. Dit kan in het geding komen met andere activiteiten welke de oprichters verplicht zijn om te doen in het kader van onderwijs en onderzoek. Daarom is het aan te raden voor de oprichters om bewust te zijn van de tijd en energie die het oprichten van een joint programme met zich meebrengt. Daarbij is het aan te bevelen het contact met het management van de universiteit te zoeken om te bespreken welke mogelijkheden er zijn in bijvoorbeeld extra financiering of extra personeel. Universiteiten willen over het algemeen graag joint programmes opstarten om te internationaliseren en het is aan te raden om te overleggen en samen te werken om deze gezamenlijke wens te vervullen.

Zoek contact met andere oprichters van joint programmes

Ook is het aan te bevelen om contact te zoeken met andere oprichters van joint programmes. Daarbij moet in gedachte worden gehouden dat elke joint programme anders is. Niet alleen in Erasmus Mundus of interuniversitair en joint, double of multiple degree, maar ook in aantal partners, duur van het joint programme en de landen waarmee samengewerkt wordt. Dit betekent echter niet dat oprichters van joint programmes niet veel van elkaar kunnen leren als het gaat om het opzetten van joint programmes. Tips die uitgewisseld kunnen worden betreffen onder andere het schrijven van Erasmus Mundusaanvragen, diplomaerkenning in andere landen en wettelijke mogelijkheden voor joint degrees. Onderlinge uitwisseling van ervaringen kan een hoop werk besparen, doordat niet steeds het wiel opnieuw uitgevonden hoeft te worden.

Werk vanuit bestaande netwerken

Uit het onderzoek blijkt dat de joint programmes vanuit bestaande netwerken zijn opgezet, bijvoorbeeld doordat er reeds een onderzoekssamenwerking of andere onderwijssamenwerking was of omdat het vakgebied een internationale vereniging heeft. Wanneer joint programmes worden opgezet vanuit bestaande netwerken weten de partners binnen het joint programme wat ze aan elkaar hebben en kunnen ze op elkaar vertrouwen, waardoor ze zich volledig richten op de inhoud van het joint programme. Het is daarom aan te bevelen dat joint programmes vanuit bestaande netwerken worden opgericht, zodat op een basis van vertrouwen een joint programme kan worden opgericht. Tevens kan een joint programme zorgen voor een verdieping of ontwikkeling van een bestaand netwerk, zodat het netwerk ook in de toekomst blijft bestaan.

Zorg voor goede marketing

Uit het onderzoek blijkt dat het per joint programme verschilt hoeveel studenten het joint programme trekt. In enkele gevallen trekken joint programmes te weinig studenten om voort te blijven bestaan. Daarnaast blijkt dat er weinig Nederlandse studenten geïnteresseerd zijn in het programma. Allereerst is het belangrijk dat genoeg studenten zich aanmelden, zodat een goede selectie, gebaseerd op eigen selectiecriteria of selectiecriteria van Erasmus Mundus, kan worden gemaakt van studenten die mogen deelnemen aan het programma. Daarnaast is het belangrijk dat Nederlandse studenten bekender worden met het fenomeen joint programmes en weten wat deze programma's voor hen kunnen toevoegen. Om deze twee doelen te bereiken is het belangrijk dat er aandacht wordt gegeven aan het bestaan van de joint programmes door reclame te maken voor de joint programmes bij studenten in het algemeen en bij Nederlandse studenten specifiek. Bij studenten in het algemeen zijn Erasmus Mundusprogramma's over het algemeen bekender, omdat deze in een lijst met Erasmus Mundusprogramma's staan waar andere joint programmes niet in te vinden zijn. Dit kan dus in het voordeel zijn om studenten te trekken. Bij Nederlandse studenten zijn joint programmes waar vanuit de bachelor ingestroomd kan worden of joint programmes die ingebed zijn in een regulier masterprogramma bekender, omdat dit een logischere stap om te nemen is voor de studenten.

Aanbevelingen voor universiteiten

Zorg voor een stimulans voor joint programmes

Uit het onderzoek blijkt dat joint programmes veel tijd, geld en energie kosten om op te zetten. Universitair personeel wil wel joint programmes opzetten, maar moet er veel voor laten en veel tijd in investeren om daadwerkelijk tot een joint programme te komen. Dit kan potentiële oprichters van joint programmes tegenhouden om een joint programme op te zetten. Dit kan tegen de wens van de universiteit zijn, omdat vele universiteiten in de internationaliseringsplannen hebben opgenomen om joint programmes op te richten. Het is daarom aan te bevelen potentiële oprichters van joint programmes te stimuleren om joint programmes op te richten. Dit kan gedaan worden door extra geld beschikbaar te stellen, zodat extra personeel kan worden aangenomen of extra tijd geïnvesteerd kan worden. Voordeel voor de universiteiten is hiermee dat de internationaliseringsplannen gericht in de praktijk kunnen worden gebracht. Het is daarbij aan te bevelen dat er een goed contact is tussen de verschillende lagen, zodat de oprichters van de joint programmes niet losstaan van

de universitaire internationaliseringsplannen, maar de joint programmes hier een onderdeel van worden.

Creëer een platform voor joint programmes

Uit het onderzoek blijkt dat veel joint programmes bottom-up op zijn gericht, met weinig hulp en steun van de universiteit en andere joint programmes die er binnen de universiteit zijn. Dit zorgt ervoor dat het wiel vaak opnieuw uitgevonden moet worden en de programma's los van elkaar en van de universiteit staan. Naar het voorbeeld van een Nederlandse universiteit wordt aanbevolen om een platform op te richten voor joint programmes. Hier kunnen onder leiding van de universiteit kennis en ideeën worden uitgewisseld tussen betrokkenen van (potentiële) joint programmes. Met behulp van dit platform kan bijvoorbeeld hulp aan elkaar geboden worden bij het schrijven van een Erasmus Mundusaanvraag, kennis over diplomaerkenning in andere landen en wettelijke mogelijkheden voor joint degrees. Met dit platform kan er tevens binnen de universiteit meer bekendheid aan joint programmes worden gegeven, waardoor ander personeel wordt gestimuleerd om joint programmes op te richten. Daarnaast kan er middels het platform gericht aan de internationaliseringsplannen worden gewerkt, waar joint programmes bij veel universiteiten een onderdeel van zijn.

Zet joint programmes in de spotlight

Uit het onderzoek blijkt dat het per joint programme verschilt hoeveel studenten het joint programme trekt. In enkele gevallen trekken joint programmes te weinig studenten om voort te blijven bestaan. Daarnaast blijkt dat er weinig Nederlandse studenten geïnteresseerd zijn in het programma. Het is belangrijk dat er genoeg studenten worden geworven voor het joint programme om vroegtijdig stoppen tegen te gaan. Het vroegtijdig stoppen brengt kosten met zich mee en heeft effect op de internationaliseringsplannen. Meer studenten trekken kan bijvoorbeeld door een Erasmus Mundusprogramma op te zetten, omdat deze over het algemeen een groter publiek bereikt dan interuniversitaire joint programmes vanwege de beurzen die daarmee gepaard gaan. Naast dat er genoeg algemene studenten aangetrokken moeten worden, is het aan te bevelen meer Nederlandse studenten te werven voor het joint programme. Nederlandse studenten zijn niet erg bekend met het fenomeen joint programmes. Het is daarom aan te bevelen joint programmes mee te nemen in de wervingscampagne voor masterprogramma's. Daarnaast zijn joint programmes waar vanuit de bachelor overgestapt kan worden of joint programmes die ingebed zijn in een regulier masterprogramma bekender bij Nederlandse studenten.

Aanbevelingen voor de Rijksoverheid

Stimuleer het opzetten van joint programmes

Uit het onderzoek is gebleken dat joint programmes veel tijd, geld en energie kosten om op te zetten. Universitair personeel wil wel joint programmes opzetten, maar moeten er veel voor laten en veel tijd in investeren om daadwerkelijk tot een joint programme te komen. Dit kan potentiële oprichters van joint programmes tegenhouden om een joint programme op te zetten, waardoor internationale universitaire samenwerking in Nederland niet toeneemt. Om te zorgen dat joint programmes ontwikkeld blijven worden, is het aan te bevelen dat er geld beschikbaar is voor het opstarten van joint programmes. Hoewel een joint programme duurder is dan een regulier masterprogramma, kan het Nederland wel meer brengen in de zin van onder andere excellente buitenlandse studenten die in de toekomst in Nederland blijven werken. Daarnaast zorgen joint programmes ervoor dat de wensen die in de internationaliseringsbrief van Bussemaker (2014) naar voren kwamen, gerealiseerd kunnen worden.

Neem obstakels weg: wetgeving en systeemverschillen

Uit het onderzoek blijkt dat veel betrokkenen van joint programmes obstakels hebben ervaren bij het opzetten van het joint programme. Deze hebben vooral betrekking op de nationale wetgeving en verschillende nationale (onderwijs)systemen. Hoewel het in veel gevallen tevens betrekking had op andere landen, zijn er echter ook obstakels op dit gebied die betrekking hadden op Nederland. Het gaat hier om de wetgeving van joint degrees en onderwijssystemen. Er bleek allereerst veel onduidelijkheid over de wetgeving van joint degrees. Er waren joint degrees die slaagden, joint degrees die in de praktijk niet uitvoerbaar leken en oprichters van joint programmes die er vanuit gingen dat joint degrees onmogelijk of minstens veel te moeilijk waren om op te zetten. Het is daarom aan te bevelen dat er duidelijkheid komt over de wetgeving rondom joint degrees waarin staat wat er mogelijk is en op welke manier dit uitgevoerd kan worden. Daarnaast is het aan te bevelen soepeler om te gaan met onderwijssystemen. Joint programmes stagneren bij het opzetten doordat onderwijssystemen tussen landen niet overeenkomen. Problemen tussen partners kunnen niet worden opgelost, omdat er in beide landen regels zijn die zorgen dat oplossingen niet kunnen worden doorgevoerd. Tevens zijn er problemen rondom accreditatie, waarbij het aan te bevelen is om een Europese accreditatie te bevorderen, waar reeds mee begonnen is (VSNU, 2014). Ook voor andere problemen rondom onderwijssystemen, zoals diplomaerkenning en diploma-uitgifte, is het aan te bevelen met andere landen en de Europese Unie in gesprek te

blijven, zodat dit geen redenen zijn om het opzetten van joint programmes te laten stagneren. Een soortgelijke aanbeveling werd al eerder door de VSNU (2014) gedaan.

Discussie

Dit onderzoek heeft zich gefocust op de koppeling van internationaliseringsmotieven aan een internationaliseringsactiviteit, namelijk het joint programme. Onderzoek naar de koppeling van internationaliseringsplan naar internationaliseringsactiviteit was er al (De Haan, 2014a), maar onderzoek vanuit de betrokkenen bij het oprichten van een internationaliseringactiviteit ontbrak. Dit onderzoek heeft internationalisering vanaf de praktijkkant belicht en inzicht gegeven in de manier waarop internationaliseringsmotieven hier een rol spelen. Interessant hierbij is dat de oprichters van joint programmes veel tijd, energie en geld in de joint programmes stoppen om te internationaliseren voor studenten en het vakgebied, terwijl ze niet bewust door de universiteit gestimuleerd worden. Hiermee is duidelijk geworden welke belangrijke rol oprichters van joint programmes vervullen in het internationaliseringsproces van de universiteit. Deze informatie is belangrijk voor universiteiten, die inzien hoe deze specifieke vorm van internationalisering kan bijdragen aan de institutionele internationaliseringsplannen, maar ook voor de potentiële oprichters, die meer inzicht willen krijgen in wat ze te wachten staat en hoe ze het joint programme zo strategisch mogelijk op kunnen zetten. Tot slot is deze informatie belangrijk voor de Rijksoverheid, zodat zij weet waar de knelpunten zitten en waarmee ze de oprichting van joint programmes kunnen versoepelen.

In dit onderzoek is bij de selectie van cases rekening gehouden met de verschillende vormen van joint programmes, geografische spreiding en verschillende soorten studieprogramma's. Dit heeft gezorgd voor een zo nauwkeurig mogelijke afspiegeling van de joint programmes in Nederland. Daarnaast is er een eenduidig beeld ontstaan van de internationaliseringsmotieven die meespelen bij de joint programmes. Er zijn geen grote verschillen tussen de joint programmes hierin gevonden, ongeacht de verschillen in vorm, locatie en vakgebied.

Hoewel dit onderzoek zorgvuldig is uitgevoerd, zijn een aantal beperkingen te benoemen. Allereerst zijn de onderzochte cases zo zorgvuldig mogelijk geselecteerd, maar dit betekent niet één op één dat de geselecteerde joint programmes een representatieve afspiegeling van alle joint programmes in Nederland zijn. In dit onderzoek worden aanbevelingen gedaan op basis van deze interviews, maar daarbij moet in acht worden genomen dat situaties van joint programmes kunnen afwijken van de geschetste situaties van joint programmes. Daarnaast zijn alleen Nederlandse partners in Europese joint programmes

onderzocht en zijn daarbij alleen de mastervarianten van joint programmes onderzocht. Hierdoor geeft dit onderzoek geen algemeen beeld van alle joint programmes, maar van Europese joint master programmes vanuit Nederlandse partners. Ten derde is per joint programme één betrokken persoon geïnterviewd. Hoewel de geïnterviewden getracht hebben antwoord te geven vanuit hun joint programme, kan niet worden uitgesloten dat tevens persoonlijke inzichten zijn gedeeld in de interviews en deze zijn meegenomen in de analyse. Tot slot bleek één geselecteerde interuniversitaire double of multiple degree tijdens het interview een interuniversitair joint degree te zijn. Hiermee zijn er in dit onderzoek slechts twee interuniversitaire double of multiple degrees meegenomen, waardoor het risico bestaat dat een minder algemeen beeld over deze vorm van joint programmes is ontstaan.

Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de internationaliseringsactiviteiten op universiteiten. Om internationalisering op universiteiten op een goede en volledige manier te implementeren, is het belangrijk om te weten wat de motieven zijn van internationaliseringsactiviteiten. Daarom is het belangrijk dat hier meer onderzoek naar gedaan wordt. In vervolgonderzoek kan worden gekeken naar andere internationaliseringsactiviteiten die op de universiteit mogelijk zijn. Hierbij kan, net zoals in dit onderzoek, worden gekeken welke internationaliseringsmotieven meespelen en in hoeverre het bewust in de praktijk is gebracht door de institutionele internationaliseringsplannen. Met dergelijk onderzoek kan meer inzicht worden verkregen over de rol van internationaliseringsplannen vanuit universiteiten. Een tweede suggestie is om onderzoek te doen naar de samenwerking tussen Europese universiteiten. In dit onderzoek is aangegeven dat de samenwerking bij een joint programme vooral ontstaat bij bestaande contacten en netwerken. Het is naar aanleiding van het huidige onderzoek interessant om meer inzicht te krijgen in de vorming van netwerken en de keuze van partners bij een samenwerking tussen universiteiten.

Referentielijst primaire bronnen

- Erasmus Universiteit Rotterdam (n.d.a). *Internationalisering: plan van aanpak*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op http://www.eur.nl/ssc_oos/diensten/onderwijs/kwaliteitszorg_onderwijs/intern/beleid/internationalisering/.
- Erasmus Universiteit Rotterdam (n.d.b). *Strategy 2014-2018*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op http://www.eur.nl/fileadmin/ASSETS/smc/mt/EUR_Strategie_2018_NL.pdf.
- Maastricht University (2012, augustus). *Inspired by quality: strategic programme 2012-2016*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op <http://www.maastrichtuniversity.nl/web/file?uuid=98373ed5-242b-4eb8-b2643062812dbbf3&owner=0a8ad2d9-4bdf-4af7-b3e5-7eb13a06438b>.
- Radboud Universiteit Nijmegen (2013, november). *Notitie internationalisering 2014-2018*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op http://issuu.com/radbouduniversiteit/docs/notitie_internationalisering?e=6804048/649581.
- Rijksuniversiteit Groningen (2012). *Profileringsdocument en prestatieafspraken Rijksuniversiteit Groningen*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op <https://www.rug.nl/about-us/who-are-we/strategy/prestatieafpraak2012.pdf>.
- Rijksuniversiteit Groningen (n.d.). *Naar 400 jaar passie & prestatie: strategisch plan Rijksuniversiteit Groningen 2010-2015*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op <http://www.rug.nl/about-us/who-are-we/strategy/strategischplan.pdf>.
- TU Delft (n.d.a). *De internationaliseringsstrategie voor de periode 2014-2020*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op <http://www.tudelft.nl/zakelijk/onderzoeksprojecten/erasmus-charter-for-higher-education/>.
- TU Delft (n.d.b). *Erasmus Policy Statement (Overall Strategy) Delft University of Technology (TU Delft)*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op http://www.tudelft.nl/fileadmin/UD/MenC/Support/Internet/TU_Website/TU_Delft_ortal/Samenwerken/Onderzoeksprojecten/Container_Onderzoeksprojecten/doc/Erasmus_Policy_Statement.pdf.
- TU Eindhoven (2011, januari). *Where innovation starts: TU/e 2020 strategisch plan*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op http://www.tue.nl/uploads/media/TUE_2020_Strategisch_Plan_NL_01.pdf.
- Universiteit Twente (2014, 9 december). *Internationaliseringsvisie 2020: het opleiden van de global citizen*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

<https://www.utwente.nl/vision2020/vision2020-up-to-date/internationalisering/archief-internationalisering/opleiden-van-de-global-citizen/>.

Universiteit Utrecht (n.d.). *Strategisch Plan Universiteit Utrecht 2012-2016*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op <http://www.uu.nl/files/strategischplanuu2012-2016pdf>.

Universiteit van Amsterdam (2012). *Strategisch kader internationalisering*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op http://www.uva.nl/binaries/content/assets/uva/nl/onderwijs/onderwijsprofiel/beleid/uva_kader_strategisch_inter_web_02.pdf?1361264612013.

Universiteit van Amsterdam (2014, 12 februari). *Internationalisering*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op <http://www.uva.nl/over-de-uva/uva-profiel/internationalisering/internationalisering.html>.

Vrije Universiteit Amsterdam (2014). *Visie 2015-2020: instellingsplan*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op http://vu.nl/nl/Images/IP_VU_2015_2020_tcm9-424291.pdf.

Vrije Universiteit Amsterdam (n.d.). *Internationalisering, nationale positie en regionale verankering*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op <http://www.vu.nl/nl/opleidingen/onderwijskwaliteit/visie/internationalisering-nationale-positie-regionale-verankering/index.asp>.

Wageningen University (2015). *Strategisch plan 2015-2018*. Geraadpleegd op 24 november 2015, op http://www.wageningenur.nl/upload_mm/0/8/c/58007436-3c50-4a15-a08f980a2e74c47b_8412100467_BC_strategisch%20plan_2015-2018_NL.pdf.

Referentielijst secundaire bronnen

- Altbach, P.G., & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11, 290-305.
- Bussemaker, M. (2014). De wereld in: visiebrief internationale dimensie van ho en mbo. Den Haag.
- Chan, W.W.Y. (2004). International cooperation in higher education: theory and practice. *Journal of Studies in International Education*, 8, 32-55.
- Corbett, A., & Henkel, M. (2013). The Bologna dynamic: strengths and weaknesses of the Europeanisation of higher education. *European Political Science*, 12, 415-423.
- EACEA (2015). The European Higher Education Area in 2015: Bologna process implementation report. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- EP-Nuffic (2015). Joint programmes from A to Z: a reference guide for practitioners. Den Haag: EP-Nuffic.
- European Commission (2013). *Erasmus Mundus 2009-2013 Programme Guide*. Brussel: European Commission.
- European Commission (2015). *Erasmus+ Programme Guide*. Brussel: European Commission.
- Ferrier-Kerr, J., & Haxton, P. (2014). Developing an inter-university partnership: the importance of relationally-connected leaders. *The Journal of Values-Based Leadership*, 7, 1-14.
- Haan, H. de (2014a). Where is the gap between internationalization strategic planning and its implementation? A study of 16 Dutch universities' internationalisation plans. *Tertiary Education and Management*, 20, 135-150.
- Haan, H. de (2014b). Internationalization: interpretations among Dutch practitioners. *Journal of Studies in International Education*, 18, 241-260.
- Huisman, J., & Wende, M.C. van der (2005). On cooperation and competition II: institutional responses to internationalisation, Europeanisation and globalisation. Bonn: Lemmens.
- Keeling, R. (2006). The Bologna process and the Lisbon research agenda: the European Commission's expanding role in higher education discourse. *European Journal of Education*, 41, 203-223.
- Kehm, B.M., & Teichler, U. (2007). Research on internationalisation in higher education. *Journal of Studies in International Education*, 11, 260-273.
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education*, 8, 5-31.

- Knight, J. (2013). The changing landscape of higher education internationalisation: for better or worse? *Perspectives: Policy and Practice in Higher Education*, 17, 84-90.
- Knight, J., & De Wit, H. (1995). Strategies for internationalisation of higher education: historical and conceptual perspectives. In H. De Wit, *Strategies for internationalisation of higher education: a comparative study of Australia, Canada, Europe and the United States of America*. Amsterdam: EAIE.
- Maringe, F. (2009). Strategies and challenges of internationalisation in HE. *International Journal of Educational Management*, 23, 553-563.
- Nuffic (2013). Internationalisering in beeld. Den Haag: Nuffic.
- Qiang, Z. (2003). Internationalization of higher education: towards a conceptual framework. *Policy Futures in Education*, 1, 248-270.
- Ritzen, J.M.M., & Marconi, G. (2011). Internationalization in European higher education. *International Journal of Innovation Science*, 3, 83-100.
- Rudzki, R.E.J. (1995). The application of a strategic management model to the internationalization of higher education institutions. *Higher Education*, 29, 421-441.
- Smeby, J., & Trondal, J. (2005). Globalisation or europeanisation? International contact among university staff. *Higher Education*, 49, 449-466.
- Tadaki, M., & Tremewan, C. (2013). Reimagining internationalization in higher education: international consortia as a transformative space? *Studies in Higher Education*, 38, 367-387.
- Teichler, U. (2004). The changing debate on internationalisation of higher education. *Higher Education*, 48, 5-26.
- Teichler, U. (2009). Internationalisation of higher education: European experiences. *Asia Pacific Education Review*, 10, 93-106.
- Thissen, L., & Ederveen, S. (2006). Higher Education: Time for Coordination on European Level? CPB: Den Haag.
- VSNU (2014). Internationale joint programmes bij Nederlandse universiteiten: eindrapportage project stimulering joint degrees 2014. Den Haag: VSNU.
- Vught, F.A. van, Wende, M. van der, & Westerheijden, D.F. (2002). Globalisation and internationalisation. Policy agendas compared. In J. Enders & O. Fulton (Eds.), *Higher education in a globalizing world. International trends and mutual observations* (pp. 103-121). Dordrecht: Kluwer.

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

- Wende, M.C. van der (1997). Internationalising the curriculum in Dutch higher education: an international comparative perspective. *Journal of Studies in International Education*, 1, 53-72.
- Wende, M.C. van der (2007). Naar een internationale markt voor hoger onderwijs. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 25, 172-181.
- Wit, H. de (2009). Measuring success in the internationalisation of higher education. Amsterdam: EAIE.

Bijlagen

Bijlage 1: Mail deelname onderzoek

Geachte,

Mijn naam is Marion Anten. Ik ben masterstudent Bestuurskunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen en loop momenteel stage bij Neth-ER in Brussel. Voor mijn masterscriptie doe ik onderzoek naar internationalisering in het hoger onderwijs in Europa.

Voor mijn onderzoek ben ik op naar interviewpartners die betrokken zijn bij Europese joint, double en multiple degree programmes aan Nederlandse universiteiten. Ik zou graag meer willen weten over uw ervaringen met het opzetten van het *joint master programme* [...naam programma...] en zou u daarom graag vragen voor een interview.

Mijn onderzoek gaat over de internationaliseringsmotieven bij het opstarten van een joint programme. In het interview wil ik ingaan op internationaliseringsmotieven die hebben meegespeeld bij het opzetten van het programma door bijvoorbeeld verschillende mogelijke internationaliseringsmotieven voor te leggen.

Mijn belangrijkste vragen voor het interview zijn:

- In hoeverre hebben internationaliseringskenmerken, zoals het werven van studenten en het opdoen van internationale ervaring, meegespeeld om het joint master programme op te zetten?
- Wat is de reden dat er voor deze vorm van een joint master programme is gekozen?
- Op welke manier wordt de internationaliseringsstrategie via dit joint master programme ingezet?

Ik schrijf mijn masterscriptie voor mijn masterstudie Bestuurskunde. Daarnaast loop ik momenteel stage bij Neth-ER in Brussel, de vertegenwoordiging van het Nederlandse kennisveld. De vereniging van universiteiten (VSNU) is één van de leden van Neth-ER.

Ik hoor graag van u of het mogelijk is een interview te houden met u of één van uw collega's en ik hoor graag wanneer dit uitkomt. Het interview kan persoonlijk of via Skype worden gevoerd en zal ongeveer 45 minuten duren. Alvast hartelijk dank voor de moeite.

Met vriendelijke groet,

Marion Anten

Bijlage 2: Interviewguide

Bedankt dat ik dit interview met u mag afnemen. Vooraf wil ik toestemming vragen om dit interview op te nemen. Daarnaast wil ik dit interview met uw naam en de naam van het programma als transcriptie in mijn scriptie opnemen en gebruiken in de analyse. De scriptie zal ik publiceren. Hiertoe zal ik het interview na het uitwerken naar u toesturen voor goedkeuring. Kunt u hiervoor toestemming geven?

Zoals al eerder gezegd gaat dit onderzoek in op internationaliseringsmotieven die meespeelden bij het opzetten van het joint programme. In dit interview zal ik allereerst een aantal algemene vragen over het programma stellen, dan zullen we ingaan op de internationaliseringsmotieven en daarna heb ik nog een paar verdere vragen.

Algemene vragen

Ik zal allereerst een aantal algemene vragen stellen over het joint programme.

1. Kunt u mij vertellen hoe het programma in elkaar zit?
2. Sinds wanneer loopt dit programma?
3. Wie heeft het programma opgestart en op welke manier? (via universiteit, faculteit, enz.)
4. Met wie werkt u samen binnen dit programma?
5. Waarom is het een joint programme?

Internationaliseringsmotieven

Ik wil u ten tweede een aantal kaartjes met internationaliseringsmotieven voorleggen. Ik wil u vragen deze kaartjes in de volgorde te leggen in hoeverre ze hebben meegespeeld bij het opstarten van het programma. Hiervoor mag u bovenaan de internationaliseringsmotief leggen die het meest heeft meegespeeld en onderaan degene die het minste heeft meegespeeld. U kunt hierbij hardop zeggen waarom u een bepaald kaartje op een bepaalde plek legt. Als u vragen heeft over een motief dan kunt u dat aangeven. Eventueel zal ik daarna nog ingaan op uw keuzes. (Vragen waarom ze een bepaalde motief helemaal bovenaan hebben staan of juist helemaal onderaan.)

Dit zijn de internationaliseringsmotieven:

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

- Het joint programme is opgezet om meer studenten te werven
- Het joint programme is opgezet om de reputatie van de universiteit te verbeteren
- Het joint programme is opgezet als internationale marketing
- Het joint programme is opgezet om meer internationale ervaring, competenties en kennis voor studenten te verkrijgen
- Het joint programme is opgezet om meer internationale ervaring, competenties en kennis voor personeel te verkrijgen
- Het joint programme is opgezet om de onderwijskwaliteit te verbeteren
- Het joint programme is opgezet om de onderzoekskwaliteit te verbeteren
- Het joint programme is opgezet om het onderwijs in het vakgebied meer uit te kunnen breiden.
- Het joint programme is opgezet om een samenwerking aan te gaan met een Europese partner
- Het joint programme is opgezet vanuit financieel oogpunt
- Het joint programme is opgezet omdat het vanuit de Europese Unie werd gestimuleerd

Hierbij vragen:

- Bij bovenste drie: waarom deze het meest relevant?
- Bij onderste twee: waarom deze het minst relevant?
- Zijn er motieven bij die in zijn geheel niet relevant zijn?
- Welke internationaliseringsmotieven missen er volgens u nog?

Verdere vragen

- Welke andere motieven, behalve internationaliseringsmotieven, hebben meegespeeld bij het opzetten van het joint programme?
- Hoe is dit joint programme ingebed in de internationaliseringsstrategie van de universiteit?
- Een joint programme kan worden opgezet via Erasmus Mundus of door zelf samenwerking met universiteiten te zoeken. Tevens kan er worden gekozen voor een joint degree of een double of multiple degree. In hoeverre was u ervan op de hoogte dat een joint programme op deze verschillende manieren kan worden opgezet? Wanneer u op de hoogte was, welke rol heeft dit in de besluitvorming gespeeld?
- Heeft u zelf nog opmerkingen of vragen naar aanleiding van dit interview?

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

Dit waren de vragen. Ik wil u hartelijk danken voor het meewerken aan mijn onderzoek.

Wanneer u het uitgewerkte interview wilt ontvangen om in te zien, dan kunt u dit aangeven.

Ik zal het u binnen twee weken opsturen. Wanneer ik nog vragen heb, is het dan mogelijk dat ik deze via de mail stuur? Mijn uiteindelijke onderzoek zult u van mij per mail toegestuurd krijgen. Dit zal waarschijnlijk in november zijn.

Bijlage 3: Respondenten interview

Volgnummer interview analyse, afkorting vorm programma	Naam programma	Geïnterviewde persoon	Functie geïnterviewde persoon binnen joint programme	Datum interview
1, EM JD	International Master of Science in Rural Development Wageningen University	Ir. J. Schakel	Nederlandse coördinator in verleden	18-08- 2015
2, EM JD	International Master of Cartography Universiteit Twente	Dr. C.P.J.M. van Elzaker	Nederlandse coördinator	10-09- 2015
3, EM JD	Joint Master's Programme in International Humanitarian in Action Rijksuniversiteit Groningen	Drs. B.L. Aardema	Nederlandse coördinator	29-07- 2015
4, EM DD/MD	Erasmus Mundus International Master in Service Engineering Tilburg University (multiple degree)	Drs. Z. Plaisier	Nederlandse coördinator	01-09- 2015
5, EM DD/MD	Erasmus Mundus Master's Degree in International Master in Women's and Gender Studies Universiteit Utrecht (double degree)	Prof. Dr. R.L. Buikema	Nederlandse coördinator	07-09- 2015

INTERNATIONALISERINGSMOTIEVEN JOINT PROGRAMMES

6, EM DD/MD	Erasmus Mundus Joint Master in Economics and Management of Network Industries TU Delft (multiple degree)	Dr. Ir. B. Enserink	Nederlandse coördinator	17-08- 2015
7, interuniversitaire JD	Geosciences of Basins and Lithosphere Vrije Universiteit Amsterdam (double degree)	Dr. B.P. Zoetemeijer	Nederlandse coördinator	17-08- 2015
8, interuniversitaire JD	Master in Advanced Epidemiology (in Clinical and Genetic Research) Erasmus Universiteit Rotterdam	Mrs. A.J. Bout-Tellegen PhD	Nederlandse coördinator	27-08- 2015
9, interuniversitaire JD	Nederland-Duitslandstudies Radboud Universiteit Nijmegen	Dr. S. Jentgens	Nederlandse coördinator	01-09- 2015
10, interuniversitaire JD	International Master in Affective Neuroscience Maastricht University	Dr. K. Schruers	Nederlandse coördinator	09-09- 2015
11, interuniversitaire DD/MD	Master Germanistik AMBO Universiteit van Amsterdam (double degree)	Dr. A.K. Mohnkern	Nederlandse coördinator	24-08- 2015
12, interuniversitaire DD/MD	MSc Industrial and Applied Mathematics/SimTech TU Eindhoven (double degree)	Prof. Dr. I.S. Pop	Nederlandse coördinator	25-08- 2015